

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Philosophia eclectica Ettoniam - Cod. Ettenheim-Münster 297

Dehm, Benedictus

[S.l.], 1749-1750

Metaphysica

[urn:nbn:de:bsz:31-130925](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-130925)

1.

Metaphysica
seu
Prima Philosophia
Proemium.

Præmissis Disciplinarum Oratio, quæ Singulis
circa matrem sibi spectantem uti solent, eam discipli-
nam nos aggredi par est, quæ inter ceteras facile princi-
patum tenet, ut in ipsa primo reglarum Logicarum usus
ostendamus.

Hæc est prima Philia, seu Scia generalis, et physica gene-
ralis. Sumpta pars prima, utpote quæ primas huic
mentis notiones ac principia præfigat, et quæ proinde,
ceterarum quodammodo parens, eas omnes in se complecti-
tur, iis principia suppeditat, et, quæ singulis propria sunt
effata, vel axiomata, è quibus suas petunt demonstra-
tiones, expendit. Deinde tanta tamq; arcta est huius
prima Philia, seu Metaphica cum Coa generis, ut prima pars,
Logica eadem ac prima Metaphica pars esse videatur: utroq;
in iura mentis ideas, primarve rerû notiones seu præcepta
est occupata: Quare ob hanc quoq; rationem Logica sub-
iungenda videatur; ut, quæ nãa inter se se conveniunt,
ordine pariter et tractandi Methodo consocientur.

Quod graecum Metaphica nomen attingit, p illud eã physica
parte illi quæ Philia, quæ res sursum positas: id em
vox metaphica significat: id est supra corporum nãa con-
stitutas, seu res spirituales et à maa commercio solutas pro-
sequitur.

Res porro duplici ratione à maa secrete et abstracte sunt,
scilicet, vel nãa sua conditione, cuiusmodi sunt substantiæ spirita-
les, ut Deus, Angelus, et mens hois, addunt aliqui Philia,
audaces quæ, brutarum animas, vel p mentis effusis præcipue,

Seu abstractione; npe in generatione, sive in libris quibusdam
ideis concipiuntur.

Utroque modo eas comprehenditur Metaphica, unde et duas
diffinguntur illius partes; prima Ontologia dicitur,
atque circa Ens generationem illiusque affectiones p mente
abstractas versatur: Altera Pneumatologia nunc-
cipatur, et agit de Spiritibus; de Deo scilicet: de An-
gelis, de mente humana, qm sicut naturalis ratio patitur.
Metaphica igitur recte dicitur, Scia Speculativa, que circa
Ens generationem, illiusque affectiones p mentem abstra-
ctas, Speciatim vero circa Species Spirituales, prout
naturalis ratione cognoscendas, occupatur. Per spiritus
hac patitur ex dictis, Primo igitur de Ente generationem
Spiritualis illiusque affectionibus p mentem abstractis; de
de Spiritibus Speciatim nobis tractandum est. Unde fit.

Pars Prima

Metaphysices.

Sive

Ontologia

Quatuor Capitibus ea, que in hac prima parte
de Ente generationem illiusque affectionibus p mentem
abstractis differenda nobis veniunt, absolvemus.
In primis de Ente et modo Entis generationem. In
2do de attributis seu Enti ipsi, seu Entis modo eorumque
in 3. de attributis Poli Enti proprijs. ac denique in 4.
de primis notionibus, seu axiomaticis, que ex primis
Entis generationem, attributorumque illius ideis sunt con-
flata, agemus.

Capitulum Primum
De Ente et modo Entis generativum.

De Ente ejusque modo presenti capite acturi monitu vo-
lumus, Nos hic Ens n̄ auipere, prout participiu pres-
tis sporis dicitur, atq; presente, et, quemadmodum ajunt,
actuale rei sive modi existia significat, seu id est est,
ac existens; Id prout noē juse est, nec n̄ re dubitatur
vel substantia, quæ aut existit, aut existere potest, denotat.
Ens igitur hoc posteriori modo hic à nobis spectatu de-
finitur, ut Deus, Angelus, homo, lapis &c. Modus
aut n̄ est Ens aut res, sed Entis seu rei modus vel affectus,
quæ in Ente sicut in substantia inhaeret, ut perceptio vel re-
cordatio in mente, figura vel motus in corpore.
atq; ita Ens p̄ hoc substantia avidentis vel modo Entis secer-
nitur, quod Ens sine ullo ordine ad substantia aliquid concipi-
atur, avidentis vero seu appendix aut modus Entis sp̄
aliquem ad substantia, cui inhaeret, et sine quo naturaliter esse ne-
quit, ordine dicitur.

Nos metum quoque hic disceptandum est, utrum Ens Synoni-
mum seu univocum sit respectu substantia et avidentis: cum
enim sola substantia proprie Ens aut res vocetur, n̄ ita avidentis
seu modus, patet, Ens in utroque eandem n̄ posse habere
significationem, neque respectu illorum esse univocum.

Metum minus univocum est respectu Entis ut vocant, rationis,
scilicet si Ens rationis cum vulgo Scholarum procoagmen-
to quodam duarum plurimumve idearum disphantaream su-
matur, ut cum ex idea mentis, et idea corporis fingi
dicitur mens corporea, ex idea lapidis et ligni lapis
lignus &c. Quo seu Ens rationis dicitur impossibile cogitatu.

Nam hujusmodi coagmentu adeo n̄ est Ens, ut neque esse
neque concipi possit: sequitur mens corporea, lapis lignus,
circulus quadratus, baculus sine duobus extremis,
et cætera id genus, quæ in Explan adducuntur in Scholis,
neque esse oio, neque concipi possunt, circulus quippe quadratus

n̄ est circulus, lapis ligneus n̄ est lapis, & . atq; ob ead
duntaxat ratione, qd̄ sibi sibi repugnare illiganti,
impossibilia iudicantur.

Sed n̄q; Ens synonymie seu univoce venit deo et
Creaturae creatae: cū em̄ quipimus Ens simplex, sive
ipsum esse, n̄ll aliud ppria nisi Deum quipimus.

Deus em̄ est ipsum esse; Creaturae vero creatae n̄ est ipsum
esse, s̄o habent esse, seu participant esse, nec mi-
nus à Deo distant, in q̄m s̄t Entia, quā hois imago
vel umbra arboris ab homine vel arbore in ratione
hois vel arboris discrepent. unde schola ajunt,
Deus esse Ens p̄ essentia; Creaturas vero creatas Entia
p̄ participatone. hinc em̄ in scripturis Deus simplex
vocatur Qui Est. quippe sensus est et plenitudo Entis,
à quo habent coetera, qd̄ existant; ad eod̄, varia ratio-
ne illud participant.

Impropria q̄ō inter coetera Entia in ead̄ categoria aut
Schemate Deus refertur à Logiis, n̄e ob equalem:
cūq; duntaxat Analogia, quā deus inter et res cre-
atas intercedit; n̄ quod Ens synonymie seu univoce
in Deo et in creatis entib; conveniat. Non nisi q̄ō
Analogiae cuiusda ratione movemur, cū Ens gene-
ratim in Entis p̄ essentia et increato, et in Entis p̄ par-
ticipatone et creato ratione esse pronuntiamus.

Ens q̄ō generatim per se habetur definitur, ut jā diximus,
qd̄, qd̄ p̄ se subsistit, seu qd̄, qd̄ est res aliqua,
vel Creatura. Diciturq; in Spiritu et corpore.
Spiritus est vel Deus, vel Angelus, vel huius mens,
vel dng; s; q̄libet credimus aa belluina.
Corpus vero vel est vita expert, ut coelum et terra.
vel est vivens; sursumq; vel progrediendi vim n̄
habet, ut Planta; v̄ progrediendi vim habet, ac
diutius aal; qd̄ vel ratione destitutum est, aut saltem
ag; p̄fecti qd̄ n̄ participat, ut Bellua; vel est ratione
p̄ditum, ut Homo.

Tripliciter proinde generis Entia vulgò et coniter distin-
 guuntur: scilicet, plane Spiritalia, ut Deus Angelus:
 plane corporea, ut aer, terra, lignum. Et partim
 Spiritale, partim corporeum, ut homo.
 Verum, ut jam insinuavimus, addunt aliqui quartum
 Entis genus, nempe Belluas, quas pro corpus in ad spi-
 ritale, sed sensitiva duntaxat, habere censent; de
 quò opinione infra pluribus agemus.
 His oibus Entibus sola conveniunt attributa seu pccata
 essentia, sine quibus nec esse, nec illis possunt; nimi-
 quò genus, Species, et diffinitio. v.g. Deus non tam est
 Spiritus, non tam substantia sive Ens, quae sunt illius attri-
 buta generica; sed in esse sume et futuro, id est in his quae
 potentissimè et quae sunt diffinitio, sine quibus Deus Ens ois
 et futurum esse requirit, sed in angelus est Spiritus, est
 substantia, vel Ens, quomodo lignum est corpus; est substantia,
 res; quae sunt attributa utriusque generica. Sed haec
 suas habent peculiarias diffinitio ad speciale cuiusque
 ipsarum naturae pertinetes: Angelus quippe spiritalis
 est, illigenus. Lignum est corporeum, extensivum.
 Haec essentia attributa Schola vulgò gradus metaphysicos
 nuncupant: Gradus quòd, quia alij sunt superiores, id est
 generaliores, et coniores, alij inferiores, et subperio-
 ribus contenti. Nam esse Ens pluribus generis, quae
 esse corpus, cui corpus per esse generatè, quomodo
 per corpore lignum, lapis per lapide marmor, filix per
 quae tendunt. Ad id ut per eos gradus ab infima specie
 ad genus supremum ascendatur, prout in Coa a nobis
 explicatè est. Sciunt autem metaphysici, quae per mente
 et praesens et abstracti. Nam ut supra insinuavimus
 id omne metaphysicum dicitur, quòd vel naturae sua spirituale est
 vel per mente à mas est abstractum, hoc est generationem
 conceptum.

Quaeritur autem in Scholis, an huiusmodi gradus seu attributa in eodem individuo se invicem se se ab hoc suo individuo revera distinguantur? Ea vero re vera distinguuntur se se dicimus, quia non sunt unum quod est idem. hoc notato.

(Dicens), gradus metaphysicos rerum plane spiritualium vel plane corporearum nec à se se mutuo, nec ab ipsis individuis esse re vera distinctos. Nam in Deo v. g. divinitas, Sapientia, omnipotia et coetera ipsius essentia attributa nec intra se, nec à Deo re ipsa distinguuntur, sed sunt ipse Deus, ut vel obiter attendenti patet.

Pariter in S. Michaele, Michaelitas, nae Angelica, et substantia spiritualis ab ipso S. Michaele minime differunt. Et idem in ligno, lignitas, si ita loqui fas est, corporeitas, et substantia ligni nihil aliud sunt, nisi ipsum lignum diversis modo per mente spectatum, ut patet.

Sed paulo aliter sentiendum videtur de gradibus metaphysicis in homine, ut quae partim spiritualis sit, et partim corporea; in eo quippe gradus corporis à spiritualibus re vera distinguuntur. Nam corporeitas, quae est quod idem ac corpus, extensio, soliditas, cohaerentia, et alia attributa corporea à subtilitate ac spiritualitate, aut libertate, quae sunt quod idem ac mens, omnino sunt distincta. Equidem totus homo denotatur corporeus, vel extensus; totus itidem spiritualis vel liber; quia denotatio, ut vulgo ajunt, est totius; sed in illius corpus non est spirituale, nec mens corporea. Ea vero attributa, quae corpus et mens se se includunt, in à toto non distinguuntur v. g. humanitas nihil est aliud, quod corpus et mens, quatenus se se coniunguntur, et totum aliquid constituent, non enim solum corpus, nec solum mens est humanitas, sed mens et corpus se se coniuncta hominem efficiunt.

Erim vero in illorum opinione, qui brutis adspiri-
 sale tribuunt paulo aliter differendum videtur.
 Nihilominus in horum oblatione sententia aalitas
 in hoc est quid aliud, quam rationalitas, nec mente
 huc includit; unde hoc sedm aalitate, seu gabe-
 nis est aal cu Belluis gverit, quin in sedm raona.
 Libere, seu prout est mens, cu yrde gverit.
 Nam iuxta ipsos, aa bruti eadem spiritalis est,
 Id sensitiva duntaxat, atq; earu solvendo rem
 percipiendi capax, qua corporea sunt, sursu se-
 trivunt in, idq; in sebe adm, utpote qua nec
 urtica percipiat, nec ratiocinationib; ut ajunt,
 reflexis ubi valeat, Id partitanea in cognoscat,
 Itq; coeco velut impetu, qui in sebe volari p,
 et sine ullis ratiocinationu ambagibus, ad ea, qua
 pbi gverire judicat, feratur; qua vero mere spi-
 ritalia p minime percipiat, qoru percipiendum hic
 in nostro sublunari orbe sola mens huc capax
 est, et cujus proxime proximum est la absolutu et
 diffini est rationalitas.

De his Equet, qid de inani illa gorda inter oblat,
 quos Thomistas et Scotistas vocant, contestatione,
 qua à veterib; Sophisticis otiosis hoib; excitata
 fertur scil, utru existant naa urtes in reb;
 diffis, ut volunt Scotista, an in mente sola, ut
 Thomistic placet, sentiendum. Sem gstat, nulla e
 naa urte in reb;, sine qua re ipsa p, una in altis,
 et acta, ut de yr pdicatur, generam volunt Scotista; naa
 em gneria, ut aalitas pbatata vel in Petro vel in
 Paulo, minime diffitit à corpore organico et aato vel
 Petri vel Pauli, ut modo dictu est, nec proxime
 existitura et eade in utroq; aut in in alijs hoib;.
 Nam naa specifica seu hucitas in Petro est corpus
 et mens Petri, in Paulo mens et corpus Pauli: n

Sunt autem corpus et mens Petri idem quod ac corpus et mens
 Pauli; et cum Petrus dicat ephe hoc et Paulus hoc non idem
 hoc de utroque enuntiatur, sed alius et alius. Nulla igitur
 extat nra verba in rebus. Et. nam extat nra
 verba in mente, sicut eo scio, quod a thomae pugnari
 videtur. Etiam nra verba vocantur ea, quae apta est
 ut melius in se, quae attribuantur, seu de iis predicentur;
 qualis certe nra in mente existit. Nam ista haec thomae
 nra nihil aliud est, quam idea obliqua; sed idea obliqua
 minime apta est, ut melius in se, aut de iis predicentur, sed
 in ut meta exhibeat, puta vel metas speciei, si sit
 idea generica; vel meta individua, si sit nra speciosa,
 ut attendenti patet. Itaque nra verba in eadem
 et predicantur, prout barbari loquuntur scholasticis, sive in
 rebus ipsis, sive in mente nostra existit. Cum ergo Petrus
 et Paulus dicunt eadem speciei, sensus non est, eadem iis in se
 nra, sed nrae similes, quae nimirum eadem explari,
 sive in idea propria consistunt: haec autem nrae similitudo
 minime dicitur a unitate, nisi forte unitatis nrae vel abusu
 quodam, ut nrae audivit, vel quodam sermone quodam
 minime familiari, pro similitudine audivit, ac eadem
 nrae dicuntur ea, quae sunt si similia, non eadem; quod eorum
 similitudo efficit, ut eadem generali idea rebus exhibeantur,
 et eodem nomine exprimentur.

Quam in propria autem sit haec unitas, vel ex eo solo clarum est,
 quod Angelus et lapis &c. hoc seu potest unum appellari;
 non quod specie, sed genere non primo sed remoto: quia in idea
 generali fortiter in quodam explari conveniunt, et eadem
 id est, simile habent nrae genericae.

igitur in rebus nrae tria duntaxat reantur verba, sicut
 Deus in operando, quia omnia in omnibus operatur, prout
 infra dicemus; idea in representando, quia meta re-
 presentat, ac demum nrae eadem in significando, quia meta
 significat: per haec nra aliud verba agnoscimus. Itaque
 si genus, speciei aut alia attributa melius convenire dicantur,
 sicut, id eadem sunt in verum est, quatenus illa attributa per
 ideae quaedam generale, melius, convenienter exhibentur,

Et cui nomine exprimentur. Quamvis enim idea in mente affe^{ct}u sit singularis, p^{er} multa representare, v. g. idea circuli oes circulos exhibet, idea hois oes hoies; similiter attributa seu p^{ro}dicata verba cuius noie exprimi manifestum est.

Atq; hanc q^od de attributis cuiuslibet p^{ro}stae seu Entis essentialibus, scilicet genere, specie, ac diffina habentis dicitur; quae in de Entis modo, seu audente sunt intelligenda. Et enim quilibet modus, sive spiritalis, sive corporeus, vel est ejusdem speciei ac alius modus, ut dicitur recordatur, aut dicitur voluntatis; vel est diversa speciei: tumq; aut est ejusdem generis, ut rotunditas et quadratura, quae in eodem genere, figura scilicet, conveniunt; aut diversi generis, ut voluntas et recordatio: adeo ut de quovis modo seu audente affirmari possit sua species, genus et diffina: nam quadratura v. g. dicitur si figura, tu modus: ite recordatio dicitur si cogitatio, tu modus. p^{ro}terea recordatio dicitur spiritalis, rotunditas vero corpora, quae p^{ro}teriusq; diffinae. Quod vero sint modorum genera, aut categoriae, statim loca sunt explicata.

Caput 2.

De attributis tu ipsi Enti, tu Entis modo communibus.

Attributa, quae tu ipsi Enti, tu cuiuslibet Entis modo conveniunt, vulgo transcendentia vocantur in Scholis, q^od generat oia, sive categoriae, tu Entis ipsius seu p^{ro}stae, quae in se libet audentis seu modi transcendant, atq; oib; conveniant.

Quismodi attributum est Entia generatim sumpta seu entia noe et nobis tu p^{ro}stae tu audentis seu modo convenit: nam dicitur entia rei sive p^{ro}stae, et entia modi sive audentis: unde sunt noie generis, speciei @ dicitur p^{ro}nt transcendentia, sive noe entia seu entia generatim dicitur q^od leg, vel attrib^utu transcendent.

Existencia qoz, de Ente et Entis modo dicitur a seig ac eptia
 Eptia possit idem est, ac naa rei, et dicitur id, qd res est,
 seu qd prout in se existit, seu id, qd respicit ad qstne,
 qd res est: v. g. si quareat, quid sit hoc? respondet, Eum esse
 substantia ex mente et corpore physice foictis qstante. Eptia
 vero est id, qd res acta est. v. g. hoc p existetia actus in
 rebus extare abie dicitur. Utrazq ad Entitatem pnt, que
 Entitas est entis ipsius realitas, sive est rei substantia, seu res ipsa.
 hanc tria Entitas, eptia, et existetia sunt quid est idem,
 Id dicitur a rante substantia, v. g. Entitas aut substantia,
 seu realitas aliusqz horu est illig mens aut corpus:
 Eptia in illius mente et corpore continetur: Existetia
 demum nll est aliud, quod idem hoc quatenus existit;
 sive est corpus et mens, quae snt junta existunt.
Singularitas qoz, p qua res aliqua singularis et indi-
 vidua esse intelligitur, et ipsa n est ab existetia distinguenda:
 nll quippe aliud est singularitas, nisi res, seu substantia,
 aut Entitas, quae, quatenus existit, est hanc nro n
 alia: aut si de Entis modo agatur, est modus ipse,
 qui, quatenus existit, est singularis.
 Ea tn oia sic distinguuntur, ut eptia rei vel modi, sit
 id, sine quo res esse nec qzsi potest vel modus, aut hae-
 cius aliqua: unde quomdiu res illa aut species remanet,
 addita vel detracta unitate n est idem, ita eptia, si quid
 ipsi adicias vel detrahas, n eadem remanet. At vero
 Entitas variari potest, et tn eadem permanere: na v. g. corrupto
 fructu remanet tota illius Entitas, siqz n perit, aut
 in nllud redigitur, p corruptis tnt et novis, foas individ.
 unde si existetia qstante eptia seu specie aliqua, qonia
 eptia illa, aut species perire potest, Entitas qoz, illius perit,
 quia id species illa destruitur: p si existetia ad Entitatem
 qstante, ad entitatem adu perire negligat, Existetia qoz, En-
 titatis permanet, quae nll aliud est, nisi Entitas ipsa existens:
 v. g. Entitasigni, sive glutinosa ac in cineres et fumos
 abeat, sive sursum in dera, aut faste in arbore qstante,
 si existit, nec interire potest, vel in nllud abire, nisi volente
 eo, a quo ex nullo fuit producta.

Quando dicimus, estias regulas inmutabiles, id illi-
 gendum de agentibus seu finibus metaphysicis, neque
 genus certo genere, certaque diffinitione non continetur,
 nisi de simplicibus, simplicibus aut simplicibus, quod, in
 eodem genere constituantur, si ita in individuis consis-
 tunt, quoniam tunc quaedam in accidentibus multitudine
 sine sui destructione possunt admitti, nam parum
 vini. E.g. quod majori aquae molei admiscetur,
 species illius non solvitur, quia id, quod est modum, prout
 observat S. Thomas, quodammodo absorbetur a primo.
 unde in iactura aliusque partis, puta oculi vel
 auris, non obstat quominus corpus suum remaneat.
 Estia porro est existens in se ut potentia charit.
 Potentia huius vocamus, si agendi facultate, si
 patiendi, seu aliquid recipiendi capacitatem: unde
 quicquid ab alio, sive ab ipso, sive a mente nostro
 recipiendi modo perficitur, id in potentia respectu illius
 esse dicitur; ut estia est in potentia respectu existens.
 Entitas respectu modi, genus respectu diffinitionis:
 quoniam estia perficitur existens, Entitas per modum,
 quo perficitur; Genus per diffinitionem, materia per formam.
 Actus igitur est perfectio ac consummatio: ut existens
 est perfectio et actus estia; diffinitio perfectio generis:
 forma materia. ac duplex diffinitio, metaphysica scilicet
 et physica. Actus metaphysicus est ille, qui per se
 denotat in, in physica affinitate; galis est facultas, seu
 sustentabilis respectu mentis; habitus respectu hominis:
 hinc, actus a sua potentia, sive potentia, quod perficitur illi:
 diffinitio, ut vera si diffinitio. Actus physicus potentia
 physice affinitate, ut cogitatio mentis, figura corporis
 affinitate. unde modus omnis physicus dicitur per actus physice
 respectu entitatis aut potentia, cuius est modus.
 Quae autem ratione modus a potentia diffinitio, inferius
 dicendum erit.

13.
Actus iste physicus sicut est duplex: alter primus, npe
agendi, vel patiendi, seu percipiendi potentia, ut voltas
illius, alter 2us, seu actus vel passio, seu modifi-
catis, v. g. volti, illigere, sive ut schola loquuntur,
volubio, et illis. verum ob actus esse sicut fecti
et volubio, sicut possunt, unusq; est actus factus
cui nulla pot accidere nova, fectio. sicut Deus, sicut
Maximus, qui ideo actus purissimus vulgo appellatur.
Haec oia attributa sicut Enti ipsi, sicut Entis modo sunt
communis, si forte Entitatis nos exceperis, quod sicut
potius qua accidenti tribuenda videbit. Nam au-
dens n^o sicut ac sicut sicut habet essentia, existet,
et singularitate, qua singularitas sicut sicut, qua
accidentis ab existetia desumitur. Enim vero cogitatio
aliqua aut robustitas est una et singularis, quate-
nus existit. Quod si cogitatio dimittatur, ac denovo
resumatur, vel si robustitas a cosa v. g. tollatur,
resumatur ipsi resumptatur, n^o eadem futura est robun-
ditas, aut cogitatio, sicut alia et alia. Quare illud aliud
est Individuatis, ut ajunt, seu singularitatis proprium,
qua rei vel modi existetia, res in vel modus existere
n^o pot, quin sit singularis.

Id est essentia, Existetia, Entitatis ac singularitatis,
alia ad huc sicut attributa transcendentia, seu qua
sicut Entis sicut Entis modo sicut conia: npe Unitas, veritas,
bonitas, Duratio, Ordo, relatio vel habitudo, pro-
portio, oppositio &c.

Unitas est attributum transcendentem, quod sicut Entis sive
modus Entis, aut accidentis dicitur unum, hoc est, in se in-
divisum, et ab oia alio sicut dicitur. dicitur quippe unitas
in scholis, indivisio rei in se, et divisio ab oia alia re.
Unitati adversatur distinctio, quia quaedam dicitur n^o esse
unum quid et ide: unde distinctio dicitur sicut, sicut distinctio
negatio.

Haec autem distinctio inter distinctum et divisum,
quod oia, qua divisa sicut seu separata, in se distincta,

n̄ unquam. Na v. g. bina globi aliusque media sunt
diffusa, n̄ in se divisa. Quada m̄ possunt esse diversa,
qua t̄n n̄ in se diversa: ut Petrus et Paulus s̄ divisi seu
separati, n̄ t̄n s̄ divisi; quia similes n̄ vero diver-
sas habent naturas. Id Petrus et Cephalus s̄ s̄
diffusi, divisi et divisi.

Diffinitio vero duplex genus statuit: altera n̄pe
est diffinitio realis; altera rationis. Diffinitio realis est
ea, quae à mente excogitatur in ipsa, quae re vera n̄ est
diffusa: rursusq; duplex est, scilicet diffinitio rationis rati-
cinantis, quae n̄pe fingitur sine fundamento in re, galis
esse dicitur inter vestimentum et indumentum, inter Mar-
cum Tullium et Cicero: et diffinitio rationis rati-
nata, quae s̄ in aliquo fundamento, galis est inter ad aliquam attributa,
vel inter ipsam illius rei attributa, vel respectus;
v. g. inter misericordiam et iustitiam Dei, quae s̄ divisi, q̄
habent effectus, in ultimo fundamento, diffinitio quibus
exprimuntur; vel inter eam et paternitatem, aut similitudinem,
aut aequalitatem, aut aliam habitudinem seu relationem, quae ipse
habet ad aliud. Hac diffinitio in scholis dicitur virtualis;
quia ea res una melius virtute aequivalere quibus: v. g.
idei calor aequivalet virtuti indurandi et emolliendi; quae
eundem indurat, et eadem emollit. Idem de misericordia et iustitia,
alijsq; Dei attributis; idem quoque de intellectu et voluntate mentis, et
est cogitandum.

Quonia vero attributa rei s̄ quaedam foalitates, seu effectus
aut actus, ideo diffinitio, quae inter tres attributa intrinsecit,
foales appellavit Scotus, quod foalitates illas v. g. iustitiam
et misericordiam in Deo actu et nomine cogitante distingui existi-
maverit, n̄ quod ut res, s̄ ut foalitates, id est ut attributa,
et effectus. Id ea r̄n n̄ moramur; em̄ vero n̄ melius à vir-
tudali diffinitio differre videtur. iustitia em̄ et misericordia Dei,
quamvis ne ipsa sint ipse Deus, diversos t̄n ex se ipsis et ex
natura sua conceptus et effectus habent, una quippe Deum puniunt:
id, altera misericorditer induit, licet actu sint eadem res.

Diffinitio realis dicitur ea, quae melius actu, nemine cogitante,
n̄ s̄ una eademq; res: rursusq; dividi solet in diffinitio-

reale majore, et distinctu ualeo minora. Distinctio realis
 major spectari potest, vel in deo, vel in rebus creatis. In deo
 quae intrinsecus in se, quae ad se mutuo referuntur, npe in se
 personae S. Trinitatis. In rebus uero creatis in se ea occurrunt
 quae uel separata sunt, ut in se duos globos, uel separari possunt,
 ut in se linea ex parte globi media. Alia autem certissimo argu-
 diuendi seu separari posse iudicantur, cum eorum unum sine altero
 ita concipitur, ut idea unius positive et gelate excludat, id
 est, a se profus removeat idea alterius. Sic quia idea mentis
 positive et gelate removeat a se idea corporis, et uicissim,
 inde corpus a mente, et uicissim mente a corpore separari
 posse pronuntiamus.

Distinctio realis minor, seu Modalis est ea, quae in se et
 modo, ut inter digitum et eius inflexionem intrinsecus.
Veritas transcendens et metaphysica, de qua hic agimus, est
 attributum transcendens, qd uel alicuius modus cui suo explari,
 seu idea diuina generat. Effert a ueritate idea, aut iudicij,
 aut signi, quae diuina est ueritas coa, et qua alibi iam dictum est.
 Itaque uel diuina uera, quae cui suo explari congruit. v. g.
 aurum diuina uera, ubi idea diuina consona est. Tunc enim
 uera habet aurum naa, talem sicut galis in mente diuina concipitur.
 De am Em uel Entis modus seu auidens est uerum, nullum
 falsum, nisi respectu ipsi v. g. Aurichalcum uerum est aurum
 chalcum, sed respectu ipsi falsum aurum diuina, quatenus ex parte
 sui specie aurum apparet, non ad falsum ferendum iudicium
 induit.

Bonitas metaphysica et transcendentalis est rei uel modi perfectio,
 seu attributum transcendens, qd quod iam in suo genere perfectum
 dicitur. Effert haec bonitas a bonitate morali seu
 morum probitate, quae laude meretur, et de qua inferius
 in Ethica. In hoc autem consistit bonitas metaphysica, qd
 se ens uel deus sit, quod est ehtia bonus est, id est, sume
 perfectus; uel a deo profectus sit; et hoc noie bonum sit,
 qd sume boni sit quaedam participatio. Modus quoque, Entis
 bonus est cui ea, quae fieri potest, ratione est perfectus.

Duratio est attributum, qd ens uel Entis in esse perseverare
 dicitur: eaz, si principium et fine cauit, soli deo generat, ac
 diuina aeternitas, de qua inferius: si principium habeat, ne
 fine sit habitura, ad res spirituales, ut Angelos, mentes
 Ruae et similes: atque si principium et fine habeat, rebus

Corporeis quoniam incorruptibilibus est tribuenda, ac ipse
vocatur, de quo in 8th ca.

Ordo est attributu fortiae suae et audenti seu modo conue,
quo quaedam priora, alia posteriora, quaedam antecedentia,
alia subsequentia, alia suae propria conueniunt. Spunt
aliqua esse priora et posteriora, vel suae propria quibus
modis. 1° aliquid est alio prius tempore, seu duratone
ut Ada prior fuit Abele, David Salomone. 2do
aliquid alio prius naa dicitur, qdo ex illo inferri potest, qd
seu genus est prius specie, na si quid v. g. sit circulus,
reus inferri potest, qd est quadratus, na uicium. 3^{io} aliquid
dicitur alio prius ordine seu positone, ut in Oratone exor-
ditur est prius Narratone, atq; ante ea ponitur. 4° honore,
qd seu herus est prior seruo, Imperator milite, Ca-
pti dux, causa effectrix hoc uoce prior est effectui suo, in
tm tempore, id in naa, honore, et ordine qia nihil est
in effectui, qd non sit effectui a causa. qua oia haece uerbi-
culis exprimi solent.

Tempore, naa, prius ordine, diu et honore,
Causatq; causato dicitur esse prior.

Relatio pariter est attributu transcendentale, seu oib;
sue Entib; et modis conue: ipsaq; uulgo describitur,
Ordo seu respectus vel habitudinis unius ad aliud: hoc est,
vel rei ad re aut ad modum, vel modi ad modum, aut ad
re. una est essentialis, altera accidentalitatis. Nam de relat-
ionib; diuinis, quia sit essentiales nec a personis diuinis distinguntur,
huc nobis non est sermo.

Relatio essentialis est ea, sine qua nec ei nec quicquid sit res siue
modus: v. g. relatio fortiae creatae ad creatore est essentialis,
quia fortia creata naa sua est Ens dependens, Ens per-
participatone a summo Ente profectu. Item relatio
modi ad seu est ipsi modo essentialis, na modus siue spiri-
talis sit, ut cognitio; siue corporeus, ut motus, quies
na illatq; potest sine alio respectu ad seu, qia modus
connotat, ut hinc seu respectu seu: unde relatio in
connotatio uocatur. Imo dicitur quidam modi, qia non in

Quaedam relata ad se habent, sicut ad aliquid extrinsecum: ut
Sicut in bono ad se habent, in quo est, refertur, sicut in ad obitu, quod
Sicut in, sive, ut loquuntur, ad se habent.

Relatio accidentaria est ea, qua vel Entis, vel modo Entis
ad aliquid accidentarium contingit, et sicut in quo Entis illud, vel
modus absolute intelligi aut consistere. Itaque in huiusmodi
relatibus tria distinguenda sunt in scholis, scilicet: primum quod
refertur ad aliud, primum, ad quod fit relatio; et secundum,
sive ratio per qua primum refertur ad primum: v.g. Socrates re-
fertur ad Patrem et viciniam, per similitudinem, qua utriusque est
conus, et sicut qua uterque potest esse. Pater refertur
ad filium, quia genuit filium, quod potest ut generare; viciniam
refertur ad civitatem, quia genitus est a Patre, a quo potest
origini; ex hypothese, quod quia a Patre fit genitus, et a non
refertur ad civitatem.

Ea vero qua ad se se referuntur relata vocantur, seu potius
correlata; quia relata sunt, qui attendere solent, est, quod mutua est
reciproca, unde relata vulgo dicuntur substantia et cognoscere;
quia unum ex altero colligitur, et viciniam: v.g. ubi Pater
est, ibi filius esse esse est, ubi Dominus ibi in servus, et
Cognoscere, vel eodem nomine gaudent, ut simile dicitur simili simi-
le, et aequale aequali aequale, et vel diversimodum habent
notam, ut Pater dicitur filij Pater, Dominus servus Dominus,
causa effectus causa.

Fundamenta autem relatum ex omnibus categoriis sunt;
videlicet, ex substantia, et ex omnibus modis in spiritualibus, et in
corporeis.

In substantia igitur fundantur relatus convenientiae et discre-
pantiae in natura: Duo Cherubini, Duo Archangeli,
Duo homines, Duo leones convenientiam inter se habent sive
similitudinem in substantia seu natura: Cherubinus et Archan-
gelus, homo et leo discrepantiam seu dissimilitudinem.

In quantitate fundantur relatus aequalitatis et inae-
qualitatis: nam aequale est alteri aequali aequale, in aequa-
le vero vel est majus vel minus altero. Hinc autem
relatio totius ad partem, continentis ad rem contentam, loci
ad rem locatam, et viciniam. quia totum est majus sua parte,
continentis contento, locus re locata.

In qualitate fundantur relationes similitudinis, et dissimilitudinis accidentalis; quia non qualitatis omnes modos, aut accidentia generaliter, ut in loca observavimus. Sic blatus refertur ad Aristotelem per stilitia, quae est qualitas spiritalis, Aethiops ad Aethiopes per nigredinem utriusque conus, quae est qualitas corporea.
In motu, quiescente, Statu, ac figura relationes fundantur nemo non videt.

In relatione ipsa alia fundantur relationes, v.g. paternitas, quae est relatio patris ad filium, legitima causa est, cur patres aliqui ad alterum patrem referantur, quia ambo in paternitate conveniunt.

In actione et passione fundantur relationes causae ad effectum et effectus ad causam. ubi causa non patris est auspicandum, pro eo se vel quod re affluit, quod est Deus respectu creaturae; vel quod nos in rei cognitione divit, ut signum respectu rei significatae, in re respectu gelus in.

In ubi seu loco fundantur relationes vicinitatis, et distanciae, in.

In quo seu tempore fundantur relationes causalitatis, quibus juventutis, senectutis, in.

In habitu dignis et omnibus adjacentibus, possessis, rebus, in fundantur variae relationes rogatorum, armatorum, divitum, pradonum. in omnia quippe et singula relativa fundamenta enumerare non valet, per ea, ubi occurrunt, agnoscere facillimum est.

Ex relatione, habitudine seu gratitudine unius ad alterum sequitur proportio, quae est hujusmodi relativa, aut gratitudo aequalitas. De qua apud Geometras.

Oppositio demum est pugna duorum sive entium sive modorum, quod sibi penetrantibus adversantibus.

Opposita quippe in Scholis divi Platonica, quae ita seu pugnant, ut ad alios eodem modo non pugnent, in quo discrepant a disparatis, seu diversis, quae

ita se uel pugnant, ut uel alijs eodem modo pugnent:
v.g. Equus nae sua n̄ magis Leonis quā Lauro, aut
alijs cuius aaly est oppositus.

Oppositorū quatuor in Scholis distinguntur genera.
1. Relatiua, seu correlatiua, quae ad se se mutuo
referunt, de quibz haecenus dictū est. 2. Contrariā
quae se eodem genere qualitatis posita, maxime a se inui-
ce distant, ut se uirtus et vitium. 3. privatiua,
quae se se seu habitus, et eius privatio; quae se lato
modo diu posunt contrariā, ut se uisus et caecitas
Dies et nox &c. Notandum hic, privatiuē vulgo defi-
niri, absentia seu cauentia seu habitus in se, quod
aptū est, ut huius modi forma vel habitus in formā:
in quo a negatiue discrepat, quae definit absentia seu
in se ad ea se respicienda in se. E.g. Cauentia
uisus in homine diu privatio, in capite uero nuncu-
plate negatio; quia hoc aptus natus est ad uiderēdū,
n̄ itē Capis. 4. diu contradictoria dicuntur, quae
pugnant, ut Ens et n̄ Ens v.g. hōō, n̄ hōō. Ubi
notandū, quod ea noia, quibz se figitur partia Non
in Scholis uocantur infinite, quae melius indefinita
dicentur; quia n̄ll definitū significant. Id haec de
attributis seu Entis seu Entis modos conuibus plura satis.

Caput Tertium

De attributis soli Enti aut Substae proprijs

Substaa siue res dicitur, Ens se se subsistens, uel uno
uero Ens. nā quod quod se se n̄ subsistit, id proprie n̄
est Ens, Id modus aut appendix Entis. atq; se se
subsistere n̄ minus Substae uel rei, siue Enti completū,
quod inherere accidenti, uel Entis modo.

Substaa aut uel est pars alterius, ut caput, brachia,
et oia mbrā se partes corporis huāi; et ipsum corpus
huāū est pars hoīs. uel est totū quid, et completū,
tursusq; aut complementū illud habet in rane nae

sive estia fm; vel illud habet in ratne Suppositi, aut
q̄sona; q̄d q̄lementu ſtata, vel hypotharisi a
 illis appellari solet. Quid am̄ haec oia ſigni-
 cent, paulo clarius est explicandu; na ex ijs iur-
 oru religioſa etna mysterioſa, ſcil. S. Trinitatis,
 et Incarnatis verbi dñi pendet expositio.
Hypotharisi igitur vox graeca, iuxta Boetium,
 apud veteres profanoſq; ſcriptores, nll aliud niſi
Subſtaſa ſingulari ſignificat; eaq; ab iſſis nec
 re, nec cogitatur, a haec iſſa ſeruebatur.
 Id ſcriptores Euleſtici, ut Pana receptamq; a S.
 P. doctrina circa mysteria S. Trinitatis et Incarn-
atis verbi dñi, querentur, atq; explicatius
traderent, naa a ſtata ab hypotharisi differunt,
 atq; hypotharisi n̄ ſtata, ſed ſuſſentia aut
ſuppoſiti noſe latine reddiderunt. Quare nunc
hypotharisi noſe in abſtracto ſuſſentia, in concreto
 am̄ ſuppoſitu exprimit.

Quamvis q̄ ſuſſentia ſedm vim vocabuli, nll aliud
 ſignificare videatur, qua modu, q̄ ſtata qualibet
 ſive q̄leta, ut homo; ſive incompleta, ut caput,
 exiſtit; quemad̄m in inherentia ſeu in alio haren-
tia est modus, quo q̄d libet accidens exiſtit; h̄c in
 ſpecialius ſumitur noſe ſuſſentia, et ſtata duntax-
 at q̄leta tribuit, ſive est modus, q̄ ſuſſentia q̄da
 ſingularis tota et q̄leta ſuſſentia, unde ſuſſentia de-
 ſignatur ultimu ſtata q̄lementu ea redens ſui
juris, ſive incommunicabile alteri ſqm ſuppoſito.
ſuppoſitu vero est ſtata ſingularis ultimu q̄leta
ſui juris. Sicut am̄ ſtata ultimu q̄leta,
ſui juris, et incommunicabile alteri ſqm ſuppoſito
 ea, qua est propriu totu et integrū ſuaru affectu
aut operatu ſi quas habet. Ut Socrates est
ſuppoſitu, n̄ iſſius mens ſola, nec ſolu corpus;
 q̄a Socrates est propriu totu et integrū ſuaru
operatu, n̄ iſſius mens ſola, nec ſolum corpus.

Supposita possit, si ratio est particeps, appellata persona.
 Persona quippe juxta Boetium, est naa realis indivi-
dita substantia. Ratio em, inquit, diuini ei persona, dici-
 mus dei, diuimus angeli; n arboris, n Equi: qua
 Caus, Angelus, et hoc n naa realis, siue cogitantes, n
 Arbor, n Equus. Quomodo persona et supposita in eo
 em differunt, quod om persona diu possit supposita, n uicissim
 omnia supposita persona.

Cum haec primis Culcia saeculis et huiusmodi x satis diffi-
 ciliant explicata, quosdam circa adoranda S. Pantan
 ae uerbi Incarnati mysteria exorta st hereses, qe thra
 uel ad diu meliusq, acerbe delauerunt. Sed circa myste-
 riu S. Trinitatis se racionabate labellius: Na et per-
 sona nime distinguunt, ai in Deo est unica naa. qod
 unica persona. Aliis uero sic asseruebat. ai tres st
in Deo persona, qe et tres naa. Id utrumq, damnauit
Culcia, qua et Scripturae Ambrosio et Gregorio traditio-
 nis serie fulta una in Deo naa et tres personas ad-
 uersus haereticos aperuit.

Similiter in mysteriu In carnatis uerbi domi miseri
 impegerunt haeretici. Nestorius qe hoc modo: naa
 et persona st qd idem. ai in Xto st dua naa, qe et dua
 persona. Eutyches uero aliter asseruebat: ai unica
 est in Xto persona, qe et unica naa. qua dogmata
 utriusq, qm salua et impia proferipit fides catolica
 du una in Xto persona, et duas naas, duas se et
huas agnosendas definiuit.

Non st igitur quidenda sic haec oia: naa substantia, sub-
sistentia, Supposita, aut persona. scilicet in Deo unica
 est naa et duas, sed tres st hypostases, seu substantia,
trua Supposita seu persona, qua in eade naa seu entia
subsistent; npe Pater et filius, et Spiritus Sanctus. Si
m in Xto sunt dua Natura, duas nimiru et huas; qe
naa huas, seu huaitas, qua mente et corpore guntur,
si a uerbo duo sunt asumpta, ut isti hypostaticae
ut loquente thlgi, seu personaler sit unita.
Ex unione am hypostatica sequite comunicatio id io-
matu, prout apunt thlgi, seu proprietate utriusq,
naa, duas sit: ac huas in Christo: qe comunicatio

efficitur, ut si haec nāc de se mutuo concreto nomine
dicantur, ut, Deus est homo, homo est Deus; sed
pprietates nāc dōna de hūa et viciisim, ut, Deus
est mortalis, homo est aeternus. Sed dōz pprieta-
tes utriusq; nāc de supposito ipso, seu Christo, ut,
Christus est immortalis; Abus fuit gēptus de Spiritu
Santo; natus ex Maria virgine. Non tñ in ab-
strahō dñi gēptus, hūaitas in dō est dōnitas, aut
viciisim.

Hūaitas qđ seu nāc hūa in dō habet ppriā
existentiā et in ratōe nāc est gēpta; n̄ tñ ppriā
habet pōstivā, seu psonalitātē; qia n̄ est sui juris,
sive n̄ est psonā totū et integrū operatū dñi;
cū ea sint et a verbo dōno, et a nāc hūa ip̄i hy-
portatiue unitā, tñ ab una psona oriundā; qare
theandrica, id est dōno-hūa vocantur.

Res, vero est, qđ qis ex cogitūat psonalitātē seu
pōsibilitātē esse quādam pōsitivā Entitātē a nāc
re ip̄a diffictā, ut male nulli opinantur: nā dñl
oīo deest nāc hūa in dō, nec quicquā impedit, qo-
minus sit psona, nisi qđ hyportatiue verbo dōno sit
unitā: unde si ab eo dimitteretur, statim sine ullius
Entitātis additione ratō psonae esset habitura: sicuti
brachiū a corpore absissim sine ullius Entitātis ad-
iutione sit totū et suppositū; et viciisim aqua
gutta in Oceanū imissa, abq; ulla entitātis sua
jactura, definit esse totū, et Oceani pars evadit.
Totū quippe dicitur id, qđ est sui juris: idq; vel est
simplex, et partib; caret, ut Deus et Angelus; vel
partes habet, ut hōo, et oīa corporea. Id autē, qđ
partes habet in seholis vel totū actuale et singulare,
vel totū velle ac potentiale dicitur.
Totū actuale vocatur id, qđ habet partes in se, qe
partes vel sunt effectus, ut n̄ p̄ sine ip̄i n̄, esse n̄q;
quā p̄ totū; cuius modi sunt corpus et mens re-

specie hōis; vel sunt integrales, seu integrantes, vel
calitativa; cuiusmodi stacium, collu^m respectu hōis.

totu urle seu potentiale illud appellatur, quod partes
 habet se, ut genus se habet species, et species in-
 dividua; et ea partes vocantur partes, seu inferiora,
 ut diximus in Corgia.

nam vero portaa angularis sine totu sit, sine part,
 in tm se stacium, sed oibz in accidentibz aut modis se-
 sternitur, eorumq; stacium nuncupatur. Non in uno
 modo stacium nae sumitur, veru multa sunt stacium genera.

1. dicitur stacium inhabens, in quo nimiru habet accidens;
 sursus, vel est remotum, sive stacium god; vel remotum,
 sive stacium duo: illud est suppositum, quod accidens seu
 modu recipit mediante alio stacium; ut hoc stacium intra
cedente seu mediante mente recipit: hoc vero est stacium,
 quod indite accidens seu modu recipitur; galis efficiens
respectu stacium.

2. est stacium denotativu, quod hpe ab
 aliqua forma, seu substantia vel defectu vel actione aut
affectione denotatur: ut hoc denotatur stacium a stacium,
coecus a coecitate, agens a actione: amstratus em stacium
suppositivum, ut aliquid, caus foa aut substantia, aut defectu
 a quibz sit denotatio, sit tm in aliqua parte suppositivi;

ut stacium est in mente, coecitas in oculo, tm in loco hoc;
 ut in locutio, qua est actio quaedam, ad aliquas tm, tm ad
 oes corporis partes stacium. Aliqdo ista denotatio dicitur
extensa, in ab aliqua extensa repetitur, v.g. paries
dicitur visus ab hōis visione ipfi parietis extensa.

3. dicitur stacium informativum, sed in quo recipitur aliqua
foa portaa alis, aut est alis, qua informat ad stacium
endu totu aliquid stacium, v.g. corpus huani vulgo
stacium informativum nuncupatur respectu ae realis, a qua
stacium stacium, ut ex utraq; portaa tm ex duplici parte.

est alis fiat homo. ideo am ae realis dicitur huani
corporis foa informativum, quia ipfi est tm, et ex conditio-
nis diffinitione, est unita. sed daemon in energumeno,
cui accidentario tm quingitur, foa est stacium in Scholis
vorari consuevit. Quartu stacium genus est illud, quod
stacium at stacium vocant, hpe maa alium disciplina stacium,
et cui attribuunt oia, qua in illa disciplina stacium.

4. dicitur stacium informativum, sed in quo recipitur aliqua
foa portaa alis, aut est alis, qua informat ad stacium
endu totu aliquid stacium, v.g. corpus huani vulgo
stacium informativum nuncupatur respectu ae realis, a qua
stacium stacium, ut ex utraq; portaa tm ex duplici parte.

est alis fiat homo. ideo am ae realis dicitur huani
corporis foa informativum, quia ipfi est tm, et ex conditio-
nis diffinitione, est unita. sed daemon in energumeno,
cui accidentario tm quingitur, foa est stacium in Scholis
vorari consuevit. Quartu stacium genus est illud, quod
stacium at stacium vocant, hpe maa alium disciplina stacium,
et cui attribuunt oia, qua in illa disciplina stacium.

5. dicitur stacium informativum, sed in quo recipitur aliqua
foa portaa alis, aut est alis, qua informat ad stacium
endu totu aliquid stacium, v.g. corpus huani vulgo
stacium informativum nuncupatur respectu ae realis, a qua
stacium stacium, ut ex utraq; portaa tm ex duplici parte.

est alis fiat homo. ideo am ae realis dicitur huani
corporis foa informativum, quia ipfi est tm, et ex conditio-
nis diffinitione, est unita. sed daemon in energumeno,
cui accidentario tm quingitur, foa est stacium in Scholis
vorari consuevit. Quartu stacium genus est illud, quod
stacium at stacium vocant, hpe maa alium disciplina stacium,
et cui attribuunt oia, qua in illa disciplina stacium.

aliter in Scholis vocatur oblatio male, vel in oblatio
 seu totale, si npe in oblatio foali gmagati. Id
 de eo ja alibi sufficienter egimus.

Præterea ex stantijs alia causa alia effectus.
causa vulgo definiunt, proprium influens esse in aliud,
 id est, in alia natura. ubi notandum proprium generis loco
 sumitur; nam omnis causa est proprium, sed non omne proprium est
causa. Addit, influens esse in aliud, id est,
 ut dicitur, in alia natura, facta vero a se distincta. ut
 Pater in hoibz dicitur causa filij, quia alia est ipsius, alia
 filij sui essentia, et huiusmodi, sicut aliud corpus ab alio mem.

Verum in stantijs Pater non dicitur causa filij, sed
proprium, quia eadem est Patris ac filij natura et dicitur,
 ac licet filius dicitur prodit aliis a Patre, id est, alia
persona, non tamen dicitur prodit, id est, alia natura, neque filius
 est effectus Patris et ab ipso pendens, sed ipsi eorum galer
 est, coæternus, consubstantialis, uno verbo, idem Deus.
 Eadem ratio Patris et filij a proprium Spiritus s. non causa;
 quia Spiritus s. est in idem Deus, eandemque habens naturam,
 ac Pater et Filius.

Quatuor vulgo causa reuertuntur, quæ diversas habent
causalitates, ut Schola loquitur, id est, diversas causandi
rationes, seu modos: npe causa finalis, quæ causa est
ipsum id propter god, causa efficiens, quæ causa est ut id a god
fit effectus, et amba hæc causa dicuntur externa, quia
extra rem quæ fit, seu effectum suum sunt posita; causa
materialis, quæ causa est, ut id ex god; et foalis,
quæ causa est, ut id, propter god res efficitur; hæc dicitur vocantur
interna, quoniam intra rem productam remanent.

Quarta causa addunt aliqui, npe explara, quæ causa est,
ipsum id ad god, sive ad eius similitudinem fit effectus.
 Nam omni causa hoc fit explara. Architectus dicitur
causa efficiens domus, ipse enim domum edificat, ad god
god mercede aliqua quod quod, quæ est ipsum finis, seu causa
finalis, præ quæ ad agendum non impedit detrimatur,
 et hic dicitur finis operantis, comoda am habitatio

diute finis operis, hoc est, ipsius domus. Lapides et ligna, ex quibus domus componitur, sunt ipsius materiae; ac demum dispositio singularum partium, solutio domus, quae cum idea artificis congruit, diute sola domus. Quod si architectus aliam domum, aut quendam domus typum viderit, ad cuius similitudinem hanc extruat, prior illa domus, aut typus est causa exemplaris posterioris domus. Sed in hoc casu, si propria loqui velimus, sola efficiens non est titulus causa physica promerente. Ea quippe sola propria causa physica vocari potest, quae sola influit esse in aliud. Si sola causa efficiens influit esse in aliud: nam causa finalis plerumque non existit, nisi in mente, nec nisi causa obliqua appellari debet, cum non moveat, aut determinet causam efficiendam, nisi quatenus a mente typum bonum quoddam obliquum recipit, prout furius dicemus in Ethica. Causa materialis est localis, sive materia et forma, de quibus in physica, seu potius in parte prima philosophiae, agemus, si potius in prima parte, aut propria componentia, quae causa. Exemplar vero aut typus non agit in re ipsa, sed in causa efficiendi imitandum proponit, quo sola causa efficiens propria et propria causa physica ratione ac titulo sibi vindicat.

Porro causam efficiendam generationis et late sumptuam metaphysicam genus distinguit. In genus est causam localem, seu metaphysicam. Diute autem causa logica seu metaphysica ea, quae, quamvis vera causa non sit, illa tamen operante ad cognitionem ipsam se habet, ac si vera ac causa physica esset, v. g. mens humana spectatur veluti causa illius et volentis, nisi ab ipsis typum res a re non distinguitur. Si in partium dispositio diute causa operantis, vel perspicuitatis, vel aliam physice affertur, quamvis operantis, vel perspicuitatis, aut alia affertur in huiusmodi partium situ consistant. Ad istud causam genus referri possunt prima respectu generalis; nam possunt dici illius causa logica aut metaphysica, quatenus ipsa ex ipsis deducitur, et in ipsis continetur; non in se causa illius physica, nec re vera ipsa patiuntur.

Quamobrem dividi solent causa effutrix in 1^a et 2^a. Prima dicitur, quae à nullo alia pendet, ut agat, sicut virtus efficitur, estq; solus deus. Secunda est quae à prima in suis operantibus pendet, quales sūt oēs creaturae.

Rursum causa 2^a vel est generalis, quae sicut ad metus et diversos effectus confert, ut sicut ad multas et diversas generatibus; vel est particularis, quae ad aliquam unum effectus specie restringitur: unde causa generalis dicitur equivoca, id est, effectus produens diversi à se generis; causa vero particularis soepius est univoca, seu ejusdem naturae ac est effectus, quod producit.

Præterea alia est causa Principis, quae propria virtute agere dicitur, alia Instrumentalis, quae ab alia applicatur ad actum. Causa principis vel est causa p se, vel causa p aliud. Causa p se est ea, quae ex sua natura ad aliquid effectum producendum ordinatur, ut aquila ad producendum aquilam. Dicitur p se causa p se, quae aliquid ex consilio et intentione operatur. Causa p aliud est ea, quae effectum aliquid producit pte intentione; ut qui lethale vulnus paroni cuidam phareo inferre olim conatus, vomica ipsi perripuit, quae a illo medico sanari potuerat, is gavidens hominem hunc à pessimo morbo liberavit.

Cuplex vulgo aperitur hujusmodi causa p aliud, nimirum fortuna, et casus. Illa prosperis eventibus, hic adversis, aut in diversis tribuitur: v. g. cum quis terra fodiens thesaurum pte se invenit, fortuna est; cum vero stultus Crannus, tegula decidente graviter laesatur, est casus. Quamquam fortuna, fortuna et casus indiscriminatum soepius accipiunt. Ceterum fortuna et casus dicuntur ac sunt respectu cognitionis nostra sicut; nam quaecumq; sunt, ea ex propria illorum naturae, causa, sicut soepius nobis ignota, proficiuntur.

Capitulum Quartum.

De Primis Axiomatibus, quae ex Entibus ipsius
ac Modi Entis generatione, et ex utriusq; attributorum
ideis sunt conflata.

Hucusq; in Ente et Entis modo spectandis immotati sumus, necn utriusq; attributa sive propria sive comia recensimus. Id illud quoq; ad Metaphysicam spectat, ut

videlicet prima notiones seu primitivae, aut axiomata, quae ex primis huiusmodi Entis, seu modi Entis generalibus et ex utriusque attributorum ideis coalescunt, hoc loco proponantur; quo propria, quae ab his derivata est, ac per coeteras disjunctas discreta, in haec prima Principia, sicut rivuli in fonte, aut rami in pice contenta cernantur. Est enim prima Principia seu Principia generalis veluti conis aliam pennam, ex qua omnes ducuntur origine, et cui, quod quod habent evidentiam ac certitudinem, Singula referunt auctorem, prout jam in proemio observavimus.

Axioma autem, ut jam alibi dictum, est sententia generalis cuilibet attendenti nota. Quale est illud, impossibile est, ut idem simul sit et non sit. Parva est enim huiusmodi primitivae evidentiam, tamque clara et distincta attributi in seculo connexio, ut nemo, quantumvis hebes, dummodo attendere velit, illius veritatem ignorare possit. Cum igitur id omnibus axiomatis conie sit, ut eorum veritas se se quodammodo luceat, ac evidentia cernatur; non alia videtur esse prima veritatis ac certitudinis regula, seu norma, vel, ut Graeci ajunt, Criterion, sive ut schola loquitur, non aliud est primum certae cognitionis principium, quod evidentia, seu claritas et distinctio idearum. unde sit.

Axioma primum

Primum axioma, primum veritatis Criterion, prima certitudinis regula, seu, ut ajunt schola, primum certae cognitionis principium videtur esse istud: quod quod in idea clara et distincta rei aliusque quilibet dicitur, id de ea certissime est affirmari.

Illud enim est primum axioma seu primum certae cognitionis principium, quod certissimum et evidentissimum est, quod a nullo alio principio pendet, et quod quod coetera propriis oia demonstrantur; haec enim est vulgata in scholis primum certae cognitionis principium distinctio. an tale est modo propositum axioma: enim vero certissimum est et eviden-

lissimum; cu' ois certitudo naalis, et evidetia ideis claris
 et distinctis gluceatur. deinde a nullo alio p'ncipio per-
 det, cu' nllud assignari possit illo p'ncipio. Sed q' illud
 coetera p'ncipio via demonstrante, ut singulorum inducti-
 one constat. Cur em' tam certo, tam exstanter affi-
 mant Metaphysici, impossibile esse, ut idem ful sit et n' sit.
 nisi q'ia in idea clara et distincta rei actu existentis inclu-
 ditur impossibilitas ful n' existendi? Item, ut coetera
 faciamus, nll' certius est aliud o'ktor' moralis, quod hoc
 p'ncipiu' q'od tibi n' sis fieri, alteri ne fueris, q'ia in
 idea clara et distincta equitatis et iustitiae naalis id ghi-
 netur, q'od quilibet iuris in alteru' statuerit, ut ipse
 eode' jure utatur, nec ulli faciat, q'od sibi fieri n' velit.
 q'od p'ncipiu' axioma, p'ncipiu' certae cognitionis p'ncipiu' vi-
 detur esse istud, q'od quid in idea clara et distincta rei ali-
 cujus querebatur, id de ea certissime affirmari.

Axioma 2um

Quid quid clare et distincte concipitur, id vel existit, vel
existere potest. Nam q'od clare et distincte concipimus,
 id vel est ens Summe p'fectu', atq' actuale existens, quod
 est p'fectis quada', nullo includit; vel est Ens im' p'fectu';
 rursusq' vel est mens ipsa, qua' cogitatur, et qua' dum co-
 gitatur, n' pot' n' existere, vel est aliud quicquid: illud autem,
 q'odcumq' sit, dumodo clare et distincte percipiatur, a Deo
 produci pot', sive existens saltem possibile includit: id em'
 in existere n' posse iudicamus, q'od nullo modo pot' quiri, sive
 cuius attributa s'nto repugnat; sic lapid' lignu', aut circulu'
 quadratu' impossibiles iudicamus, quia lapid' lignu' et
 circulu' quadratu' intelligere n' valimus, sive q'ia haec attri-
 buta s'nto repugnare quiriimus.

Quocirca sunt, n' p'lea, q'oru' existens nobis certissima est
 sicut mens nostra, qua' cogitare n' pot', quin existat: et deus
 ipse, sive Ens Summe p'fectu', i' cuius idea existens actuale,
 qua' est p'fectis quada', coniungere nequimus. Coetera
 vero vel clare quiriuntur, sumq' existens saltem possib-
 ile includunt, ut mons aureus; vel quiri nequeunt,
 id estq' impossibilia iudicantur.

Porro notandum volumus in hoc axioma de Ente illigi,
 non de modo Entis; cum enim modus effectus relatus habeat ad
 potentiam, cuius est modus, nec proinde sine illa clare
 et distincte percipi potest. Quod ipsum illigi non de re abstracta
 seu specie, non de parte effectus, puta de genere aut
 diffinitio: quia pars effectus seorsim ab alia clare et
 distincte non percipitur: v. g. aal generationem, vel figuram,
 prout ab omni specie abstractit, nulli distincte menti ex-
 hibet. Unde nec genera, sine diffinitionibus, nec viciis
 diffinitio sine generibus percipi possunt. Sed species,
 quae ex genere et diffinitione constant, quaeque tota in
 effectus consistunt, aut existunt aut possunt existere.
 Primum ergo huius axiomatis est istud, Quodcumque attributum
aliquid aliius potest ad existendum aliquid speciei clare
et distincte percipi, totum saltem illud, sive
potest illud cum isto attributo vel existit vel existere potest.

Axioma Tertium.

Nihilum non potest esse ullius rei causa. Hoc axioma
 adeo clarum est, ut expositione non indigeat. Ex
 eo autem duo sequentia veluti effectus deducuntur.

Axioma Quartum.

Nulla res aut effectus existens habere potest aliquid, sive
id, quod non existit, pro sua causa, ad quam existit.

Axioma Quintum.

Quid quod est effectus in aliqua re, id in prima
totaque illius causa vel potest vel eminenter existi-
netur. Quod quod potest, sive sub eadem potest
 et ratione, quod causa est univoca, id est ejusdem ratio-
 nis abque effectus; ut cum facta aliqua alia facta autem
 dicitur; eminenter vero, cum effectus modo est in causa,
 quae in effectu, ut oes corporum effectus in Deo,
 qui est mens spiritus, eminenter esse dicuntur.
 hinc sequitur.

Axioma Sextum.

Corpus nq. se ipso, nq. aliud corpus movere potest, nisi ab alio prius moveatur. Nam corpus ratione sui, nq. potest, nq. eminenter motu gubari, prout suo loco ostendemus.

Axioma Septimum.

Non minor causa requiritur ad rem conservandam, quam ad illam primum producendam. hoc axioma ex inferendis de resu observatae clarius evadet. Et his verbis sequitur

Axioma Octavum

Ea vis est evidens, ut non solum verum, sed falsum, ad mota veritatis luce detegat: vel ut loquatur P. Augusti: cognitio veritatis oia falsa: si modo proferantur, in qua prius inaudita erant, et diiudicare et probare idonea est. Et haec de prima Metaphysica parte dicta sunt.

Pars Secunda Metaphysicae Sive Pneumatologia.

Parte altera metaphysicae Pneumatologia, sive Spirituum sic vocamus. Spiritus vero seu mens est res sive substantia cogitans. Quae res sive substantia, in quo cum corporibus convenit. Quae vero cogitans, id est percipiens et volens, in quo a corporibus differunt: solus enim et ois Spiritus cogitat, nullus ista cogitatio prius in spiritu potest inveniri aut gigni. Haecenus Philo Trilicis generis Spiritus extare agnoverunt et habuerunt, nq. Deum, Angelos, et mentes humanas: at quidam nq. ab aliis Philo Trilibus his Spirituum generibus, prout supra iam semel ostendimus, quartum addiderunt, nq. Belluandam,

quas in Spiritus, quamvis ceteris longe imperfectiores adstruxerunt. 2°, pro quadrupli hoc Spirituum genere, quatuor Capitulis hanc secundam Methodum nostram parte geludemus. In 1° de Deo agemus, illudque nomen, quod vocant Helgia glubetur. In 2° de Angelis, quae naturalitate attingi possunt, tractabimus. In 3° mente suam expendemus. In 4° de Angelis, non Brutorum aut Spiritus diis queant, examinabimus.

Capitulum I^{um}.

De Deo.

Cum demonstrares nostras in Saxonum Librorum Auctoritate, ut apud illos, qui Saxon et Supra Helgia studio prosequuntur, usu venit; sed ex ipsa naturalitate, conitibus, id eis duamur: nihil hic nobis agendum esse videtur, quam, ut, quae naturaliter de Deo nota esse possunt, qua fieri poterit diligenter, distincte & exponamus. 1° igitur, quaeremus, quid Dei nomine omnibus in mente veniat, et quomodo a nobis cognoscatur. 2do quibus proprium naturalibus existentia Dei demonstrari possit. 3. de propriis Dei attributis dicemus, et specialiter de immensitate, aeternitate, et infinitate ipsius. 4. de propria, voluntate, omnipotentia, libertate, et decretis dominis. 5° de Deo creatore, conservante et providente agemus. 6° denique de Deo, movente et concurrente differemus.

& Primus.

Quid Dei nomine omnibus in mente veniat,
et quomodo a nobis cognoscatur.

Dei nomine res aliquantulum distincta ac simpliciter, à se ipsa existente, aeterna, immensa, infinita, omnipotente, omnia vidente, omnia gubernante, gubernante ac movente, uno verbo, omni perfectissimo genere cumulatissima.

hancq; idea sui notionē n̄ modo habentij, qui deū esse
 re consententur, sed et etia fuit eorū, qui se Atheos
 professi sunt, Et tñ ulli unquā exhiberunt athei. Si
 em ab ipsis quasitū fuerit, quidnā illud esset, qd̄ esse
 re negarent, n̄d̄ essent utiq; deū, sive substantia
 cō, sive Summe Simplex, Summe vera, æterna, imensa, uno
 verbo infinite perfecta, quæ eorū esset obij a naa infita
 Dei notio. Id igitur

Conclusio.

Exstat in nobis innata dei, sive Entis Summe perfecti idea.

Prob. Idea Dei est idea Entis Summe perfecti, ut dictū.
 ai exstat in nobis idea Entis Summe perfecti, qd̄ est idea dei.

Prob. min. Nōn alia ratne imperfectos nos esse pro-
 nuntiamus, quā qd̄ ab illa idea Entis perfecti deficere
 nos aduertimus. qd̄ exstat in nobis idea Entis perfecti.

Prob. ant. mens n̄stra n̄h̄ se ipsa perfectius in hoc aspec-
 tabili mundo deprehendit, et se ipsa cū rebus, quas
 ope suā percipit, conferat, n̄ est ratio, cur se illis qua-
 rando, perfecta se respectu illarū n̄ iudicet. ai tñ hæc ipsa
 mens n̄stra multarū imperfectū sibi ultro gloria est. qd̄
 illas aliunde reperere aut cognoscere n̄ pot, quā innata
 sui cū ente adhuc perfectiori imō perfectissimo compa-
 ratne, à qd̄ proinde se deficere sibi intus gloria est.
 qd̄ exstat in nobis huiusmodi summe perfecti entis, adeoq;
 Dei idea, eaq; innata. Illa quippe idea est innata,
 quæ à primo actu divinitus nobis est concessa, sive
 quæ est ipse Deus, quatenus menti n̄stræ pens est,
 eamq; perpetuo illuminat. ai idea Dei à primo or-
 tu nobis est concessa, sive est Deus ipse, quatenus
 menti n̄stræ se se salte imperfecte percipiendū exhibet.
 nā nulla res creata, utpote imperfecta, idea illa
 nobis imprimere pot. qd̄ exstat in nobis innata dei
 Idea.

Solvuntur Objectiones

obji. illa idea n̄ est naturalis seu innata, quae per
sens acquirimus. si idea dei p̄ sens acquirimus,
n̄ ex mundi ipsius exemplatōe. na, ill docet
Apost: Rom 1. v. 20. invisibilia ipsius 1. dei
p̄ ea, quae facta sunt, clatu conspicuntur. q̄o idea
dei n̄ est nobis innata seu congenita.

R. N. m. Si em̄ idea dei ex rerū subtiliū percepta
hauriremur, certe ea componeremur ex ips. effectibz
quas corporibz inie. quip̄ing, putā ex claritate
solis ac stellatū, ex calore ignis, ex frigore glaci
ex candore nivis, ex nigredine gagabae, & si ex
hujusmodi effectibz idea dei conflare n̄ possumz,
aliis conseremus deū lucidū ut solē, calidū
ut ignē, frigidū ut glaci, candidū ut nivē, nigrū
ut gagabam. q̄o est absurdissimū. q̄o idea dei
ex rerū subtiliū percepta n̄ educimus.

Ad text. Ap̄li. Invisibilia dei p̄ ea, quae
facta sunt, sive spiritalia, qualis est mens hūa,
sive corporea, quale est coelum. intellecta con-
spici t̄m p̄ oculos, quae idea dei nobis congenita
existant; t̄m vero t̄m p̄ eas, quae illa nobis sup̄-
dident, na, neqz mens n̄stra, neqz corpora visibilia
ratne sui, deū invisibile repraesentare possunt,
imo neqz nobis praebent creatā ovasse de deo
cogitandi, nisi dei nobis, seu idea mentibz n̄stris
a naa, id est ab autore nae foret insita.

Text. J. Deus vulgō concipitur instar venerabilis
senis, ut Angelus instar formosi adolescentis alii
improvi. si hujusmodi idea ortū ducit a sensibz,
q̄o idea dei ortū ducit a sensibz.

R. D. M. vulgō concipitur Deus instar venerabilis
senis conceptu absurdo, qui minime est deus con-
ceptus, e. conceptu iusto et proprio N. M. unde gup̄
m. N. cod. q̄d quippe conceptio dei ut venerabilis

proorsus absurda videbit. Enim vero Congi aliter conie-
 pitur ab ijs, qui vera illius idea exprimunt. Demone-
 strant quippe illi, Deum n̄ esse corporeū, aut ex partibz
 suis compositū, eū esse sume intelligentē, ubiqz p̄sentē,
 ubiqz potente, moventē oia immobē, n̄qz Penesente,
 n̄qz novū, et ex oia innovante. Et haec oia attributa ve-
 nerabili Geni n̄ conveniunt; Id Enti sume p̄fecto, qd qd
 illiqz, n̄ verō imagine aut phantasmatis corporeis exhibe-
 berit. qd Deus n̄ instar venerabilis Genis est percipiendus,
 Id ut Enti adorandū, existens, aeternū, infinitū; uno
 verbo, ut Enti unde qd p̄fectū, qd n̄qz p̄ imagine repre-
 sentari. Neqz n̄ Angelus instar juvenis a latibz cogi-
 tandus est, cuius hoc modo a p̄sentiōibz affingatur, p̄ qm
 Spiritus aligis, aut fortē cogitanti, quā illiqz qd
 p̄sumus, aut imaginari nequimus.

Inst. 2. nulla mentibus n̄p̄is inest dei notio seu idea,
 nisi q̄ imaginē quādam corporeā ipsū nobis exhibe-
 ant; ai n̄ alia esse p̄ illius imago, quā venerabilis
 Genis; qd concipiendus est in p̄e venerabilis Genis.

P. N. M. Ea em̄ in p̄ imagine corporeā percipimus,
 qua p̄sibilia sunt et corporea, n̄ que sunt spiritalia
 et ab oia maā affectuē soluta. Si ipsū esse generatim,
Veritale, p̄fectuē, et alia id genus clare et distincte
 novimus, quamvis corporeis imaginibus exhiberi ne-
 queant, si n̄ Deū ut Enti sume p̄fectū et intelligibile,
 n̄ ut Enti corporeū, et imagine p̄sibili circumscriptū
 concipere debemus.

Inst. 3. Non possumus Deū cognoscere ut Enti sume
 p̄fectū, nisi removendo ab eo, p̄fectuē, quā nobis
 in se ipso p̄cipimus. qd Deū cognitis a sensibus
 est repetenda.

P. N. A. p̄mo n̄ cognoscimus nos esse imp̄fectos, nisi
 quā idea p̄fectuē visita habemus, a qua nos p̄m
 ab esse intelligimus. Quoniam p̄sonam habemus qd corpore
 n̄strū esse imp̄fectū, quoniam cognoscimus mente,
 qua est ipso p̄fectior. Id n̄ll nobis in rerū maā
 p̄fectuē n̄stra mente seu fortē cogitante: unde n̄ ea

judicaremus imperfecta, si nlla alia nobis adesset cogitatio, quae qua ex se ipsis proficiunt: quae cum plenas ei profusiones deesse intelligamus, clarum est, nos habere ideam Entis perfecti, in quo perfectus illas nullo gignere videmus.

Nota 4. si res ita se habeat, nulli unquam fuit cogitatio Athei: ai. go. quae.

Q. D. M. Nulli fuisse Athei, si ad ideam Dei sibi congenitam attendere voluerint. C. S. S. N. M. n. em. credibile est ullos unquam, qui ad ideam Dei attenderint, ferio Atheismum fuisse professos, quia n. tm. clara est oibz. homibz. a. naa. natura. Dei. notio. sed. in. suis. rebus. pulcherrimam. congruentiam. indefinenter. exhibetur. Exhara. in. postea. professus. Barbari. quidam. ma. nimium. imersi, qui. idea. illa. Scripta. aliquandiu. beneant, sed. sua. tm. in. Creatoris. culpa. cum. ad. illa. idea. ma. rebus. pulcherrimis. comoti. n. attendant. nec. quarant. Deum. si. forte. attrahant. eum. aut. inveniant. quamvis. n. longe. sit. ab. in. o. g. g. n. s. t. u. d. in. ipso. em. vivimus. et. movemur. et. sumus. ait. Ariz.

obj. 2. nlla in nobis est idea rei infinita. ai. Deus est infinitus, go. nlla in nobis extat idea Dei.

Q. N. M. Infiniti em. noie intelligimus id, quod ullos habet fines, sive go. sumum est, et cui nihil, nec cogitabile quod adijci potest. ai. clara et distincte novimus, quod sit ullos habere fines, aut limites, seu sumum esse, nec ullius rei adjectiva posse amplificari: na. rebus novimus Enti sumum esse, factis nihil oio addi posse, alioqui n. esset sumum factum: novimus pariter, nec numerum nec corpus posse esse infinitum, quia nullus est tantus numerus, cui per cogitabile adijcere aliquid n. valeamus, ut corpus n. ita extensum concipitur, quin illius extensio per mentem amplius produci queat. go. clare et distincte novimus infinitum.

Nota: 7. Non possumus infinitum cognoscere, nisi per quaedam negatione finiti, neque cum rei alioquius finis non videmus, ea infinita vocamus. go. clare et distincte non novimus infinitum.

Q. Pa. n. em. negatne finiti infinitu novimus, si potius
 finitu p. quanda infiniti diminutne illigimus. ai
 quod finitu est p. quanda diminutne infiniti percipimus;
 na finitu p. tiamus ut elyod. Eus dicitur, p. te ut par-
 te. Cuius generatim: adeo ut ipsius Cuius generatim, qd
 nullis Cuius clausu illigimus, parte alga deurgere
 deeamur, ut id finitu percipiamus; siqz prius ordine
 infinitu novimus, qua finitu; qo infinitu p. finiti
 negatne non illigimus.

Exstab. 2. si haberemus idea dei, tunc cognosceremus
 quid sit deus. ai n. cognoscimus, quid sit deus, ut multi
 Philo. docent, ipse qz Philo. No. inquit, non scimus
 de deo, quid est. qo nulla habemus dei idea: aut si
 qualemcuqz habeamus, ea naalis n. est, sed vel a paren-
 tibus, vel a Magistris, aut ab alijs profecta.

Ex. 2. m. Non cognoscimus, q. f. q. quid sit deus; qo su negat
 qz Philo. nos cognoscere de deo, quid est. C. imperfecta n. m.
 et coad. Idea igitur, qua de deo in scriptura habemus, quam-
 vis clara sit et distincta, quonia g. t. et attributa, qua soli
 deo conveniunt, est qua deus ab oibz alijs entibus clare et
 distincte scimitur, est t. imperfecta et manca, n. t. quia
 minime nobis exhibet t. t. et p. sonarum donarum in una
 naa, nec generatim Verbi a Patre, nec processionem Spiritus
 Sancti a Patre et filio, sed n. qia ab entibus summa p. f. t.
 plenitudine p. p. f. t. u. unde hoc su concipimus
 potius quid n. sit, qua quid sit deus: idqz n. t. m. docet. qz Philo.
 qd n. sit, qua quid sit: terra cogitas, n. est hoc deus: mare co-
 gitas, n. est hoc deus: oia qua s. in terra, hoer et aelia, n. est
 hoc deus: oia qua s. in mari, qua volant p. aere, n. est hoc deus:
 quid quid tuat in coelo, stella, sol et luna, n. est hoc deus: effu-
 coelum, n. est hoc deus: Angelos cogitas, tributes, possessa:
 tes, Archangelos, thronos, sedes, dominatnes, n. est hoc deus.
 Et quid est? hoc solum potui dicere, quid n. sit. Non t. m. po-
 tui p. l. August. pronuntiare haec oia, n. p. terra, mare
 coelum, hoer, Angelos, n. esse deum, nisi idea dei, imperfecta
 gide, sed t. m. vera ac distincta habuisset. haec aut idea nec
 a parentibus, nec a Magistris, sed a solo deo effluenda,
 ut diximus.

Quibus positum rationibus exiſſea dei
demonſtrari poſſit.

Quamvis tuto arbitremur, neminem ſerò unquam dubitare
poſſiſſe, quin deus exiſtat, à quo quacumque oculis et
animo cernimus regantur, ut ipſe cuius idea oibus
hoibus inſita eſt; In inſtituti affri ratio exigit, ut ea
arguta, qua ad comprobanda illius exiſtentia coniter
afferre ſolent ſcholi, hic attexamus. Ea autem ſunt tri-
ſuius generis, metaphyſica, videlicet, ſubſtantia, et moralia, qua
oia ſunt à poſteriori, quod aſunt, ſeu ab effectu ad caſa. n. vis
à priori, ſeu à caſa ad effectum; Nec enim deus, ut ipſe prima
oium rerum caſa, proprium ullum aut caſa ſe prioris habet.
Igitur.

Demonſtratur exiſſea dei
Argumentis metaphyſicis.

Argumenta metaphyſica vocamus ea, qua ab ipſius huius
mentis, et ingentiarum illi idearum conſideratione ſeſunt;
nā mens huius ſeu aā rāali, et illius idea juris ſunt
metaphyſici, prout patet. Sit igitur.

Primum Argumentum.

Exat in nobis idea dei, ſive idea Entis ſumme pfecti: nō
em ob alia ratione excellentiora et meliora inferioribus
preferimus, quā quod illa ad idea ſumma pfectis,
ineſt, magis accedere comperimus, quā ipſa. At illa idea
ſumma pfectis, ſeu Entis ſumme pfecti, ~~non potest
concipi in ſeſua exiſſea actuali, ut patet, quia ipſa
ſubſtantia eſt, quā exiſſea actuali, ut patet de deo pſoſſa:
meri; ſic, quod idē ipſe, deo exiſſea pfectis
aliunde, quā ipſe deo, proſeſſe nō pſi. nā nō, à nobis
ipſis, nō, à parentibus, nō, à Magiſtris, nō, à aliis arpe:
tabeliū conſideratione ortu habere pſi, eū ſumma pfectio
nō, in nobis, nō, in Parentibus aut Magiſtris, nō, in rebus,
arpeſtabilibus contineatur, prout gſineri debet, ſi huius
idea ſumma pfectis origine ducet, juxta axioma~~

Supra C. 4 part. 1. pag. quinto Ens relatu: quid quid est
perfectio in re aliqua, id est prima, potest illius causa vel
causa vel eminentia generari debet. ergo illa idea est a deo
proinde existit deus.

Confirmatur. Ex oibus rebus, quas naturaliter novimus, alia
sunt, quae alijs magis; alia, quae minus perfecta merito
habentur, proinde oes ultro cedere coguntur, nam corpora v.g.
animata et vivencia in animalibus, seu vitae expertibus meliora
et perfectiora judicamus; et fortassis spirituales corporis praeforimus.
si magis et minus diu non possunt, nisi preparata
non ad aliquid, quod maxime perfectum sit. ergo existit aliquid
Ens summe perfectum, id est, ens a se ipso existens, aeternum,
infinite, in casu, uno verbo, deus: nam dei nomine
Ens unde quod perfectum naturaliter intelligimus: ad hoc, existit deus.

Argumentum Secundum.

Quid quid in idea clara et distincta rei alicujus comprehenditur,
id de illa certissime et affirmari: haec enim est prima veri-
tatis et certitudinis regula, ut supra part. 1. C. 4. axio-
mate 1. pag. ostensum.

si existit actualis generatur in idea clara et distincta dei,
seu Entis summe perfecti: nam Ens summe perfectum concipi non potest,
sine existit actuali, utpote quae est perfectio alicujus.
ergo existit actualis certissime de deo et affirmari; sive
quod idem est, deum existere est certissimum.

Argumentum Tertium.

Vel oia oia entia sunt contingentia, sive ut Scholae lo-
quuntur, possibilis esse et non esse, ut in caelo terra, &c.
vel datur aliquid ens absolute verum.

Sed oia entia diu non possunt contingentia, sive possibilis
esse, et non esse: quoniam entia a se ipsis existit habere
nequeunt, cum sint imperfecta, nec potuerint, nisi ab
Ente summe perfecto in rerum natura collocari. Quocirca si
entia contingentia fingerentur non existere, iam non amplius
essent entia contingentia, sive possibilis esse et non esse;

Id oio impossibilia forent: nisi quodate Eus necessarium
existere, à quo, hgm ab ois Entis plenitudine causa
adipereut. gō n̄ oia ois Entis à gōtinentia, s̄
unū ex oibz entibz debet esse abste n̄riū, n̄ ab alio
pendens, n̄ factū, et à quo reliqua oia pendeant,
uno verbo, Deus.

Argumentis Physicis Deum
existere demonstratur.

Argta physica Sunt ea, qua ex rerū physicarū seu
naturalū contemplatione desumuntur.

Primum Argum.

Varia affectus occasus corporū in nobis excitari
comperimus. Nam Singulis fere viba n̄stra mo-
mentis experimur ex corporū contrectatione
nos vel voluptate vel dolore affici; Etenim reman-
tia prout oculos n̄stros, seu mente p̄ oculos reuertit;
Soni autē et graves demulcent aures, vel offendunt,
Fides de odoribz et Saporibz, quōd alij s̄ grati, in-
grati alij: idē de quibus libet corporū subtiliū moti-
bus et affectibz est sentiendū. Ai corpora n̄ possunt
p̄ se ipsa, hgm p̄ caas effectrices et proprias, vel volup-
tate vel dolore in nobis seu mentibus n̄stis excitari,
s̄ quia p̄ se inertia esse illigant; s̄ quia in
motus corporeos et voluptate ac dolore n̄stra men-
tis, nlla naturalis intrinsecū habitudo. gō necesse est, ut
voluptate vel dolore producant hgm caas quas naturales
s̄m, vi legis inter corpus hūanū et ad reālē seu mente
gōtinentia, ut quōdā corporis motus dolor, quōdā volup-
tas, consequatur. ai lex illa, quae generalis est, choibz
hoibz cois, ab alio gōtinenti n̄ p̄, nisi ab eo, qui res
oes generatim gōtinet ac gōtinet: qui mentibz suis
et corporibz dominatur, qui his motū, illis p̄d̄m-
perbit, &c. Quippe caa p̄mota n̄ p̄ rebz omnibz

41.
Sue prospicere, eaque instanti se ratione movere ac regere,
ut, qua sibi si convenientia, prosequantur, qua si noxia
fugiant. go existit generalis ille rerum ovis Auctor, Con-
servator et Moderator: hunc vero Deum nominamus.
Exstat go Deus: quod erat demonstrandum.

Secundum Argu.

Certum est, motum aliquem in corporibus naturalibus existere,
nec id ulla ratione a quoquam negari, aut in dubium revocari
potest; Si motus iste a solo primo Motore, seu Deo
nris proficiscitur: corpus enim sive magnum, sive parvum,
sive tenue sive crassum, esse et ratione sui quodlibet esse
profusus inters; nec corpus unquam moveri potest, nisi ab alio
moveatur. Non potest autem moveri ab aliqua creatura, quoniam
exulenti, nisi ea vim illam a Deo accipiat, et ab eo con-
tinuo adjuvetur, prout ex inferius dicendis patebit:
nec aliter creatura, quoniam perfecta, movere potest corpora,
quod ut causa occasionalis, prout dicimus in phisica nostra
parte 2^a, sed in phisica. go necesse est, primum aliquid
motus ovis Auctorem, sive Deum, existere, a quo singula
corpora suum motum accipiunt, et in eo se conservantur.

Tertium Argu.

Quaecumque causa operari et effectus aliquos producere
observantur in rerum aspectabilium natura, ut hoc hoc,
Leo Leone, &c. ea ab aliqua causa adjuvari debent; cum
fieri ovis non possunt, ut Solus hoc alteri huius, vel Leo Leo-
ni, cuius fabrica, vites, et organonum formatio pe-
nitius ignorata, existere largiatur. go illa causa ab alia
pendent, ut quod operari valeant. Jam vero illa
causa, a qua pendent, vel est a se ipsa, et a se ipsa ope-
ratur; vel rursus operandi vim ab alia recipit; cumque,
vel dabitur progressus in infinitum, vel tandem sistendum
erit in alia prima rerum ovis causa. ai non potest dari progressus
in infinitum: alias cum ulla foret prima causa movens,
nulla 2^a, nulla 3^a, nulla 4^a, vel ultima, sic, nullus
effectus foret, v.g. nec hoc hoc generaret, nec Leo Leone.

god falsū effiō. q̄o tandem sistendū erit in aliqua pri-
ma rerū oīū cā, quā Deus diuīte: atq; ita existit Deus.

Existētia Dei argtis moralib; q̄robate

Argta moralia s̄ ea, quā de more doctis Sal et indoctis
solent esse auōndata; vel quā moris ipsos respiciunt,
nisi alqd ex nāa phisicā vel metaphisica deprimant.

Primum Argum.

Quacūq; in hoc v̄so cernimus, ea in finis aliquos,
certos et constantes, p̄petuo nobis obseruamus. ai
ea, quā nlla cognitib; p̄adita sunt, ut s̄ singula
males hujus aspectabilis mundi partes, in finis cer-
tos et constantes s̄p̄ agi nequeunt, nisi ab aliquo. sc̄to.
re Sapientis p̄mo mouente et gubernante. q̄o existit
creator ille et Gubernator, quē Deū noīamus. q̄o
existit Deus.

hoc argto s̄p̄ usi fuere Scriptores Sacri et profani,
ut Dei cognitib; in oīū mentib; existant.

Isaias, c. 40. v̄ 26. et ap̄l. Rom. i. v̄ 20.

Innumera q̄q; s̄ illorū, Poetarū et Oratorū,
ut Ciceronis lib. 2. de nāa Deorū, hanc in re testi-
monia, quā fusi refert Lactantius, lib. i. de v̄tate
institutiū, vel q̄ib; veri Dei nobilitā vigerere, fal-
sorūq; nūminū cultū amoliri conati. Et pro
sc̄to imensa volumina nobis transcribenda sunt,
s̄ ea, quā a varijs auctorib; ad p̄ma hujus veritatib; con-
firmatūe prolata sunt, hūc recensere vellemus.

Ea siquē s̄rita via est, quā or̄ illi ac illi s̄-
lent ingredi, ut ex operib; opifice oib; p̄sudeant.
Nā, ut ait Regius & Saltes, Gal 18, v̄ 1. Celi enar-
rant gloria Dei, et opera manū ejus annuntiat
firmamentū. Et Job, c. 12. v̄ 7. Et Reg: interroga
jumenta, et docebunt te, et volatilia celi, et in di-
cabunt tibi: loquere terra, et respondebit tibi: et

narrabunt pisces maris: quingnorat, quod oia hac manu
Dni fecerunt.

43.

Secundum Argu.

Mundus non existit ab aeterno. quod in hunc conditus fuit
ab omnipotente potentia Ente. cuius esse est Deus. quod
existit Deus. Maj. prob. si mundus ab aeterno exi-
sisset, tot arbor, tot machina ad vitam usum necesse
fuerat aeternitate non latuissent: cuiusmodi stans navi-
gandi periculis nautica subsidio; Ars typographica,
Molitoria, sive quae aquarum, sive quae ventorum vi
agitante; aliisque innumera id genus inventa, quae si olim
nota fuissent, non ex hominum memoria, ob utilitatem
sua, fuissent delicta. cuius in ea oia reuera debita esse
constat, immo quo hunc plerumque terrarum regiones habi-
tari coeperunt, non ignotum est ex colonis, quae in eas
terras fuerunt deducta: ut ostendimus, quod oia huiusmodi
monumenta ultra sex annorum milia retro extendun-
dantur, nullaque sacris Bibliis sunt antiquiora. quod mundus
ab aeterno non existit, sed certo tempore ab omnipotente Deo
fuit conditus, Deum ipse existere reuera est.
hoc argu. eleganter hoc carmine exponit Ciceronius
Lib. 5. de re publica.

Paterea si nulla fuit genitalis Origo
Terrarum, et coeli, Semper, aeterna fuere:
Cur supra bellum thebanum et funera Trojae,
Non alias alij quoque res cecinere Poetae?
Quot tot facta virum toties cecidit, neque usquam
Aeterni fama monumentis insita florent?
Verum, ut opinor, habet nobilitatem summa reueraque
Natura est mundi, neque primum exordia coepit.
Quare in quaedam nunc artes expoliuntur;
Nunc in augescunt; nunc addita navigij sunt
multa, modo Organij meliora peperere sonos.

Tertium Argum.

Illi sunt homines stultissimi, et dementissimi, qui salute sua in apertissimum discrimen adducunt, atque ulla spe salutis aut comodi percipiendi. sed quia sine ulla ratione, contra iurata nobis obsequia, Deum existere inficiantur, vel in dubium revocant; in salute sua, atque ulla emolumentum spe, in apertissimum discrimen adducunt; nam si, ut stulti ipsi opinantur, nullus re ipsa existat Deus, certe viri probi et fideles, qui Deum confitentur, nulli tantummodo non reformident, cum ipsi ea confesio post mortem nocere nequeat: sed si Deus existat, ut naturalis illa eorum sollicitudo, qua post mortem nobis sint obventura; ut instruitus ille, quo in tribulationibus et angustiis manus et oculos ad coelum, et gemens ad miserorum assylum attollimus, ut demum universonam, qua aliam, ut ita dicam, voce clamat, Summe ubique testatur auctorem, suadet: qua horrendum supplicium manet atheos, qui veritati tam manifesta ingratum ac perfidum peccatum mentibus obstruxerunt, quod non dementissimi sunt habendi, ipsorumque proinde deploranda est conditio, nisi ad Deum ipsos revertantur, et a portentoso immanique errore illo respiciant. haec unica profecto ratio cordato viro sufficit, ut ab atheismo impietate se se tueatur; aut si forte in eorum insaniam incidit, ab errore statim resurgat.

Solventur obices contra

Argumenta metaphysica

Obij. ^{imo} contra argum. si. Ens Summe perfectum est Summe bonum, nec proinde ulla patitur mala. Si plura mala occurrunt in mundo. ergo non existit Tale Ens Summe perfectum, atque nec Deus.

R. P. M. nulla patitur mala nisi ut inde maiora colligantur bona C. M. Si maiora bona ex ijs deducantur. A. M. hoc ad infinita Dei bonitate pertinet, ut esse mala permittat

quo ex ijs bona eliciat. Forst. vel Deus potest mala tollere, 45

et n̄ vult et n̄ potest. Si primū, est injustus, nec providē Deus,
Si secundū, est infirmus, adeoq; nec Deus.

Sp. P. m. Deus quippe potest absolute oia mala tollere, si velit:
Id nihil absurdi sequitur, si ea permittat, cum creas liberas
concediderit, quib; vel bene vel male agendi libertate con-
cepit: unde n̄ vult mala, siquidem ea punit; sed ipsa tñ
permittit, ut inde majora bona colligat.

obj. 2. q̄tra argtū 2° ex eo, quod concipia montem
cum valle esse n̄o conjunctū; vel circulū esse rotundū;
n̄ sequitur monte, vel circulū existere in rerū nat̄a.
q̄o a pari, licet existat in Idea Entis sume p̄fecti q̄se:
henra videat, minime geludi potest Deū existere.

Sp. N. coad et parit. nā eo modo se habet existētia re-
spectu Entis sume p̄fecti, q̄omō se habet vallis respectu
montis, rotunditas respectu circuli; n̄ q̄omō se habet.
existētia respectu montis et circuli. ai Separari nequit
idea vallis ab idea montis, idea rotunditatis ab idea
circuli. q̄o existētia actualis et n̄ia separari n̄ potest ab idea
Entis sume p̄fecti, licet existētia actualis separari possit a
monte, vel circulo. Entm vero in idea rei creatae et
imperfectae existētia possibilis tm̄ q̄inetur, n̄ actualis; in idea
am̄ Dei seu Entis sume p̄fecti existētia actualis n̄id com-
prehenditur. Unde quemadmodū existētia actualis separari
n̄ potest ab idea clara et distincta rei imperfectae v. g. circuli;
ita existētia actualis separari n̄ potest ab idea Entis p̄fecti,
salutē Dei.

Forst. 1° ex ista responsione sequitur tm̄, Deū, ex hy-
pothesi quod existat, n̄o existere; quemadmodū circulus
est n̄o rotundus ex hypothesi, quod existat: n̄ vero se-
quitur Deū absolute existere. q̄o cū.

Sp. P. a. Nam, ut modo dictū est, instituenda est com-
paratio inter existētia respectu Entis sume p̄fecti et rotun-
ditate respectu circuli, n̄ inter existētia utriusq; siquidem
existētia n̄ia q̄inetur in idea Dei, n̄ vero in idea circuli.
q̄o ducendū, sicut rotunditas a circulo separari nequit,
ita existētia a Deo divelli n̄ potest: n̄ vero geludendū

Sicut circulus, ex hypothesis, quod existat, non rotundus est, ita deus, ex hypothesis, quod existat, non existere.
 Prop. 2da. à statu ideali ad statum reale non valet conclusio in eo, quod spectat ad eum existere, sed in eo, quod ad essentiam pertinet; aliter quid quod quæreremus, existere: quod dicitur in pt. 1°. quod, licet existens in idea Entis Summe perfecti generetur, concludi non potest, ipsum existere.

Prop. 3^a. Non valet conclusio in eo, quod ad existere pertinet, seu contingente spectat, C. in eo, quod spectat ad existere in re, N. A. et eod. modo ubi existens rei est non contingens, qualis est in creatorum rebus existens, tunc non valet conclusio à statu ideali ad reale in eo, quod ad existere spectat, v. g. licet quis mundum, quasi ab æterno existente conueneret, minime tamen inde colligi potest, mundum esse ab æterno: quia in idea mundi existens possibilis tamen et contingens generatur, non vero actualis est in re. sed cum existens est in re, sive cum existens eodem modo in idea Entis alijus generatur, quod rotunditas in idea circuli apprehenditur, tunc à statu ideali ad statum reale valet conclusio, non in eo, quod ad existere spectat; nam tunc existens non minus est essentialis rei, quam rotunditas circulo: nec magis potest minus Ens non existere, quam circulus potest non esse rotundus. Ens autem Summe perfectum non minus existens in re in suo conceptu potest involuere, quam circulus rotunditate: unde non minus concludi potest Ens Summe perfectum existere, quam circulum esse rotundum.

Obj. 3. contra Argum. tertium à seu distributivo ad collectivum, sive à singulis partibus ad totam collectionem, non valet conclusio. quod, quamvis res singulae sint contingentes, non tamen tota Entis collectio est contingens, sed in re, nec ulla Ens in re per ea collectivum admitti debet aut necesse est.

Quidam n̄ valet generalis à Singulis partibus ad tota
 collecta, cum enumeratione n̄ est perfecta, nec attribu-
 tum est iterum generalis. C. Si enumeratio sit perfecta
 aut attributa est iterum generalis. Ita. A. coad.
 Cum igitur enumeratio, seu inductio est perfecta,
 quid quid de Singulis affirmatum est, maxime si attri-
 butum sit eis est, id de oibz collectivè, seu de
 tota collectione potest affirmari, ut in Coa dicta v. g.
 Si Singuli hoies deprobate accepti sunt mortali-
 obnoxij, oes seu tota collectivè erunt mortales.
 Si Singula Entia secundum naturam seu essentiam suam sunt
 contingencia, tota eorum collectio erit contingens.
 Non possunt autem oia Entia esse contingencia, ut
 probatum est. q̄o necesse est, aliquid existere Ens
 n̄ factum, n̄ factum, quod reliquis existens quæsit, quod
 Deus est. Eodem modo agitur de attributo toti collecti-
 oni proprio, sed à Singulis partibus ad tota collecta
 n̄ valet generalis, nec viceversa, v. g. miles dei n̄
 est exercitus, tametsi militum collectio exercitus
 dei possit. Sed hic agitur de attributo, quod est singu-
 laris Entibus, et toti collectioni, et est iterum generalis.

§ Tertius.

De Principiis Dei attributis et perfectionibus.
 Est specialiter de immensitate, eternitate et
 infinitate Dei.

Deum unum esse in natura, et unum in personis fides
 Catholica nos docet; hinc differtenda sunt attributa sin-
 gularis personis propria (de quibus obiter t̄m ac velut
 in transitu dicimus) ab iis, quæ sunt oibz communia,
 de quibus ex professo nunc disputamus. Hæc autem
 attributa quibus personis divinis communia, vocantur essentialia,
 quia ad essentialia divina pertinent, sive quia in illa clara
 A. diffinita dei, seu Entis summe perfecti contenta
 continentur: eaqz tota huiusmodi illi debentur.

Quare ergo hic s' in eo collocanda sit diffinitio, ut
 vocant, essentialis et attributiva Dei, ex qua fluunt,
 seu potius in qua comprehenduntur omnia illius attributa.
 Prob. ergo notandum, quod essentia divina summi possit
 tripliciter s' in se physica, seu prout est in se,
 et independentem a quavis mentis conceptione. Et
 in se metaphysica latiori; et sic sumpta est pre-
 cisa a solis perfectionibus relativis et a personali-
 tatibus, hoc est, considerata prout secundum perfectiones
 absolutas et eorum tribus personis. Et in se met-
 physica strictiori, et est essentia divina sumpta secundum
 id, quod in illa simpliciter s' attributum Dei con-
 stitutum, ex quo cognito cognoscuntur cetera ip-
 sius attributa, sive est essentia divina sumpta secundum
 proximam attributa, ergo prout conceptio Deus suffi-
 cienter intelligitur distinctus ab omni alio ente, et ex quo
 cognito cognoscuntur cetera eius attributa, qua
 proprietates essentialis vocantur. his prænotatis sit.

Conclusio I^a.

Diffinitio essentialis et specifica Dei metaphysica, seu metaphysica
 in se latiori sumpta, in summa perfectione vocari collo-
 canda.

Prob. In eo collocanda videtur memorata Dei diffi-
 nentia essentialis et specifica, quod solum clara et distincta
 Dei notione exprimit, cumque ab omni alio ente sic dis-
 tinguatur, ut ora, quacumque nominamus, ipsius attributa in
 eo contineri clarissime et simpliciter intelligantur. Et summa
 perfectio sola clara et distincta Dei notione exhibet,
 cumque ab omni alio ente sic discernitur, ut ora, que nomi-
 mus, ipsius attributa in summa perfectione contineri simpliciter
 intelligantur. ergo diffinitio Dei essentialis et specifica sive
 physica sive metaphysica in se latiori accepta, in summa
 et simplicissima perfectione videtur esse collocanda.
 M. patet. m. Id. Cum Deus dicatur ens summe perfectum,
 verbe intelligitur s' ens à se, ens unum, summa bonum

Summa Sapientia, omnipotens, aeterna, infinita, atque
sibi oia attributa, qua ad exprimenda illius nam una
sunt, prorsus, ut scilicet, ipsius Bonitas et iustitia,
omnipotentia, Sapientia, ceteraque attributa, sine quibus
ipsum non quiritur deus. 40.

Quaeritur ad essentiam dei in se metaphysico simpliciori summa
id est, ipsum ad id, quo quaeritur, quodnam sit illud
primum esse attributum, seu attributum illud, quod primo
in essentia divina velut dei constitutum concipimus, an
videlicet sit illius actualis, an ratio entis infiniti,
an in cumulo oium perfectum simplex simplicium, an vero
dicitur in ratione entis a se, seu, ut loquuntur, Absolutae
sit constituendum disceptant inter se Philosophi, salva quae
fide, cum Eulcia nihil adhuc circa hoc definiens. qua
porro mens ultra sit in Philosophia aperimus.
Constitutio differentia essentiae et personae dei numeralis ipsius
attributa proponenda, de primo quod illius unitas.
de qua sit

Conclusio 2da.

Unus est deus. Prob. si sic intelligimus
Ens summe perfectum a se summe perfectum est unum. 40 unum
est in deo. Prob. m. Ens summe perfectum debet esse
Sapientem, seu sibi alijs entibus antecellere: cum est huius
potestatem, ipsius imperare sibi, sibi; adeoque, ut huius
sibi aequale. Deinde si duo essent, certe aliquo disperi-
mine inter se differrent; proinde in uno extarent prae-
sentes seu perfectus, qua abessent ab altero; atque sic ambo
omnimodam perfectum non participarent; quod de deo cogitari
non potest; Denique, cur potius duo deus, quam plures constituerentur,
et qua ratione inter se consentirent? ut ostendamus, eos,
quanto plures forent, tanto minus esse futuros.
Notandum, quod unitas nra divina non officiat contacti divinam
personarum, sicut Patris, et filij et Spiritus Sancti.
Pater a nullo est, sive est principium sine principio. Filius
est a Patre ut a principio, non creatus sed genitus. Spiritus
Sanctus est a Patre et filio, ut ab uno principio, non creatus,
non genitus, sed procedens. Itaque, in Scholis Catholicis agnoscuntur,

in Deo una naa, dua profectiones, tres psona, quatuor
 relabres, et quinq; notiones. ¶ Unica est in Deo naa
 et divinitas, ut modo fuit probatu. ¶ Duo occurrunt
 profectiones sive originis. Una, qua Filius oritur
 à Patre, filio illius seu cognitio, et dicitur genera-
lio: Pater enim se ipsum cognoscendo generaliter Verbum seu
 Filium. Altera, qua Spiritus à Patre et Filio,
 sicut ab uno principio procedit, vel generale profe-
 ctio omni noem retinet, ex Joann. C. 15 v. 26. vel in
 dicitur Spiratio passiva, juxta S. Thoam 1. part. q. 27.
 art. 4. ad 3. eaq; filio amore, na Pater et
 Filius amore mutuo produunt Spiritum Sctum.
 3. Tres psona inter se oio aegales, seu una, Pater
 et Filius et Spiritus Sctus. Tres st, inquit S. Godes
 qui testamtu dant in collo, Pater, Verbum et Spiritus.
 et hi Tres unu st, id est una eptia seu unu Deus.
 In unitate illa naa et distincte psonaru reperitur
Perichoreosis, seu circuminsessio, qua dicitur
 sicut prima inhabitatio unius psonae in alia et vice versa
Non Creditis, inquit Christus, quia Ego in Patre, et
Pater in me est?

Cum Pater à nullo oriatur proprio, à nullo mittitur sed
 mittit Filium, quia Filius est à Patre, cui aequalis est
 et consubstantialis. Item Pater et Filius mittunt Spiritum
 Sanctum, quia Spiritus Sctus ab utroq; procedit. ¶ Misus
 em in psonis divinis est profectio unius psonae ab una
 vel duabus ead habitudine ad effectum aliquid ex se:
 qui effectus vel est sensibilis, ut cum ad nos in assumpta
 humanitate misus est Filius; aut cum misus est Spiritus
 Sanctus in columba specie: vel est insensibilis, ut con-
 tingit, qdo Spiritus S. mittitur ad iustificandam impij.
 qto quatuor st in Deo relabres: scil. Paternitas,
 qua est relatio Patris ad Filium; Filiatio, qua est
 relatio Filij ad Patrem; Spiratio activa qua est relatio

Patri et Filio ad Spiritu Sanctu, quod spirant seu produ-
cunt; et spiratio patris, quae est relatio Spiritus Sancti
ad Patrem et Filium, a quibus spiratur, seu ex quibus procedit,
nō ex Patre solo, sed ex Patre, Filioque procedit: ut sa-
net Ecclesia Romana contra Graecos Schismaticos.

5to Quing. In deo notiones, per quas nō una persona ab alia
distinguitur, sed quatuor relationes modo relatae, quibus
additur Inseparabilitas, quae soli Patri convenit.
Itaque nomen seu attributum esse in deo est illud, quod tribus
personis P. sentatis comū est, ut in his hujus & ad monimus,
sed quod in idea clara et distincta est, ut dona continentur,
cujusmodi P. ea, quae hactenus recensimus, et in sequentibus
recensabimus.

Personale est illud, quod significat personam ratione possendi una
persona ab alia distincta, ut generans, genitus, procedens.

Nomen personale est illud, quod personam divinam significat, ut
Pater, Filius et Spiritus S. vel Paternitas, Filiatio,
Spiratio seu processio.

Primum actus est illi, qui soli Patri est comū,
ut intelligere et velle, ad sumuntur, quatenus Patri et Filio
et Spiritu Sancto conveniunt. Actus naturalis est ille,
qui convenit certae personae divinae; ut intelligere, quatenus
significat generare Verbum, seu Filium, quatenus soli
Patri; ut soli Filio convenit generari. Itē diligere,
quatenus significat spirare, ut loquente Filii, seu pro-
ducere Spiritu S., quatenus Patri et Filio; quia Spiritus
S. ab utroque procedit.

Similiter alia est Sapientia est illi, quae tribus personis est
comū; alia Sapientia genita et personalis, quae est ipsū Verbum,
alius est amor est illi, qui tribus personis divinis convenit,
alius naturalis, quo Spiritus S. a Patre et Filio pro-
cedit; alius personalis, quo Spiritus S. significatur.

Quod si quaeratur, quare Pater dicatur generans, Filius
genitus, et Spiritus S. procedens; respondendum, quod ista
loquuntur S. Scriptura, cui, remota omni curiositate, est
ad haerendum.
Sunt in attributa, quae appropriatae, ut loquuntur
Filii, certis personis conveniunt, ut potentia tribuitur
Patri, Sapientia Filio, et Bonitas Spiritui Sancto

Observandum, quod ex his oibus sola persona sint
 re ipsa distincta: nam quod quod est in deo, unum est, inter
 personas, sive relationes, quibus persona divina constituitur,
 et inter se se re ipsa distinguunt. Id autem vel maxime
 cavendum, ut scilicet: Sapientia sua ratio, nec in cogitatio-
 nibus evanescat, ubi sermo est de impenetrabili S.
 Trinitatis mysterio. Et eximium est Sapienter monuit, S. Bla-
 nazus, Sacramentum hoc magnum est, et quidem veneran-
du, non Perurbationem, quomodo pluralitas in unitate, et
hanc unitate, aut ipsa in pluralitate. Perurbare hoc
temeritas est, credere pietas est, non se vita, et vita
aeterna est. ante ipsum ita scripsit S. Aug. Cum
 quaritur, quid Deus, magna propositio inopie sua
 laborat eloquium. Dubium est in, tres personae, non ut
 illud diceretur, sed ne laearetur. Non dubitandum,
 quin hoc fuerit causa, cur lib. 1. Cod. Justiniani
 lib. 1. qui testis de Summa Trinitate et fide Catholica, expressi-
 candum sit, ut nemo de ea fide publice ostendere audeat.
 Verum de his in Illigia feriori, modo haec dubia suffi-
 ciant; pauca adhuc subiungimus de Dei Simplicitate:
 se, Spiritualitate, & Ad igitur.

Conclusio 3.

Deus est Simplicissimus, Spiritualis, immutabilis, Summe
 Verus, Summe Bonus, Summe iustus, misericors, &
 Probat. Deus est Ens Summe perfectum, ut nemo negabit.
 ai Ens Summe perfectum est Simplicissimum, Spirituale, immu-
 tabile, Summe verum, Summe bonum, & 1. Ens Summe
 perfectum est Simplicissimum non ex variis partibus constans:
 nam ea partes seorsim non essent perfecta, sed se se mu-
 tuo perficerent: Sic, Ens perfectum constaret ex imperfectis,
 quod concipi non potest; 2. Ens Spirituale non corporatum, quia
 corpus multis modis imperfectum est, nec ad Spiritus digni-
 tatem accedit. 3. Ens perfectum est immutabile, quia
 immutabilitas est perfectio, quam carere non debet Ens Summe
 perfectum; Eadem ratione debet esse Summe verum, et Summe
 bonum, & quia veritas et bonitas, & perfectiones.

go deus est simplicissimus, immutabilis, summe bonus, summe verus, summe iustus, misericors, 13.

Observandum, quod in deo, utpote simplicissimo, nulla sit admittenda compositio physica, quae nre plures partes inter se differas exigit. Philoſophus per analogiam supra mentis diversis, et in nobis divinae essentiae, divinationis, attributorum conceptus. Ideoque in deo cogitatur esse compositio metaphysica, scilicet ex genere et diffinitiva, seu ex essentia et attributis, quae cognitio in mente nostra esse veritatis, non in deo: nam in deo esse hunc veluti quoddam illius genus notionem ipsam veritatis, quae nre in alio veritate a se creata. Sed analogiam quando invenit, in deo dicitur summe perfectus, haec est illius diffinitiva, quae ab ipso creata, summa autem perfectio, tametsi simplex est, rursus a nobis diversitate in veritate, bonitate, iustitia, sapientia, et ceteras virtutes seu dotes, quae ad esse summe perfecti plene illi quae haec enim est mentis nostra, utpote angustissimis finibus limitata, conditio, ut re esse simplicissimum aliter quam quae per diversas facies quod creare valeat, ita quod sit esse, id a nobis veritatis velut illius genus, quod vero sit simplicissimum id bonum diffinitiva quae nre, ut iam notavimus. Nunc de illius immensitate et aeternitate sit

Conclusio 4ta

Deus est in immensus et aeternus. P. B. Deus est esse summe perfectus. At esse summe perfectus debet esse immensus, et aeternus, id est, debet esse praesens omni loco per suam immensitatem, et omni tempore per suam aeternitatem. go deus est in immensus et aeternus.

Istae, Maxime divinae quae parum digna, movent huiusmodi aliqui, an scilicet deus per suam immensitatem diffusus sit in spatibus imaginariis, quae nre extra hunc mundum in infinitum extensa vulgo quae nre et finguntur? ad quod R. negatur, quia spatia imaginaria nulli sunt, ut ostendimus in physica, et id vero, quod nre est, Dei immensitas non fingit, nisi illa Chimera fingas, quod blasphemum est.

Quaeritur in, quid sit aeternitas? R. aeternitate dicitur
 à Boetio, interminabilis vita tota simul et perfecta
possessio. Certe si possessio vita, quia aeternitas
 soli Deo viventi competit, cuius vita est
interminabilis, sive nihil habet initium, nec ullum
 habere finem potest. Certe et tota simul, non vero
 successiva, quia in aeternitate, nihil est praesentia,
 nihil est praeteritum, nihil futurum, sed omnia praesentia.

In vita autem dicitur spiritus Boetius aeternitate dei,
 quatenus est quod idem ac deus, sive prout est ipse
 ens aeternus, non prout est duratio aeterna ab ipso
 ente aeterno per mentem abstractam: nam si quod sit
 ens aeternum, sicut deus. Sed aeternitas spiritus in abstracto
 successione exigere videtur, nec tota simul existit. Nam
 illud successione involvit, cui praeterita et futura non sunt praesentia
 sed praesentia. Si praeterita et futura non sunt in aeternitate
 re ipsa sed praesentia: v.g. mundus, antequam crearetur,
 non erat aeternitati re ipsa praesens, cum nondum esset. nunc
 quod obsidio Trojana non est aeternitati re ipsa praesens,
 sed est praeterita. ergo aeternitas saltem in abstracto spiritus
 successione involvit.

Quod si opponas, praeterita via et futura esse deo praesentia.
 R. ea deo esse praesentia obviare, ut ajunt, quatenus
 sicut deus illa videt in se ipso tam praesentia quam
 obvia videt: sed in re ipsa non sunt praesentia, id est secundum
 actualitatem et realem existentiam, ut schola loquitur: nunc enim
 ouisio Abelis à Caino non est deo praesens, nisi quatenus
 deus in se ipso re illa tam clara videt, quam si modo gereretur;
 non in re geritur, cum sit praeterita. eadem coherens est ratio.

Definienda ergo est aeternitas in se ipsa et in abstracto considerata,
 quod sit duratio propria et sine carens, quae
 soli Deo competit.

Duratio quae propriam habet, et sine caret, qualis est
 duratio Angelorum, aut humanum mentium, in scholis
 vulgo dicitur avum; tametsi avum vel pro aeternitate, et
 pro aetate aliqua tam apud auctores Christianos sumatur.

Denique si duratio propinqua et fine habeat, ipse vocatur.
Sola vero aeternitas soli deo competit, quia solus deus est
Eiusque essentia, solus est à se ipso, solus nam in se includit
existentiam; cetera vero omnia sunt spatia, sive corpora
possibile sunt, et contingenda; unde ab Ente summo profecto
suum esse nullo debuerunt auferre. Pauca adhuc de in-
finitate dei subiungimus.

Infinitum proprie vocamus, quod nullis finibus seu ter-
minis circumscriptum est, sive, quod est in suo genere extremum,
et quo nulli datur ulterius. v. g. Sapientia vel potentia dicitur
infinita, cum summa est, nec in se augeri potest, aut ab alio
superari. Sic ens dicitur infinitum profectum, cuius profectus
nullis limitibus coercetur; sive quod veteribus profectus non
est, aut aliud se ipso profectius invenire.

Quobus in modis summi solent infinitum in scholis. Sic in-
finitum actu, quod proprie infiniti nomen meretur; et in actu
potentia, cui infiniti appellatio minus proprie convenit.

Primum dicitur infinitum categoricatum, hoc est, predicabile,
quia solitarie et sine ullo addito predicatur; ut in hac profectum
Deus est infinitus: posterius syncategorematicum appellatur,
quasi dicitur compredicabile, quod non profectum, nisi cum
aliquo addito predicari seu attribui: v. g. quia dicitur per Sapientiam
homo esse infinitus, nisi addantur haec voces secundum incre-
mentum, quibus significatur, quia esse profectum tantum homo
Sapientia, qui se incrementum aliquid in infinitum profectum
profectum, quemadmodum unus non dicitur infinitus, nisi addantur
haec voces, secundum incrementum: quia nullus est unus tantus,
qui augeri profectum in infinitum. Sic igitur.

Conclusio 5^a

Deus est actu et categoricatum infinitus. Idem Deus
est ens summe profectum. Si ens summe profectum est actu
infinitum, sive infinitas habet profectus essentia, alioquin
ipsum non magis compleri profectum; nec proinde esset
summe profectum, quod Ente summo profectum repugnat: unde
Baruch c. 3. v. 25 sic de deo loquitur: Magnus est et non
habet finem. quod Deus est actu, et, ut ajunt, categoricatum
infinitus.

Quo vero non tam est infinitus, sed ei in soli actu quibus
 infinitas, nulli autem potentia creata, nec ulli quantitati,
 aut galitati: quia non potest fieri potest, ut vel potentia creata,
 vel quantitas, sive galitas, sive defecta; vel galitas,
 actu infinita producat. Nam creatura est deus,
 quod est a se ipso, sive, ut loquente philosophi usque
 deest independentia, quae sequi non potest, aliam non potest
 creaturam: nec in potest potestibus a deo exornari quin
 plures. Si in infinitum ipsi communicari possint; cum
 deus suam potentiam thesaurus exhaustire nequeat, nec
 ulla habeat idea creatura adeo perfecta, quin perfectior in
 infinitum a se produci posse videat. Neque in ulla produci
 potest quantitas seu multitudo vel magnitudo vel galitas actu
 infinita. Si enim multitudo vel magnitudo vel galitas
 infinita esse deberet extrema seu omnium possibilium maxima,
 ita ut non posset ea major, ne duntaxat quod produci. Si
 nulla creari potest multitudo vel magnitudo vel galitas omnium
 possibilium maxima; cum ulla potest, cui addi aliquid a deo non
 possit: nam nullus est numerus tantus, cui unitas non possit
 adijci, nulla magnitudo, quin possit magis extendi: nulla
 galitas, v.g. sapientia, quin incrementum suscipere possit;
 alioquin aequalis foret sapientia donata, qua potest nulla major
 potest existere. Quia nulla dari potest multitudo, vel magnitudo,
 aut galitas actu infinita.

§ Quartus.

De Scia, voluntate, opotia, libertate,
 ac decretis domini.

Quae hactenus exposita sunt Dei attributa, si deo in se
 concipiuntur, ut res creatas minime respiciant, quae vero
 sequuntur, quaedam ad creaturas relata habere illiguntur:
 quae singulis titulis expendimus.

Scia Dei.

Primo occurrit scientia Dei, quae proprie aliud non est,
 quod deus ipse, quatenus res omnes in se ipso percipit.
 Sed duplici ratione fieri potest perceptio; nam vel deus eam
 tam optica considerat, vel eam existere videt; illa in
 suis ideis immutabilibus sicut in casibus exploratibus et archetypis
 prae, quibus generaliter; hanc vero in suis decretis novit.

Archetypa hanc idea, in qua Deus oia reru possibilium officia
novit, appellant Sciã simplicis intelligẽcie, atq; practica
dicunt, quoniam decretu illas producendi antecedit, et in
earu productione voluntas divina dirigit, quatenus scilicet
divina voluntas scdm idea immutabilem decernit et operatur.
Unde illud vulgo fuit in Scholis Philosophicis, Sciã Dei dirigit,
voluntas decernit, omnipotẽcia exequitur: Civi ut accuratius
loquamur, meta Deus intelligit possibilia in suis ideis, ex quo
non nro quada efficacissima sua voluntate creare decernit,
idq; p omnipotẽcia sua, hu vult, exequitur.

Sed postquam ex infinitis rebus possibilibus, quas Deus in
Deis suis intelligit, aliquas producere decreverit: Et in suo
decreto illaru existẽcia videt ea cognitione Sciã, qua
Philosophi Sciã visionis noiant, quaq; scilicet in, nã practica,
dicunt; quoniam ad reru productionem minimè operatur, sed eas
veluti jam productas, et in alga sporis distincta, intelligunt,
hoc est, vel in presenti, vel in passato, vel in futuro tempore,
existentes noiant, et quasi presentes intueuntur. Quare hoc
Sciã, scdm nro suspicendi modum, posterior est decreto Dei,
scilicet actu divina voluntatis, quo res aliquas producere, si de
presentibus agatur, vel eas ad operandum adjuvare, si de li-
beris voluntatis actibus sit sermo, constituit.

Cum vero nlla necessitate agatur Deus ad res aliquas producen-
das, sed libere et pro voluntate sua beneplacite eas pro-
ducit, hinc sequitur, quod, quocumq; tempore Deus existens, aut
existerent, ea quæ contingentibus tempore existant, vel existerint, et
quod, quocumq; tempore sunt, contingentibus tempore, nã nro sunt
futura, atq; contingentibus tempore dicuntur, nã nra, in suo conceptu
eas involvant.

Futura autem contingentia illa dupliciter Aguntur: alia em
absolute sunt futura, alia sub conditione tempore: v.g. absolute
futurum est verale iudicium in 2do Christi adventu, quo vivos et
mortuos iudicabuntur est: sed panthea Lyriam et Sidoniam,
de qua Abus loquitur Matth. III. v. 21. nã erat futura, nisi
sub conditione, qua posita nã fuit, nimirum si apud yroscad
qua apud Judeos, patente suspensum miracula: Itã sub
verale Ninives predicita à Roma Propheta C. 3. v. 19.
erat futura sub conditione, scilicet si Ninivite in peccatis
peristerent, nec penitentia agerent.

Certum quod est ea, quae absolute futura sunt, ad illa divina
 species spectant, quae vulgo Species visionis vocantur.
 Sed de futuris generalibus, quae non minus certae à deo
 cognosci possunt, quae absolute futura, non generaliter
 se habent. Nam quae eiusmodi futura, nulli gravi
 illi certae quaedam in deo species ponunt, quae me-
 dia vocantur, Species simplicis ultimes, et Species visi-
onis constituta, quae sit veluti futurorum generalium ex-
 plicita, et quae deus ante illud decretum praevideat, quae
 quae libere creata in his aut illis circumstantiis po-
 sita sit futura; 3. alij autem hanc certam species dei
 species rejciunt, quod, ut ajunt, futurorum generalium
 notitia vel ad Species simplicis ultimes, vel ad Species visi-
onis revocanda. Enim vero, ingunt, vel quod
 quae quaedam sunt futura, ponere decrevit deus, et tunc
 illa videt in decreto illo generaliter, ut vocant, siquidem ad
Species visionis pertinet: vel ea quod non est ponenda, idcirco
 in statu mere possibili remanent; et tunc ad Species simplici-
is ultimes referenda. At uberior horum tractatus
 ad illud pertinet. Nos hoc loco tantum de quilianda libera
 voluntatis infra arbitrio species dei quod, quae illa
 limites non transgreditur, excusimus. Sit igitur

Conclusio.

Deus futura omnia certissime novit. Prob. Qui omnia,
 quae sunt, quae fuerunt, aut futura sunt in sua voluntate
 decretis, quod presentia seu existens videt, in futura omnia
 certissime novit ac praenovit, ut per se clarum est. At
 deus omnia, quae sunt, quae fuerunt, aut futura sunt, in sua
 voluntate decretis, quod presentia, seu existens percipit: nam
 essentia rerum omnium possibilem in suis deis, et Species simplicis
ultimes, existens vero presentia, presentia, ac futuram
 in suis decretis, et Species visionis inhaerent: idcirco quippe res
 aliqua existunt, vel fuerunt, vel futura sunt, quia deus
 vel deus eas ponere, si de instantiis agat, vel auxiliu
 suu ad eas producendas adhibere. Si de liberis motibus
 sit sermo: Praeterea una est ex istis domus, ut ab illis
 fugiat, alioquin non esset ens summe essentia, quod absurditate
 involveret. quod deus futura omnia certissime novit, ac praenovit

Obj. 1. Si Deus futura oia novit, nulla in nobis remanet, electionis libertas, id est, n̄ habemus potestate agendi vel n̄ agendi, seu facultate eligendi unum pro alio ad libitum. At falsum est, qd̄ est ant. Prob. M. Si Deus futura oia novit, oia n̄rio eveniunt. qd̄ nulla remanet in nobis electionis libertas, Prob. a. Si Deus futura oia novit, oia certo ac determinate futura, qd̄ n̄rio eveniunt. Prob. c. qd̄. Illud est n̄rio futurum, quod n̄ potest n̄ evenire. Sed qd̄ certo ac determinate futurum est, n̄ potest n̄ evenire. qd̄ est n̄rio futurum.

Ad argut. N. M. ad illius statum. P. a. ad 2. N. con. et dngz ad 3. N. M. illud est n̄ potest n̄ evenire qd̄ potest fieri vel n̄ fieri. Sed qd̄ certo ac determinate futurum est, si perfertur ab tua voluntate pendet, fieri potest vel n̄ fieri: v. g. nunc possum scribere vel n̄ scribere, licet fieri certo pronuntiarum potest, me hodie scripturum esse. qd̄ qd̄ certo ac determinate futurum est, aliquid in potest absolute n̄ evenire.

vel distingi potest eadem in. quod certo ac determinate futurum est, n̄ potest n̄ evenire, facta hypothesis, quod sit futurum, C. absolute et ultra illa hypothesis, N. M. Si simili modo d. con. quod certo ac determinate futurum est, illud est n̄rio futurum n̄pitate hypothetica, ut vocant, C. n̄pitate absoluta. N. con. Duplex diffinitio n̄pitas, una absoluta, hypothetica altera. N̄pitas absoluta est ea, qua quidpiam in se absolute et ultra ulla hypothesis ita tale est, ut alio modo se habere n̄ possit, quam diu existit, v. g. hoc sic existat ex mente et corpore, ut n̄ possit ex istis n̄ existare. N̄pitas vero hypothetica vocatur ea, qua hypothesis quando consequitur, sive quod quidpiam, facta quoad hypothesis, n̄ potest alio modo esse, v. g. ex hypothesis, quod curra, n̄ possum in motu n̄ esse. Faciendum ergo, id, quod certo ac determinate futurum est, n̄rio esse futurum n̄pitate hypothetica, seu ex hypothesis, quod sit futurum v. g. ex hypothesis, qd̄ est hodie

n̄ potera n̄ scribere; Sicut, ex hypothese, quod nunc
scriba, n̄ possum n̄ scribere. Id negat, quod dicitur:
nunc futurum est, id esse ex n̄rio futurum n̄ potest
absoluta, n̄ plerumq; ita futurum est, ut possit
absolute n̄ esse futurum.

Quod. i. Si quod dicitur futurum est, potest n̄ esse
futurum, falli potest n̄ scia dona, ut absurdum
consequens, go et ant.

Quod. ii. Si quod dicitur futurum est, potest n̄ esse
futurum in se quosito, et facta hypothese, quod
praevisum sit à Deo ut futurum, falli potest n̄ scia di-
vina, C. Si quod dicitur futurum est, potest n̄ esse
futurum in se divisio et absolute, falli potest n̄ scia
scia dona, N. M. A. cone. m. m. mod.

Quod go dicitur futurum est, et à Deo praevisum ut
futurum, n̄ potest n̄ evenire in se quosito, et facta
hypothese, quod à Deo praevisum sit ut futurum: quia cum
scia rei futura sit posterior illa re facta ut futura,
et non potest n̄ potest n̄ evenire ipsius rei eventus: quoniam
ad m̄ scia, quā Petrus actu ambulante video, cum negatne
ambulantis Petri haudquaquam componi potest. Id quod certo
et dicitur futurum est, quod go à Deo est praevisum, et ab-
solute et in se divisio, ac veluti scilicet à scia dona
spectatur, quod go potest n̄ evenire, quemadmodum exempli vi-
dea Petrum ambulante, potest Petrus ratne sui et ve-
luti à mea visione divisus n̄ ambulare; nā Petrus
ex se suam, nāa n̄rio n̄ ambulat: Id tamen ex hypothe-
si, quod eum ambulante video, n̄ potest n̄ ambulare.

Sicut igitur cognitio n̄ria rebus ijs, quas novimus, n̄ po-
tate n̄ n̄ fert, sed eas, prout in se sunt, attingit:
Sic Dei praevisio, seu scia visionis circa res futuras,
eo modo, quo futurae sunt, versatur: adeo, quae li-
bere futurae sunt, eas libere futuras novit Deus,
quia prius decessit causis liberis se se ad agenda de-
terminantibus auxiliū prestare, ut libere operentur: ita
futurum

qua nris eventura sunt, eas nris eventuras ee videt,
quia ita a se decessit illgit.

Art. 2. Eodem modo de coeteris actibus liberis a deo
previsis iudicandum videte, ac de peccato Antichristi
futuro. ai Antichristus n peccat n peccare, m abste
let in suo diviso. go god dicitur futurum est, et a deo
previsum, n pt m absolute ac in suo diviso n evenire.

Prob. m. Si Antichristus popes non peccare, fieri
popes hypothem, qua poneretur n ee peccaturus.
et ea hypothem fieri n pt. go n peccat Antichristus
n peccare. Prob. m. Possibile in actu reducto
nll sequitur absurd. go si Antichristus pot n peccare,
fieri pt hypothem, qua ponatur n esse peccaturus.

Ad id m. ad eius pbat. m. ad alius pbat. d. a.
possibile in actu reducto, nll sequitur absurd, si reduci
diatur ad actu eodem modo, quo possibile est, C. scias
m. a. et eod. possibile quippe m est Antichristus
n peccare in suo diviso a ipsa dona, et abste;
n vero in suoposito et facta hypothem, quod a deo
previsum, fit peccaturus. Na qui praevidet a deo pecca-
turus, revera peccaturus est, cu scia visionis, et postior
rebus, salte ut futuris: deoqz facta hypothem, quod
praevidetur peccaturus, n pt fieri alia hypothem, qua
ponatur n peccaturus, ut qui fingit actu peccare, n
pt, manente eadem hypothem, fingi n peccare, licet
absolute et sublata hypothem ista pot n peccare.

Obj 2. Quod futurum est ex hypothem praevisionis
dona, illud nris futurum est n liberè. ai peccatum
Antichristi futurum est ex hypothem, quod a deo pre-
videtur. go nris n liberè, est futurum. P. m. quod
futurum est ex hypothem antecedente dicitur volutatis,
illud nris futurum est, n liberè. Sed quod futurum est
ex hypothem praevisionis dona, illud ex hypothem ante-
cedente dicitur volutatis futurum est. go nris, n liberè
futurum est.

R. N. N. ad ejus prob. I m. quod futurum est ex
 hypothesi previsionis divinae, illud est futurum ex hy-
 pothesi antecedente determinatione voluntatis, ut existi-
 ta, C. ut futura, N. m. et eod. p. scia seu pre-
 visio divina antecedit determinationem voluntatis humanae,
 ut existens, quia illa aeterna est, haec autem in tempore.
 Id ea non antecedit ut futura; cum proscia seu scia
 visionis rei futura fide obto esse non possit. Sicut fu-
 turo; unde secundum istum quipiendi modum, p. scia, seu
 proscia dei, quia vera rerum existens voluntatur,
 posterior est determinatione humanae voluntatis, non quae ut
 existens, Id ut futura: non enim illa providet deus,
 nisi quia futura est. Ergo non potest aliquid futurum
 est, quia videt deus futurum, sed quia futurum est, idcirco
 a deo praedicitur; prout loquente Origenes in C. 8. Epist.
 ad Rom. S. hier. in C. 26. Jeru. S. P. Aug. Tract.
 53. in Joann. nro 2.

Insl. 1. Si p. scia divina est posterior determinatione vol-
 untatis humanae sicut ut futura, sequitur p. scia divina a
 voluntatis humanae determinatione pendere. a hoc absurdum videtur.

R. I. m. Sequitur p. scia divina a voluntatis humanae
 determinatione pendere, ut ab obto, C. ut a caa. N. m. Minime absurdum
 est p. scia dei pendere a voluntatis humanae determinatione, sicut ab
 obto; quia scia non est nihili. Id aliujus obto scia, non quod ulla
 in deo impeditur arguit.

Insl. 2. Ca. S. thoma part. 1. q. 87. it. art. 8. scia dei est cau-
 sa ab eis, non ut ab obto, minime pendet.

R. D. a. scia practica seu simplicis intelligentiae, per quam deus
 res omnes possibili in suis ideis novit, et per quam providet in
 rerum creaturae dirigatur, a qua ab ideis divinis non distinguitur,
 est causa rerum sicut directrix, C. scia spectativa, quae vif-
 nis vocant, quae est simplex sed rerum intuitus, quae deus
 in suo decreto res futuras novit, quaeque providet est poste-
 rior decreto, quo res creare quilibet, si de libertate agat,
 vel ad eam providetne auxiliu suu adhibere, si agat de
 liberis actionibus, illa est causa rerum, et eod. Itaque
 scia simplicis intelligentiae, quae deus in ideis suis res possibili

et modum, quo produci possunt, intelligit, nisi dicit ea rerum
 facta directrix, ut ajunt, quia dirigit voluntatem divina inte-
 gerandam; cum Deus res aliter, quam secundum ideas suas pro-
 ducere queat. Sed sic visiois ea rerum diu non potest,
 cum enim secundum rationem percipiendi modum dirigat directum domum,
 a quo res habent, ut existant, aut futurae sint; mani-
 festum est, ea requirere, ut res in aliqua temporis diffra-
 existant, ipsamque promitti illis, factam ut futuris,
 esse posteriorem.

Voluntas Dei

Cum Deus sit ens simplicissimum, nihil aliud est ipsius actus,
 quam essentia divina, sive Deus ipse spectatus, quatenus intelligit,
 nihil in aliud est ipsius voluntas, nisi essentia divina seu Deus ipse,
 quatenus vult. Unde si accurate, et ut res est, loqui velimus,
 unica est in Deo voluntas: Sed pro nostra mentis angustias ipsa
 multipliciter dividi solet.

Primo in voluntate beneplaciti et in voluntate signi. Voluntas
 beneplaciti est ea, qua Deo placet aliquid esse sive existere,
 quo re ipsa Deus vult aliquid bonum, quia ipsi placet: v. g.
 vult voluntate beneplaciti mundum a se conditum servare.

Voluntas signi proprie non est in Deo sed est externum signum,
 quo Deus aliquid se velle significat. Signum autem vocatur dicitur
 voluntas, sicuti effectus amoris dicitur.

Hujusmodi signum quintuplex recensetur a S. Thoma i. part.
 q. 19 art. 12. Preceptum, et promissio respectu mali;
praeceptum, prohibitio, et operatio respectu boni, unde verius.

Præcipit ac prohibet, promittit, operatur.

Cum ergo Deus quoddam bonum præcipit, vult efficaciter aliquid,
 npe signum seu præceptum: non vero vult se efficaciter re impe-
 rata: v. g. cum Abrahamo præcipit mortem filii, voluit
 efficaci voluntate id præcipere, famelici re ipsa fieri noluit,
 sed in ut Abrahamus præcepto divino obtemperaret. Similiter
 promittit et vult promittere peccatum, non in vult ipsum peccatum
 Tenim vero illud odit, et punit. Sed dicendum de alijs voluntatis
 dona signi; Quæ voluntas signi se includit voluntate bene-
 placiti respectu signi, sed ea non se includit respectu sui significati.

2do Voluntas beneplaciti dividit in antecedente, et con-
sequente. Voluntas antecedens est ea, quae Deus, nostro con-
 cipiendi modo, vult aliquid spectatum in se em, antequam
 considerentur ipsius adiuncta seu circumstantiae; haec vol-
 untas alio nomine dicitur prima, ita efficiens, quia adiunctis
 conditionibus suspenditur. Voluntas consequens est ea, quae Deus,
 vult aliquid consideratum cum omnibus adiunctis, seu circum-
 stantijs: dicitur in 2da, absoluta et efficiens.

Ut videtur, huius voluntatis exemplum exhibetur in Iudice,
 qui hoc spectatum ut hoc, voluntate antecedente vult vi-
 vere, sed eundem spectatum ut homicidam voluntate consequente
 vult morte puniri. Sic quod ait Salomus Psal. 113.
 v. 11. de Deo: oia quaecumque voluit, fecit, intelligendum est
 de ipsius voluntate consequente, absoluta et efficiens: oia enim
 quae ita voluit Deus, ea fecit: non vero quaecumque voluit
 voluntate antecedente, quod naturalis, et inefficax, quae licet ve-
 ra sit voluntas, conditionibus tamen suspenditur. Sic in intelligendum est
 illud Apoli. 1. ad Timoth. 2. v. 4. oies hoies vult Deus
salvos fieri. Quamvis enim, homines salvi non possunt, si vult
 Deus omnium salutem, non solum voluntate signi, quatenus omnibus
 proponit precepta, gratia et remedia; verum in voluntate
 beneplaciti, sed antecedente, non consequente: sive vult
 Deus voluntate prima et antecedente oies hoies salvatos, imo
 ut hoies a se procreatos salvatos: id enim bonitati Dei maxime
 consentaneum est: sed voluntate 2da et consequente vult quosdam
 hoies consideratos in peccato adiuncto, seu hoies malos damnari, et
 poenis, quas promeriti sunt, subici: nam id postulat ipsius
 iustitia; verum de his in theologia tract. De Deo futuris.

Omnipotencia Dei

Omnipotencia Dei proprie est vis seu potestas efficiendi, quod quod est
 possibile, quod ordini seu sapientiae et deis donis non repugnat.
 Quamvis potestas haec in Deo ab eius essentia minime sit
 distincta, tamen duplex in eo statuitur, una absoluta, altera
ordinaria, sive ordinata.

Potia Dei absoluta est vis seu potestas Dei sedes sepe-
 tata, et qua, nulla habita ratione ceterorum suorum attri-
 butorum, et decretorum facere potest, quacumque. Impossibilia
 meta autem absolute impossibilia, quae non faciunt Deus, nec
 facere potest potia ordinaria, quia cum ceteris suis attri-
 butis, ut sanctitate, iustitia, sapia, atque ordine,
 quae sibi, habita cum suorum attributorum ratione, pra-
 estituit, non consentiunt. At cum infinita sit illius sapia,
 nec ullis limitibus coercetur, et innumerabiles aliarum re-
 rum ordines constituit, sedem quoque prima effectuum se
 lucet intelligit, quae nunc non facit, nec faciet: unde ab-
 solute meta facere potest, quae non facit.

Potentia Dei ordinata, seu ordinata, est eadem vis
 quiescens, quatenus exequitur imperium voluntatis, iuxta
 in eo rerum cursum et ordinem, quod Deus per providentiam suam
 stabilivit; in quo ordine nihil proficit se facturum, quod non
 sit aliquando facturus.

Libertas Dei.

Qui ab omni profusa necessitate, sive intus, sive extra
 in unum est, hunc liberum vocare solemus. Utrumque
 vero libertatis species in Deo est expressa. Semper liber
 est ab omni necessitate externa, quae a creatura dicitur, quaeque
 est vis aliqua alicuius, quae propria inclinatio illata:
 cum nihil certius sit, quam Deum omnipotentissimum, ac omni-
 dum cogi non posse ab alio, seu nulli coactum aut vi
 externa esse obnoxium. Et in Deo est a necessitate
 interna, sicut in iis actibus, quorum terminus est extra Deum.
 Duplex enim generis actus in Deo distinguuntur, alij,
 quorum terminus est intra Deum, qui dicuntur inmanentes:
 alij, qui extra Deum terminantur. prioris generis
 actus vulgo ad intra, posterioris generis, ad extra
 nominantur.

Actus, quorum terminus est intra Deum sunt cognitio, qua Pater
 aeternus se novit, ac Verbum generat, et amor mutuum, Patris
 et Filij, quo Spiritus Sanctus ab utroque, scilicet Patre et Filio,
 hinc ab uno principio procedit; actus, inquam, illi sunt quod Liberi

à coactione, quonia à nlla vi externa proficiunt, n̄ in sunt liberi ab inefficā n̄fitate, quā Deus n̄io se ipsū cognoscit et amat, Deū n̄ p̄ se ip̄sū n̄ cognoscere, et amare.

Periū actus, quorū sui sunt extra Deū, qualis est creatio et ḡservatio mundi; n̄ in in unes sunt ab inefficā n̄fitate seu coactione, sed in à n̄fitate inefficā; na Deū n̄ n̄io mundū produxit, sed retinuit sp̄ potētiā ad oppositū, n̄p̄e ad n̄ creandū illū, quā quamvis ab æterno fuerit d̄tm̄natus ad illū condendū, t̄n p̄ s̄uit illū non creare, et ad hoc fuit indifferens indiff̄ra positiva, n̄p̄e libera habuit facultate mundū creandi vel non creandi; atq; eadē libertate et indiff̄ra p̄t eū ḡservare, vel n̄ ḡservare, atq; sic p̄mittere, ut demū in nihilū abeat.

Decreta Dei.

Decreta Dei sunt actus divinae voluntatis, quibus aliquid agere vel p̄mittere ḡstituit, ut ex diutis satis patet, et ex diutis adhuc clariū patet.

§ V

De Deo Creatore, conservante Et providente.

Quadruplex Deo, ut prima et summa rerū oīū efficiēti causa tribuitur, creatio, qua rebus oīb; existētiā impertit; conservatio, qua est ḡtinuata velut creatio, ad qua reducitur providentia; em̄ verō providentia sua res oēs ḡservare ac regere dicitur Deū; concurfus, et intēdū d̄tm̄natio, cū n̄p̄e Deus rebus creatis vel ad agendū se accomodat, aut eas d̄tm̄nat. De creatione, conservatōe et providentiā hoc § agemus. de concurfus autē et d̄tm̄natōe sequenti differemus.

Creatio definitur solut productio rei ex nihilo, vel ut loqui solent, productio ex nihilo sui, et ex nihilo subti.

Sic ea realis creatur, quia sit à Deo independenter à sebo aliquo; cum autem solut aliquid ad rei aliquam productum conpiterat, tunc res illa educitur, n̄ creatur.

Partu est creatio ad unu et solut Deu pertinere; ipse em solus est, qui mundu hunc aspectabile, et singula, quae in ipso continentur, ex nihilo procreavit. Sed q̄ hū solū queritur, utru creatio p̄stas ita sit Deo p̄pria, ut n̄a n̄ga tribui possit, n̄q̄ t̄qm̄ caa instrumentali, qua Deus ad aliquid creandū utatur; qua de re sit

Conclusio prima.

Creata p̄ esse caa instrumentalis creatio, dummodo p̄ caa instrumentale illigatur caa occasionalis.

Prob. Si huc esse p̄ caa occasionalis creatio, quod d̄struere p̄ Deu ad creatio t̄qm̄ occasio. ai creata p̄ d̄struere Deu ad creatio t̄qm̄ occasio, v.g. fieri p̄, ut Deus aliqua creata producat ad volu alterius creata; ut solis cursu retinuit in graa forme; ut in occasu corporis organici golidi d̄struatur ad mente creanda in huao factu, et occasu sacroru seu signoru scilicet d̄struatur ad graa gferenda; na sacra nova Regis dici p̄unt caa occasuales graa, cu ea in mentibus huais ex op̄tentiis Dei beneplacito operentur.

ergo creata p̄ esse caa instrumentalis creatio, dummodo p̄ caa instrumentale illigatur caa occasialis. At si aliud quiddam à caa occasuali diversu illigatur, scilicet instrumentu aliquid, quo Deus utatur, ut artifex securi, probabile n̄ est, creata hoc modo gcurrere posse ad creatio: cu n̄ll libeat in se, quo huiusmodi op̄rationis capax efficiatur; quia n̄ p̄ agere in ipso nihilo sed in aliquid p̄aerens solū. Multo minus p̄ esse Principis caa creatio. Unde sit.

Conclusio 2da.

Alienū à ratione videtur, ulla creatā posse creare, ut
 eadē Principē, quā nre ppria virtute operatur.
 Prob. Quod n̄ potest dare esse nihil, n̄ potest aliquid
 creare, ut eadē principis: nā creatio est productio
 rei ex nihilo. si ulla creatā tribuere potest esse nihil.
 cū hoc cuilibet attendenti, clarasq; hōibz innotas
 ideas diligenter consulenti pateat, Solius Entis p
 eptiā, seu Dei esse p̄mū, ut aliqua sui partii
 patre existat n̄ Enti imperfecti. hūc est qd
 P. Patres creandi virtute sp̄sularerint veluti
 nota et caractere, quo Deus à creaturis se iungit:
 nā hoc argo h̄m palmaris adversus Arianos ut
 dantur, ut Verbi alteri dōtate, parent ex eo qd
 p̄ Verbum oia creati sint, n̄llz sine ipso factū sūt.
 qd n̄ll minus p̄ble est, quā ulla creatā posse aliquid
 creare, ut eadē principē. Sola igitur eadē p̄ma, qd
 est Entis p̄ eptiā, sine ipso esse in se ḡminat, seu in
 finita est, nre Deus potest dare rei factū esse, sine eā
 creare, et ex nihilo produere. Ex p̄ Solus pariter
 potest creaturū existētia q̄servare, prout modo breviter
 ostendimus.

De Conservatione.

Conservatio est veluti ḡtinuata quādā ac minime
 interrupta creatio: sine q̄tius est idē creationis
 actus, q̄atenus n̄ p̄mo solū momento, sed p̄segentibz
 in h̄oribus viget; Sicq; n̄ est actio ab ipso creatre di
 stincta.

Duplex dist̄qui solat illius species, directa scilicet et
 indirecta. Directa est ea, quā modo definivimus;
 Indirecta verō est remotio oīū eorū, qe
 rei nocere possunt, ut eū q̄is auensa lucerna fla
 mula q̄ra ventorū vim manu protegit, eā in

directe conservare dicitur, removendo sicut id quod extrahuntur.

Quia prioris conservatio sicut unum nobis praestandum est, atque ostendendum, sicut quod sine ipsa res creata neutiquam subsistere possint. Sit igitur

Conclusio tertia.

Creata oes egent directis Dei conservatone. Prob. quia non possunt sine perseverare sine continuata Dei creatore, ipsa indigent perpetua Dei conservatone; conservatio enim directis est continuata rei creatio, ut modo dictum. Si creata non possunt sine in esse permanere sine continuata Dei creatore, id est, sine perseverante Dei voluntate eas in esse continendi: nam cum sententia participatne, nec existere habeant nisi a voluntate divina, ideo tamen coeperunt esse, quia Deus illas primo esse voluit, ac prout tandem subsistunt, quamdiu dona illa voluntas, seu potius dona voluntatis actus perseverat, easque in esse tenetur. Et sane, quod nunc existit, non inde sequitur, ne post horam existere debere, nisi existere michi continuo tribuatur ab eo, qui est Deus per essentiam Deus ipse. Quia creata continuata Dei creatore indigent, ut existere pergant: nec solum quod ad fieri ut loquuntur, seu quantum ad prima creatore, sed in quantum ad esse, id est, quantum ad conservatone a prima causa efficiente estiter pendent.

Solvuntur Obf.

Obf. i. opus artificis sine artifice remanet. Quia opus naturale stare potest extra perpetuum auctoris sui influxum.

Respondeo et parit. opus enim artificis non habet esse sine artifice seu totum esse ab artifice, sed solum tale esse, hoc est partium dispositio: nam partes totius artificis secundum entitatem prius existebant, quae ab artifice disponerentur, nec ab artifice voluntate pendebant, sed existebant.

at creata se in Entia participativa, qua ideo duntaxat existunt, quod a Deo indefinenter fluant, siqz continuo illius influxu indigeant. Quare si cessaret voltas, qua Deus res creatas vult existere, ea qozqz ab ipso emanare desinere, ac p̄t̄inēte in nihilū redirent. q̄o quomvis res creata sine artefice p̄sistere p̄ssit, n̄ in res creata p̄t̄ ubi Deū conservatne in esse p̄severare.

obj. 2do quod semel habuit esse n̄ p̄t̄ desinere esse. R. Dea in ipsa creatre habuerunt esse q̄o n̄ p̄ssunt desinere esse.

R. D. M. q̄o semel habuit esse, n̄ p̄t̄ desinere esse, p̄ se, C. p̄ cessante influxu illius cala, à qua habuit esse, N. M. et quæsa m. Nov. Cum em creata à Deo p̄fluant, n̄ p̄ssunt se desinere esse, sine se ipsas in nihilū redire. P̄si Deus in eas influere cessaret, nlla foret Entis emanatio, nulla Entis participatio; et q̄æp̄e in nihilū redirent.

Protharia

Etiam Angeli et mens hœca sint p̄t̄ta incorruptibiles, qua ab infœco q̄a, et hœre sui corumpi nequeant, sp̄z vivant, seu immortales sint; p̄ssunt in ab ext̄sio desinere esse: nã eū sint Entia p̄ participatne duntaxat, si Deus influxu suo subduceret, n̄ ja participarent esse, p̄ in nihilū tuerent.

2^{dum} ubi corpora existunt, ubi Deus ea vult existere, et esse corpus, q̄o nunc existit Vienna, si Deus vult, Legenti momento sine ulla intrusione p̄ Roma existere, nisi p̄ intrijeta loca n̄ transcedat. Nam alibi donat voltabis, q̄o res creatre et q̄tinēte et sine intrusione quævantur, nullis locis illigatus, p̄ deus, ubi cumqz vult, operatur. hœz, ratione explicari p̄ agilitas corporis gloriori; nã ubi corpus gloriōse post resurrectionē à Deo ponitur, id est, creabitur, seu quævabitur, ubi mens beata cupiet.

Cumq; cogitatio nostra seu desiderium à loco in locum feratur,
quamvis p̄ interposita spatia n̄ transfrat̄, seu transeat,
nec interposita claustra p̄fringat; ibi reperietur corpus
gloriosum, ubi erit desiderium seu cogitatio, n̄ trajectis
spatijs vite medijs, n̄ effratis claustris interpositis.

Certe, inquit P. Aug. ubi volens spiritus, ibi prolixius
erit corpus.

^{est tunc} fieri n̄ potest, ut vel paper in terra cadat, proit
Cognit̄ etus, sine Dei voluntate, vel ut ulla res sive
spiritualis, sive corporea, n̄ minima, dona p̄vidtia
fugiat. Nam res quaelibet, quantumcumq; pulvis, ut
solus, capillus, vel pulvisis granu, ubicumque
existant, sive moveante, sive quiescant, p̄fectissima
et potentissima Dei voluntate indigent, ut p̄serventur;
nec n̄ ejus p̄vidtia subsunt, de qua nunc pauca no-
bis dicenda in sunt.

De Providtia.

Quaecumq; Deus incho q̄didit ea p̄petuo in oi statu
et modo, quo existunt, conservat, ut modo dictu est,
et proinde res plane oēs p̄vidtia sua regit et gubernat.
Providtia aut̄ n̄ll est aliud, nisi aeterna quada dispositio,
et ratio, qua singula in suos fines penulianes, et
ora sue in fine urit, sicut ad Dei ipsius gloria diri-
guntur. Providtia go n̄ solum illius opus atq; denotat,
p̄ qua aliquid videtur antequa factu sit, sed voluntatis
actione seu decreto illud ac p̄pliu, quo opus, ante-
qua ponatur, videtur ac disponitur, in que sicut fine
sit dirigendu. atq; haec p̄vidtia seu decretu Deo
p̄tere manifestu est.

Idem, ut supra diximus, ad Dei nam spectat, ut sit p̄stan-
tissimus, seu oēs p̄fectus p̄tural; at p̄fectissimus n̄ dicitur,
si mundo n̄ adp̄at, et res creatas n̄ admittit p̄tural et
moderaretur; p̄fectus em̄ procul dubio est, urso pro-

videre. A rerū naturā q̄sere, quā prodebat de ferre,
aut ea sibi ipsi derelinquere, vel cuiā d̄ alij
cura eorū demandare. (C)

2° Deus, utā nobis pbatū est, oēs creatas in esse
q̄servat. ac id ab ipso fieri n̄ potest, qui ip̄s proppriat,
eas gubernet, et moderetur. q̄o pro d̄ia rerū creatand
Deo competit.

Porro quamvis nemo, q̄i Deū agnoscat, de epi, potētia
dubitet. Scrupulus En̄ oritur, quomōdo cuncta Deo regen-
te, et ad certos fines dirigente aliquid in mundo casu
ale pbac fortuitū; certissimū En̄ plima in mundo
casu q̄tingere. Preterea, si Deus oīū curā gerit,
cur fulmen n̄ raro fortibus parit, et insontes ferit. (C)

Sed respondemus, quōd, quamvis dubitū n̄ sit, quin
plima in mundo casu seu fortuna fiat, si ad eas
sedas et creatas referantur; In hęc oīa nullatenus
casu vel fortuna fiat, si ad primā caā illam,
quā oīa disponit, et certo modo, ut q̄tingant, ab alio
no decrevit. Casus em̄ et fortuna n̄ d̄antur, nisi
respectu epi, q̄i dirigentis intentione ignorat, id am̄
Dei intentio, prius quā res q̄tingat, ab̄ lateat. Hinc
res ista huius intuitu casu fieri dicitur, n̄ am̄ intuitu
Dei. quā em̄ meta in se publica q̄tingere vi-
demus, quā respectu nostri sunt fortuna, respectu autē
Principis et Reipublice Administrationis minime sunt
fortuna; qui q̄ fine illa obtinenda ita negotia
temperavit, eaq̄, modica adhibuit, ut aliter evenire
non potuerint.

Quod am̄ fulmen nocentes q̄oq̄ p̄tereal, et innocuos
percutiat: cogitandū, talia, Deo dirigente fieri ob
certos fines, qui quamvis nobis ignoti sint, In hęc nulli
censendi sunt, nimia Equidē temeritas est, tanti et prima
rei nostri ingenij solertia, ut nisi cuiusq̄ rei caā crua-
mus, arbitremur, nullū in esse modo extorere et incerto
fluere mortalia casu:

Sed inquires: si rebus inferioribus superior caā p̄sides, cur
fata in mundo perturbant certissimū? cur negligunt boni,

atq; paupertate, mortis & premuntur et gsumuntur. Scelera-
 ti vero florent, atq; divitijs et honore procellunt, usq; qd
 se ipsi longe meliores sunt, dominantur.

Hac qd peccatorum, hinc quarela, qui vera boni ratio
 ne ignorant, externa in specie tanguntur. Quippe
 si ad boni rationem attendatur, sola virtus non boni mer-
 retur, quia qui destituitur, miser jure optimo censeri
 debet. Hoc p'tavi, quia virtutis sunt expertes, Bona,
 quia deest, animi moderate n' exipiunt, neq; ipsi fruuntur:
 sed inter divitiarum inopia, inter voluptates dolore sen-
 suunt. Ex quo fit, ut illis n' genuina bona, sed fructa
 et cortice in vera contingant. Si vero bonis mala ad-
 veniant, cum ad virtute exercenda gduant, bona affi-
 mari possunt, et inter ea, quae eorum animos a terrenis
 mundi cupiditatibus abstrahunt, et ad caelestem amorem
 transferunt, nari. In his igitur maxima Dei potentia
 elucet, dum bona scelerati obtinent, quo deteriorer fiunt;
 probi vero mala, quo meliores et sanctiores fiunt.

§ VI

De Deo movente et concurrente

Gravis, et quia nulla major in o'ib' videtur, hic de
 Deo movente et concurrente occurrit q'roveria. e' qd
 des g'rentiunt, quod creata, quas Deus q'didit et con-
 servat, ut ad destinatos sibi fines pducant, ipsius auxi-
 lium desiderant, utpote sine quo inefficaces profus forent,
 oisq; motus et actus expertes. At in quo consistat
 virtus Dei auxiliu, an praevid sit, seu praemotio aliqua,
 an simultaneu duntaxat, seu quiescens, inter se n' que-
 riant o'ib', p'fecti q'm ad creatas spirituales, mentes scil
 homi; quamvis q'm ad corporas seu corpora gvenire vi-
 deantur.

Duplicis q'o generis sunt creata, alia spirituales, corpora
 alia, nec in utrisq; eodem modo Deus operatur.

Et enim creata spiritualis vim agendi ab ipsis accipere
 corpora vero moveri non possunt, nisi se movere; ideo
 igitur de auxilio dono corporibus prestito agemus;
 deinde illud, prout mentibus prestat, considerabimus.

Primo autem

Notandum est. Motionis, seu promotionis aut prede-
 terminatis nomine intelligi prout quendam actum seu in-
 fluxum unius rei vel eam in aliam, quo hanc ad actum
 seu motum determinat. Motio quippe est promotio,
 determinatio et predeeterminatio ideo dicitur S. Augustinus;
 nam qui movet seu determinat prius agit; qui prius
 agit, promovet seu determinat: igitur qui movet pro-
 movet, qui determinat predeeterminat.

1° Motio spectari potest vel respectu spirituum, vel re-
 spectu corporum. Motio respectu corporum consideratur
 vel in Deo vel in causis secundis. Motio corporum
 in Deo est generata corporum creatio, seu conservatio
 in diversis locis successive. Motio corporum in causis
 secundis sive spiritualibus, sive corporeis, est actio eam
 sive spiritualis sive corporea, per quam velut occasio corpo-
 ra transferuntur a loco in locum, sive in diversis locis
 successive conservantur: v. g. occasione actus mentis volun-
 tatis, pars quaedam organica mei corporis in diversis locis
 successive conservatur; occasione impulsione unius cor-
 poris aliud corpus a loco in locum transfertur, aut alteri
 applicatur, ut ventorum impulsione navis ad hunc
 locum allicite.

Motio seu promotio respectu spirituum spectatur similiter
 vel in Deo, vel in causis secundis. Promotio spirituum
 spectata in Deo, vel est generalis, vel specialis. Promotio
 generalis est impulsio aut inclinatio seu propensio ab actu
 re natae spiritibus omnibus indita, per quam in bonum seu felicitatem
 generatim feruntur, et malum seu miseriam avertebant: v. g.
 voluntas humana in quovis homine spectata miseriam generatim
 quatenus potest, averteatur et refugit, nec in felicitate generatim
 prosequitur, licet ipsa aliquid querat in istis rebus, in quibus
 non est posita. Promotio seu predeeterminatio specialis

ducitur, quia quaedam caa Secunda Spiritalis ad actum alge
 Speciale à Deo movetur et excitatur: rursusq; duplex
 est, Physica sive et moralis. Physica ea dicitur, quae
 caa efficitur et physice ad actum seu motum Specialem
 à Deo determinatur: eaq; considerari potest vel respectu illius
 vel respectu voluntatis. Promotio physica Specialis respectu
 illius creati est illustratio ipsius illius, qua rerum Spe-
 ciebibus à Deo informatur, resq; ipsas percipit: non enim alia
 ratione moveri incipitur illius. Promotio physica Specialis
 respectu voluntatis creata est actus Dei, qua voluntas creata
 vel ex mala in bona physice ac re ipsa convertitur: vel si
 jam bona sit, ad actus bonos in se applicatur.

Promotio moralis est excitatio quaedam, voluntatis creata
 facta secundum bonum morem, et consuetudinem, ut alluciendo, blan-
 diendo, terrendo, minitendo, aliave consimili ratione quae
 hinc usurpata, qua non videtur per se resistere voluntati creatae.
 Sed ea tamen excitat. hanc rationem Oratores Auditores movent;
 Egerunt phereuntque scilicet.

3. pro hac motionum genera, naturae ad huc generis, quae
Simultaneae vocantur, quibus vulgo dicitur cooperatio unius
caae in alia ad eundem effectum producendum. Ut cum duo
 Bajuli sive Leukia feruntur: at non tali modo geruntur
 Deus cum voluntate creata: sicut unus Bajulus non est alteri
 Bajulo solus, nec ab eo pendet quoad usum et actionem, sed
 tamen ab illo adiuvatur, ut ambo sive eundem effectum produ-
 cant; voluntas autem creata est Deo soluta, et ab eo pendet, ut
 operetur. Si tamen quorsum vis illigatae auxiliium uni caae
 ab alia praestitum secundum illius indigentiam, sive, ut loqui
 solent, exigat; quemadmodum Bajulo in terra sparso, et
 onere anhelanti, operis imploranti manum ferendo, ut
 auxiliium meo adhibere se se exigat: tamen nihil obstat, quin
 Deus cum voluntate creata quiescere a se metipso, ut postea dicemus.
 Sed singula ordine sunt praestanda, atq; à corporibus
 incipiendum.

Faule, nisi vehementer fallimur, veniunt hinc ergo, quod
 Deus corpora oia physice moveat seu praemoveat: ut ipse

qui eis ad motum tribuat. Enim vero corpus quodlibet si
 crasum, sive exiguum, si ratione sui et secundum ideam corpo-
 ris omnibus locis in aethere, remota infantia iudicij,
 consideretur, omnis actus et motus est ex se, nec movetur
 nisi ab alio moveatur. Cumque in moventibus
 et mobilibus progressum in infinitum ratio non
 admittat, primum aliquid movens agnoscere necesse est,
 a quo omnis motus initium ducatur, et in corpora trans-
 mittatur. Sive, ut clarius loquamur, quod corpora
 in diversis locis successively movetur. et tale est Deus,
 quod Deus corpora omnia physice movet.

Hac autem motio seu promotio, qua Deus corpora
 physice movet, non videtur esse actio a creature et con-
 servatione corporis re vera distincta. Enim vero
 nihil aliud est, quam ipsa et continuata corporis creatio
 seu successiva ipsius in diversis locis conservatio, prout
 supra definiimus. Tunc enim corpus creati illi-
 gitur, cum extra nihil positum; tunc vero illi-
 gitur conservari, cum quiescit creatum; idque vel in eodem
 loco, vel in diversis locis, vel in diversis locis cum
 aliqua temporis suspensione, et sic moveri quiritur.
 Quod motio seu promotio corporis a Deo facta non videtur
 esse actio a creatione et conservatone re vera distincta.
 Si namque fingamus animo Deum nihil aliud velle, quam
 corpus aliquod creare; certe in ipsius actionis corpus
 illud erit aliubi. Jam vero spiritus non aliud vult, quam
 corpus ita conservare in pluribus locis, ut nusquam quies-
 cat, hoc ipso solo corpus moveri intelligitur, nec eorum
 metitudo autem aliam speciem distinctam a conservatone exiget.
 neque proinde haec duo physice et re ipsa, sed nullo physice
 distincta sunt. Sed secundum diversam notationem,
 seu relationem sunt distincta; quod una est eadem actio corporis
 a Deo creatio, conservatio et movetur.

Eadem si creatio sumatur pro actione, qua primum corpus
 ex se data est, motio illius ea posterior dici posse
 videtur, non autem si creatio spectetur prout est continuata
 et perseverans corporis in variis locis productio.
 Cum enim corpus a se ipso non existat, creati primum debet et

existeret; deinde gtriuata quada gferwatne indiget ut
 gbriffere pergat. Non pot am gferuari, quin certo loco et
 spore gseruatur; quare si plurebq locis fucefve gferuari dicitur,
 gtriuata moveri illgite. atq; Ita motio nhl creatni ad-
 dit, nisi gtriuata quanda, ut ajunt, conotatne seu
 relatne ad diversa loca; ut gferuatio eid nhl addit,
 nisi gnotatne seu receptu ad diversafpura. Unde ve-
 alio, gferuatio, et motio pro una eadimg, actione diver-
 so modo fperata videntur usurpanda.

A fofiori dicitur Deus gcurrere in oibq corporibq
 quatenus ea oia n modo in epe fimpler, f m in
 tali epe, puta in motu, fedm indiget, caarum qaru
 occurrenterqz reru occafus gtrinet. Nam v.g. si globq
 aliger in loco declivi ponatur, statim in eo gcurrat
 Deus, id est, iffu in fmgulis hupure declivitatis locis
 fucefve creare, aut gferuare pergat. atq; ad id ouafne
 declivitatis et impulfionis hanc fluida, qua globus
 deorfum proledditur, fedm aqer a fe gtrubatur, dtr-
 minabitur. Et hac de motione corporu duba funto,
 aqua n agrie a bllis admittante.

modo expendendu, qd Deus in fpiritibus creatis
 operetur, qd aliois indaginis epe videtur. Cumq;
 duplex pcpue in ijs facultas occurat, una pafive illu-
 npi, altera activa, voltas fcl: explicandu, qua ratne
 utraq; a Deo moveatur.

Quod illud creatu attinet, certe Deus ntm ei que-
 rid dnd tribuit, fed m illu fhye movet ac psmovet,
 quatenus iffu indefinenter illuminat. Prob. movet
 illud creatu est iffu dtrnare ad illgendu, seu pce-
 ppiendu. At Deus illud creatu dtrnare ad pcppiendu,
 quatenus indefinenter iffu illuminat, rerumq; ideas iffi
 exhibet, hve p fe iffu folu atq; caa ouafionali, fve ouaf-
 ne motus fpirituu aaliu fedm lege, qua in te corpus et
 mente fclit, ut ouafne gtorunda corporis motu qardam
 in mente pceptus excitat, et vici versa; nem illu creatu
 fe iffu illuminat, prout infra dicemus. qd Deus illud
 creatu movet ac psmovet, quatenus iffu illuminat.

Hac de illu creato, qua in illa pati videntur diffulta-
ta; Sed paulo operosiora sunt, qua de motione volentis
creata disputantur. Qua de re Sit

Conclusio Ima.

Deus diu se gerrere cum volente creata ad oes et in:
quos illius actus.

Prob. Qui cooperatur cum volente creata sedm
ipsum exigat ad oes et singulos illius actus, is gerrit
cum volente creata ad oes et singulos eius actus: na
ita gerrit dnm definitivimus. ai Deus cum volente
creata in oibz et singulis ipsius actibus sedm ipsum
exigat cooperatur. si qd in singulis momentis
n̄ tm in epe simpliciter gerrat, sed in tali epe,
npe in epe operantis, aut volentis: et ad illius vobz
organa corporea disponit, ut ipsi obsequantur. go
Deus cum volente creata in oibz et singulis actibus
ipsius gerrit.

Videtur go, quod gerrus dnmus à gerrua rei cre-
atione, seu gerruatione n̄ distinguatur; cum ill aliud
sit, nisi gerruata rei productio seu gerruatio n̄ tm in
epe simpliciter, sed in tali epe aut statu, vel modo,
npe in epe operantis aut volentis, aut averfantis;
idqz sedm rei ipsius indiget, seu exigat: quod se-
dim vulgari scholasticorum axiomate sentiat: Qui
dat epe, dat consequentia ad epe. Hinc n̄ tm con-
currit Deus cum huic volente, quatenus ea et in epe
simpliciter, et in epe tali, npe in epe cupentis aut aver-
fantis gerrat: sed in quatenus sedm legē a se con-
stitutā artus n̄ pro, puta brachia vel pedes, ou-
ne desideriorum n̄ pro movet ac impellit.

objiciunt hic aliji: si Deus in illa gerreret ad
oes actiones huic volentis, gerreret ad artu peti;
idqz sciens ac volens. ai Deus hoc modo n̄ gerrit
ad artu peti: alioquin illius reus epe; ut pote qui
sciens ac volens ad illud gerreret, qd male est: go
Deo attribuere nefas est; go n̄ gerrit in illa cum huic
volente ad oes eius actiones.

Q. D. M. gessit ad actum peccati male sumptu, hoc
 est ad peccatum actus peccati, quae n est quid defectu ab
 ipso agente et hro seu obto, C. quibuslibet ad actum peccati
 male sumptu, hoc est ad malitiam ipsius actus rectae
 trationi repugnantis, N. M. similem d m. reus est,
 qui sciri ac volens gessit ad actum peccati, tgm eaa
 particularis ex ppria electione et determinatione C. qui
 gessit, ut eaa vrlis p actum à creatura et gservatne
 minime defuta, N. m. A. caa

igitur in actu peccati duo differunt. unum
 quod dicitur male peccati, scilicet ipsius actus peccati,
 quae est aliquid phyu et reale, quamvis n sit essentia ali-
 qua ab agente et hro seu obto defuta. Alterum, quod
 vocatur male peccati, npe malitia ipsius actus, quae
 in eo gessit, quod gis in creatura hro gatur et hro di-
 ne conquiescat, nec in Deu, ad quae, tgm ad fine ultimu
 dirigi debent oes voluntatis nstra motus et actiones, tendat.
 E. g. actus Superbiae, sive amor inordinatus ppria ex-
 cellentia, gesserari pt, vel gaterius est amor, vel gaterius
 est inordinatus, ac haret in crea. Primo modo
 spectatur peccatum ipsius actus, quae est quid reale et phyu.
 Secundo modo spectatur illius malitia, quae est privatio
 fectionis, cu npe haret in crea, nec in Deu tendat.
 Similiter in occasione hris spectari pt actus peccati, seu
 occasio, quae phyca est. Deinde malitia actionis, q i
 gis gtra ratur haret in crea, v. g. in vindicta, proin-
 deq; defuit, nec ad fine suu, qui Deus est, tendit.

Quis qae ad male peccati concurrunt, cu sit vrlis eaa
 vru oiu, usq; oes gtinuatà quada creaturae gservet
 ntm in esse simpliciter, veru m in tali esse, v. g.
 in esse amantis ppria excellentia, vel in esse occi-
 dentis, sive in eo statu, in quo gis inordinate iuria
 excellentia amat, vel quo brachiū extendit, ut alteru
 gferat. Sed cu malitia actionis ab alterna Rege dis-
 crepantis n sit quoda ens, vel quoda modus phyicus,
 veru defectus duntaxat, seu privatio fectionis, aut
 relatio repugnantia cu obto seu ratione, ipsa deo
 n pt habere auctore, nec cooperatore seu quarente;

ad Deum deferre non potest aut ordini repugnare, si
sola creata, quod nunquam finit vias suas male
facere, non enim cogit aut impellit ad male agendum.

Cum autem dicunt adversarij quod ille reus sit, qui
sciens et volens ad actum peccati gessit, id ubique
illigari debet de causa aliqua particulari, v. g. de Romi:
ne, qui ex propria determinatione ad actum illum gessit,
non de causa propria et veri seu Deo, qui per eandem acti:
one conservat hoc in esse simpliciter et in esse tali, nisi
in esse seu in statu agentis, putat in eo statu, in
quo ens alterius iugulo admovet. Nisi enim Deus ad hunc
actum gesseret, certe vel suum gressum plane subduxisset hoc
ad existendum, scilicet hoc ille non amplius existeret, vel saltem
gressum suum ad eum actum seu statum ipsi denegaret, tumque
agendi potestate ipsum spoliaret, quod ab ipso Dei ordine
videtur alienum. Deus enim ita condidit hoc, ut eum re:
liquerit in manu gressibus, adeo ut in quamcumque parte
sit inflexurus voluntate sua, si gressum suum a servatione
minime distat non sit denegaturus. quia in re abest,
quod bonitati aut justitia divina derogare videatur.

Quaritur hoc loco, utrum eadem sit actio Dei moven:
tis seu gressus et causae operantis?

R. Non esse eandem physice actio, si actio spectatur
ratione principij. Cum enim actio spectata ratione principij,
non sit res vel entitas ab agente distincta, ubi sit duo agin:
tes, ibi duas quoque physice actiones esse necessarium est. Sed
si huiusmodi actio spectatur ratione effectus aut finis, dicitur
per una et eandem actio. Deinde moraliter loquendo,
una eademque actio vulgo vocatur, ut eadem scriptura
dicitur, quae a manu et calamo proficiscitur.

Conclusio 2^a.

Deus praeter voluntate creata physice movet et promovet
per promotione generali.
Prob. promotio generalis est impulsio seu inclina:
tio quaedam voluntate creata ab auctore naturae indita, per
quam ad bonum generaliter tendit; quaeque impulsio non
uni aut alteri substantiae specialiter est propria; sed ob id est communis
seu ad omnes generaliter pertinet, ut antea fuit definitum.

si Deus hanc motionem voluntate creata phyice movet ac praemovet: nam creatura nihil habet a se ipsa: et cogit, cum voluntas creata huiusmodi propensio in se sentiat; necesse est, ut hanc ipsi Deus impulerit, continuoque servet. unde nisi voluntas creata impelleret illam alio deflueret, seu potius lateret, dum in privatis bonis, qua apparentia sunt, non vera bona, conquirent, quae recti essent illius motus. ergo Deus voluntate creata phyice movet ac praemovet promotione generali. at istud, ut et praecedentia, quod iam dictum, agunt bonos non magnum patiuntur defectum.

Verum quomodo specialiter et ad quemcumque voluntatis huiusmodi actum Dei promotione magna inter ipsos viget et perveniat: dum aliqui ea negant, alij vero ea omnia non esse con-

ferunt, qui veluti media via incedere volentes, asserunt, Deum solum promotione specialiter morali, tum in phyice excitare et movere voluntate huiusmodi ad actus bonos et supernales: Scimus vero quoad actus liberos seu deliberatos, qui naturae vires non superant, praesertimque quoad malos.

Quod Deus voluntate huiusmodi moveat motione specialiter ac morali ad actus bonos et supernales hoc arguo evincunt.

Motio moralis ea dicitur, qua res aliqua aut eam ab alia excitatur moraliter, id est, secundum morem et consuetudinem hominum, ut per blandiendo, minitendo, explis externis provocando, alijsque similibus modis. si Deus voluntate huiusmodi hoc modo movet ac praemovet; nam modo iusta sua vindicta, modo misericordia expla nobis ob oculos ponit, ut a vitis nos retrahat, et ad virtutem excitulet: modo sanctas cogitationes nobis inspirat, quibus voluntate nostra velut exasperat, et aurorum verbi sui praeconiis ministerio ad meliorem vivendi rationem nos vocat; ut nemini ignotum est, ergo Deus movet in ac praemovet huiusmodi voluntate motione specialiter et morali. Verum hanc esse facile admittunt.

Quod vero propter hanc specialiter moralem motionem, adhuc requiratur alia motio, ut voluntas huiusmodi certo et efficaciter ad bonum determinetur, nec phyice promotio per gratiam, sic probare nituntur.

Qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate, sive pro gratuita et speciali benevolentia, in eade voluntate sua physica movet et promovet ad actus bonos et supernales motione speciali, nimirum per suavissimam et efficacissimam gratiam delectatam: sicut operatio, qua re ipsa facit velle ex beneplacito seu gratuita et specialia benevolentia, specialis est, non generalis, physica non moralis duntaxat. ai Deus ex Aplo Galij 2. v. 13. operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate Sic per efficacissimam delectatam gratiam, qua gratuita est, et speciali Dei beneplacito datur: unde promittitur ab Aplo hac admonitio: cu metu et tremore vestra salute operemini. Sicut cu de actibus personarum supernalibus agitur, non sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, ut ait idem Aplos 2. Cor. 13. v. 5. quod geludunt, Deus movet in physica voluntate sua motione speciali per gratiam ad actus bonos et supernales.

Apertione sua pericia confirmant varijs in Eulie ipsius, sed et in B. Cabro Testimonijs, personam S. Augustini. Ex quibus pericia ostende ajunt, duas esse veluti partes gratiam actualis, scdm S. Augustini: scilicet gratiam luminis, qua mens nostra illustratur, ut videat, quid sit agendum, et gratiam delectatam, atque amoris, qua ad agendum suavissime, sed certissime et efficacissime determinat: lumen quippe ignorantiis et tenebris nostras discutit; delectatio sanctorum malis cupiditate vincit. Sicut est, quod gratiam actualis illa, qua efficiat dicitur, qua mente interioris movet, seu physice afficit et efficaciter movet, non exterioris tantum excitat, idem S. Doctor definit, lib. 4. contra duas Epistolas Pelagii ad Bonifacium II. alias c. 5. Inspiratone delectatis, ut cognita, sicut amore faciamus

Verum haec mensa facimus, utpote qua illorum spectant magis quam philosophos: hi enim nec arbitrariis sibi iugrandi, nec ea, qua supra naturam sunt, examinanda esse arbitrantur, sed ea duntaxat, qua humana natura cognosci, illiusque vires non superant, rationibus sibi stabilienda esse reputant.

Exponenda igitur est hic difficilis et operosa questio; an videtur
Deus voluntate creata in actibus liberis, seu, ut ajunt, de-
liberatis, quae nae vires non superant, praesertimque in malis
physice speciali motione promovet, nec ne? Et quia hic nobis
animus non est, una potius parte, quam alia amplecti; Suffi-
ciet nobis, ambarum partium principia retulisse arguta, cuius
libertate relinquentes, ea, quae maluerit, amplecti.

Qui igitur negant Deum, speciali motione voluntate creata
physice promovere in actibus liberis seu deliberatis, qui nae
vires non superant, praesertimque in malis, his potissimum du-
cuntur argumentis.

^{1mo} Actus liberi seu deliberati sunt ij, qui a voluntate
deliberatae proficiuntur, ut cum quis se ad scribendum
determinat. At in huiusmodi actibus nae vires non exaden-
tibus Deus voluntate creata physice et speciali motione non
promovet. igitur. Prob. m. Deus physice non promovet
promotione speciali in actibus deliberatis nae vires non
exadentibus ea facultate, quae activa fuit, et actu suorum
domina, ita sub eos ponere potest, vel non ponere ad libitum.
At Deus voluntate huiusmodi fuit activa, et actu suorum
domina, ita ut eos ponere potest, vel non ponere ad libitum:
hancque facultate, quot quot sumus, in nobis experimur:
v.g. possum me determinare ad scribendum vel non scribendum:
sive possum erigere gressum domum, quo me non habet in esse
simplici; sed in tali esse, ut in esse scribentis gres-
set; nam gressus, conservatio et creatio secundum diversa sunt
quodammodo seu relative inter se discrepant, ut saepe iam diximus.
igitur Deus non promovet physice promotione speciali voluntate huiusmodi
in actibus liberis, et deliberatis, quae nae vires non superant.

^{2do} Si Deus physice promoveret promotione speciali voluntate cre-
ata in omnibus et singulis actibus deliberatis, qui nae vires
non superant, eadem sane ad actum peccati determinaret, et impelle-
ret: cum ipsa ultra promotionem physice speciale in eodem actu
promovere non potest; si Deus voluntate creata ad peccatum
non determinat aut movet: alioquin peccati auctor dicendus
foret, et omnium, quae peccantur, peccatorum atrocissimum m-
reus, quod de deo cogitare animus exhorrescit.

quod Deus voluntate creata in artibus liberis, quae nae vires
 non superant, praesertim in malis, speciali motione physica
 non promouet. haec praecipue illi, qui physica de promou-
 tione in artibus liberis, et quae nae vires non superant,
 non admittunt.

At vero huius dona promouit auctores hinc pos-
 simum argumentis opinione sua tuerentur.

imo. Cae et non agunt nisi mota et applicata a Deo. Sed
 haec motio seu applicatio est physica et prava. quod da-
 tur physica promotio. Min. patet: enim vero haec motio
 non est per modum obli et finis, quae dicitur moralis, sed per
 modum cae efficientis, quae dicitur physica. Deinde est
 prava, nam cae est prior effectu, et motio suo modo, qui
 est actio cae, quae agit ut mota et applicata ab alia;
 mouete enim ad agendum, et agit, quia mouetur et
 applicatur. M. vero sic patet: in mouentibus
 et agentibus subordinatis, sed non agit nisi motu et
 applicatu a primo; sed oes cae et sunt subordinatae
 Deo ut primo mouenti et cae prima. quod non agunt nec
 mouent, nisi mota et applicata a Deo. Min. patet,
 M. declarate: Inductione. Sic in naturalibus corpo-
 ra inferiora mouentur et excitantur ad agendum in-
 fute corporum superiorum. in naturalibus inferioribus potius
 mouentur et applicantur a superioribus, ut in hoc
 voluntas oes alias rationis potius mouet et applicat.
 In artificialibus inferiores artifices mouentur et
 applicantur a superiore artifice, cui subduntur.
 In politicis inferiores ministri a Principe. In exer-
 citu miles a Rege, et. et. Nam in ea de-
 pendencia et applicatone sita est subordinatio cae, ut
 ut inferior superiori subdatur, ei inserviat, ejus appli-
 catione expectet: unde ad agit, non ut mota ab ea, sed ut
 se ipsa moueat, hoc ipso subordinatone ejus fugit;
 ut cum miles non iustus pugnat: cum appetitus a voluntate
 non applicatus, sed suo impetu, prorumpit in aliquo
 effectu, iam non est subordinatio.

2°. Ex inconueniente: Quid quid ab alio n̄ mouetur in alio actu, illud est p̄mū mouens, adeoq; caa p̄ma in isto actu. q̄o si caa 2^a n̄ mouetur ab alia in suis actibus, erit caa p̄ma; quod absurdū est.

2do caa 2^a sunt instrumenta duntaxat respectu iei ai instr̄m̄tu n̄ agit ex se ipso sed ab alio moueri debet ad agendū. q̄o caa 2^a n̄ agunt ex se ipsis, sed à p̄mā seu Deo ad agendū moueri debent: adeoq; et voltas creata à Deo moueri debet ad agendū.

3. Qui respicit finē ultimū uniuersi, oēs caas sibi cooperantes debet mouere et applicare ad hunc finē. sed Deus respicit finē totius uniuersi, effem̄ uolū rerū creatarū moderator et gubernator. q̄o ep̄is est, oēs caas ad illud mouere, et applicare. q̄o ep̄is

M. p̄bat. Ille, qui finē ultimū uniuersi respicit, debet oia in illud dirigere et p̄ducere. sed n̄ potest illud efficere, nisi applicet et moueat creaturas ad agendū q̄forter ad hunc finē. q̄o debet illas mouere et applicare: adeoq; datur p̄motio p̄hya.

Consi: Cū p̄uidia sit infallibilis, necesse est, ut res sibi subditas ad finē suū infallibili directione p̄ducat. sed sola p̄motio p̄hya id p̄stare pot. q̄o et ipsa datur. Prob. m. q̄id q̄id p̄t̄ ea hīc ad p̄riūtur, est fallibile. q̄ursus em̄ simultaneus à crea p̄ndet, atq; est in: differens, ut supra dictū est; motiones aut̄ motus saepius sunt inefficaces. q̄o infallibilitas dona p̄uidia exigit aliquid amplius et efficacius, n̄p̄ p̄motiōe p̄hya q̄m̄ certissima ep̄is excentruē.

2° ab eo, quod ad utrum libet est indifferens, n̄ sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo alio d̄t̄m̄netur ad unū. sed plerūq; caa 2^a et ex se indifferentes ad utrum libet, maxime voltas hūaa, prout apertū est. q̄o n̄ agunt, nisi d̄t̄m̄netur ad unū, à caa n̄p̄ p̄mā, quae sola pot̄ d̄t̄m̄nare voltabe.

Ne valere ajunt, si dicatur, quod voltas hūaa sit q̄d̄ indifferens, s̄ indiff̄riā actiua, vi cuius se ipsa d̄t̄m̄nat; ad eorū argū illūq; debere de illis duntaxat cauere, quae s̄ indifferentes, indiff̄riā passiua, nec se ipsas d̄t̄m̄nare valent.

Caput II
De
Angelis.

47.

Ex naturis spiritalibus à Deo creatis aliae ab omni corpore
quoque sunt immunes, quae generali Angelorum nomine
designantur; aliae una cum corpore sortae quaedam spe-
ciae constituunt, quae mentes humanas seu rationales appel-
lantur; quibus nulli belluarum aas adiungunt,
ut iam alibi saepius annotavimus. De Angelis hic
duobus distinctat & agemus: de alijs postea.

§ I.

De Natura Angelorum.

Quod Latine Mentis, haec graece Angelus significat,
scilicet enim horum spirituum, parte beatorum, officium
est, mandata domini ferre; ut Angelus Gabriel ad Ma-
riam Virginem missus dicitur, verbi domini incarnationem
ipsum annuntiaturus. alio nomine vocantur Intellegen-
tiae, et à Graecis Damones: quamquam demonis nomen, ex
usu apud Aethiopes recepto, Solis cacodemonibus seu ma-
lis spiritibus seu damnatis Angelis tribuatur. Dupli-
cis ergo generatim generis sunt Angeli, boni videlicet seu
beati, et mali seu damnati: de his, quod multa hic dise-
ramus, non occurrat, plura in Helgia dicitur.

Generatim definiti solet in Scholis Angelus, Spiritus quidam
creatus, sed modo quod dicitur: Dicitur spiritus seu sortae
spiritalis et cogitativae particeps, non corpus, aut sortae
extensa. Nam corpus non potest Deum videre, et difficilius man-
data ferre: Angeli autem vident faciem Dei, ac Dei man-
data ferunt, prout paulo ante de Angelo Gabriele diximus.
Sed locum non replent infra corpus, ut illigatur ea
regione demonum, quae aethus ex energumeno apud He-
racleros eiecit. Hinc in gilio Lateranensi. S. celebrato
duplex haec à Deo generata dicitur, Spiritalis scilicet et corporalis,
sive angelica, et mundana.

Deinde Angelus dicitur spiritus creatus, ut à Deo diffin: quatur, qui est increatus, et oim creatur Author et qdator. Quamquam alia adhuc sint inter Deum et Angelum diffini: na; maxime vero, quod Deus sit ipsum esse, Sive Ens p essentia, prout capite precedenti dicitur; Angelus vero sit Ens q participatne duntaxat, et velut Entis umbra, si cu Deo comparetur.

Deniq; dicitur Suo modo qdatur, hoc est, Sui juris, nec ad qstituentia una cum corpore sua alqd integra, instar aa realis, à Deo destinatus: Solus quippe à B: sistit, ut in alterius qstitue venire ex sua sua insti: tuto seu qdatoris vbetate n debeat.

Præter Epicureos, qui nll nisi corporeu in rebz agnoscunt, et Sadduceos, qui dicunt, n esse resurrecti: one, neq; Angelum, neq; Spiritum, nulli ex S. P. B. S. ta grecis qua Latinis videntur asseruisse, Angelos esse substantias gauda spirituales tenuissimis corporibus, utpote vel aeris vel igneis quantitas: idq; n tm ex Platoni: com. Schola hauserant, sed in sacra Scriptura Authitate firmare nitentur, utpote qua in Genesi; iusta qo: randa Cutione, sic loquuntur: Videntes am Angeli Dei si: cias non, quod essent pulchra, auerunt sibi uxores ex oibz, quas elegerant: non possunt am puri spiritus uxores auipere: atq; inde Angelos esse corporeos, inferunt.

Veru id Platonicis familiare fuit, ut dæmones seu Angelos, vel tgm termes quasda, sed ha corporeas, substantias, vel potius velut mentes tenuissimis corporibz quantitas qsserent: eaq; opinio, satis posteriori modo accepta, quibda Calia Patribz videtur n displicuisse, quod illoru aetate angeloru naa ndum solis adu: rate fuisse expensa.

Estu n est, n posterioribz in Calia Saeculis, agni: tas fuisse substantias spirituales et incorporeas extra oim corpus exsistentes; veru in multo ante stabili: ta à Sto Eusebio asseru fuisse ab Aristotela, n modo Deu esse substantiam immatam et ordinis plane divi: si à corporibus; sed alia qoz extare substantias, qua intelligentias, seu substantias cogitantes nunciabat,

ab omni proxiis maiori commercio, et coniunctione liberas, quales
putabat esse Argentinas seu Pitavas, à quibus coelestia corpo-
ra moveri arbitrabatur. Unde et, vetus est spirituum no-
sologia, quod mundus ipse. Sed utrum spiritus aliqui extra
corpus subsisterent, id non nullis Ecclesia Patribus vel ignotum
fuit, vel in Satis respectu.

Quod vero Genes. c. 6. v. 2. angeli Dei filias hanc in ux-
res accepisse dicantur, id de Angelis proprie dictis non est illigen-
dum, sed de Sanctis hominibus, npe de Sethi nepotibus, qui
ob Patris pietatem, Sitj Dei, vel, ut pauci legunt, Angeli
Dei appellantur. In am accepisse uxores ex Penine scilicet
qua filia hanc dicebantur, unde progenitos gigantes genuerunt.

Sed aliud opponitur argum. ex Actione 5 Synodi Aecume-
nica VII. quae fuit Nicaena II petita: in qua quae approbata
fuit Joanis Episcopi thesalonicensis de Angelis, quos corporales
esse dicebat, pingendis Sententia, unde inferitur, memora-
ta Synodi Patres censuisse angelos non mere spirituales sed
in corporibus instructos, eum Joanis thesalonicensi habendos
esse; quia sola corpora, non spiritus, penicillo exprimuntur.

Ad respondendum, Sententia Joanis thesalonicensis à qui-
bus isto Generali aliquis ex parte durbaxal fuisse appro-
bata, Sul, quatenus angelos pingi non vellet, quia: non
in unde sequitur, ratum, quae afferbat Joanis thesal-
onicensis, npe quod angeli foris corporales, fuisse ab ipso
approbata: nam re ipse ratum illa in medio reliquit quia
nec Sul ea quidquam pronuntiavit. Unde in ora Angelorum
munera citra corporales vires percipiunt, corpora in ipsis
natura cum spirituali conjunctam. Admittere minime, ne-
cesse est; et apertum in Papra laudato gilio Cateranensi
videtur definitum.

Quia vero angeli non varijs spirituum ordinibus tribui
solent; de huiusmodi ordinum numero non consentiunt inter se illi.
conior in opinio, quae ex S. Dionysio petitur, novis huius-
modi ordines in libris Hierarchijs, seu Sacris Principia-
libris recenset; qui ordines ex S. Script. deducuntur
sunt Hierarchia Seraphinos, Cherubinos, et Thronos
complebitur. 2. Dominantes, Virtutes, et potestates

3. Principatus, Archangelos et Angelos. Iuxta Sumptos. Verum junior homo oim tractatio ad Helgia p. 101.

§ II

Varia quasita de Angelis proponuntur,
et vulgata responsa ijs subiiciuntur.

Multa hic solum congerimus, quonia in singulis
dum nobis haerendum non arbitramur. Reque hoc
arguere plane libellum est; et aliunde magna ex par-
te conjecturis potius, quam veris rationibus et subnitum.

Quaeritur 1.° utrum Angelorum existea ad fidei et
p. 101.

Q. affirmati; nam frequentissime in S. Scriptura sive
veteris, sive novi Testamenti, Angelorum fit mentio.
Etenim Raphael Tobiae filii Sathani duxisse et fiduciam
legitur in libro Tobiae. Gabriel ad Mariam Virginem
missus est, Luc. 1. v. 26. Angelus Pastorum prope
Bethleem excubantibus, et noctis vigiliis, sup gregem suum
agentibus natum Salvatorem annuntiavit, Luc. 2. v. 9.
ut coetera omitteremus testimonia, quae passim in Scripturis
occurrunt, et nemini ea tractanti ignota esse possunt.
Quaeritur 2.° an existea Angelorum tamen mali demon-
strari possit?

Q. illa quae demonstrari non posse, bene am suaderi.
Nam aliqui existerunt et mundum existunt energumoni,
id est, a malo spiritu agitati, qui vel motibus, extra ordi-
narijs aguntur, vel res prouide gestas memorant, vel diu-
sis linguis sibi antea ignotis loquuntur. Haec autem oia
huc ad naturam supant, non in Deum refundi possunt; cum Deus
obscenas, aut blasphemias voces, quales nunquam ab en-
gumenis proferuntur, non suggerat. Unde a malis An-
gelis nunquam inspirantur, atque ita Angeli, facti mali,
existunt; si mali, cur non in boni?

Quaeritur 3.° utrum Angeli ante mundum corporeum fue-
rint quidam?

Q. plius imo certum, atque ita, ut multi de fide id esse
velint, videri, Angelos una cum mundo corporeo fuisse

productos: alioqui Moyses scribere non potuisset. In principio creavit deus coelum et terram, si antea angelos quod dicitur. haec est ratio s. thomae. 1. part. q. 61. art. 3.

Docet idem s. thomas ibid. q. 62. art. 1. et 2. angelos non in terminis, sed in via, fuisse quod dicitur, hoc est non in statu gloriae, seu beatitudinis supernaturalis, sed in statu gratiae et beatitudinis naturalis, in quo, cum essent liberi ab omni necessitate tunc existerent tunc ineffica, poterant auxilio gratiae supernaturalis beatitudinem mere-
ri: cuius autem ipsius unicus charitatis actu supernaturalis beatitudi-
nem adipisci: ut homo quoque, ea unicus charitatis actu con-
queretur, si mens illius repente a corpore foret libera.
Postquam autem adepti fuerunt beatitudinem, non remansit in eis
potestas peccandi; sed eorum voluntas in bono fuit confirmata,
non peius ac beata homines, cum summo bono fruuntur,
male agendi potestate feliciter amittunt.

Quemadmodum vero unicus charitatis actu beatitudo supernaturalis
et confirmatio voluntatis in bono ab angelis sanctis ostenta est,
ita unicus superbiae actu cocodemum Princeps una cum suis
apeulis damnatae aeternae et confirmatae voluntatis in malo
fuit promerita.

Quaeritur 4to utrum diversa angelorum species a deo fuerint procreata.

R. Sed probabile videri. Etenim Seraphini, Cherubini, throni, et ceteri ordines specie inter se differre videntur; in unoquoque in ordine plures esse posse angelos solo nostro discepto nihil vetat.

Quaeritur 5to utrum singulis hominibus datus sit Angelus custos?
R. affirmative, id enim intelligitur ex Mattheo. C. 18. v. 10.

Quaeritur 6to utrum angeli sint in loco?

R. Res spirituales, ut sunt angeli, proprie non esse in loco; cum id corporibus, seu substantiis solidis et extensis pe-
culiare sit, ut certo loco contineantur. Verum cum aliqua sint
cones animi conceptiones, et pro se nota apud sapientes sunt
animi conceptus, ut incorporalia in loco non esse, inquit Boetius
us apud s. thomae; hinc est, quod vulgo duas in loco existendi
rationes aut modos distinguunt, scilicet; scilicet: circumscriptive
et definitive.

Illud apud in loco esse circumscriptive esse, quod ambitus
a loco, seu a sup. luce corporis, in quo continetur, atque

una pars uni itide parti loci respondet, altera alteri: ut corpus huam sic est in loco, ut equus sit in una parte loci, pes in altera: Sicq; modus existendi in loco totis corpo- ribus gverire dicitur, n̄ spiritibus.

Sed vero dicunt esse in loco definitive, quod certo ac definito loco est presens, sic in, ut ab eo loco n̄ circum- scribatur, aut circumdetur: qd̄ su res spirituales esse in loco ajunt, v.g. Angelus Gabriel fuit presens cubiculo b. V. Maria, qd̄ ea Salvatoris Matre mox futura salutaris, sed ab aere cubiculi istius n̄ fuit circumdatus.

Addunt nulli, quod esse in loco definitive sed esse totum in toto loco et totum in qualibet parte loci; ut aa raelis, inquit, est tota in toto corpore huam, et tota in qualibet parte corporis huam. Verid aa raelis dicitur nati qdem a spiritibus aaliu motibus in cerebro factis ad varias cogitat- nes, sedm legd̄ ab Autore naa stabilita, et proinde hoc su dici pot̄ post Quereone in cerebro quiritur: at nq; in manu, nq; in pede, nq; in intestinis sedm ppria substaa existere videtur, sed im̄ quatenus occasione motus, qui in ijs partibus fuerit, vario modo afficitur. Unde Patius dicitur aliquid esse in loco definitive, in huius loco, certo nimiru ac definito, p̄ sua cogitatione est presens, n̄ alteri; ita in, ut ab eo loco n̄ ambiatur: qua raelis Angelos esse in loco n̄ inficiamur.

Quaeritur ^{unde} utrum Angeli moveri possint? R. ipsos eode fere modo moveri, quo sunt in loco; id est, eos posse p̄ sua cogitatione modo uni loco presentes esse, modo alteri: ut cogitatio nostra unius temporis puncto uno- dissimis locis sit presens, ac postea sedm ppria suam substaa in ea loca momento temporis transferretur, nisi corpori esset alligata.

Cum am Angeli ab uno loco in aliu migrant, minime ijs opus est p̄ locu intermediu transire, ut cogitatio nos- tra, si ex urbe Roa Vienna transferatur, p̄ loca inter- jecta transire n̄ debet, sed repente, qua erat Roma sequenti modo presens est Vienna. huius qdem motus n̄ sit sedm ppria mentis nostrae substaa, ut diximus, quia corpori est alligata, sed si eade mem nostra ab omni

corpore est soluta, quemadmodum Angelus, tam facile movetur,
 quae cogitaret, nec alibi esse videretur, quae ubi cogitaret: unde
 si de Roma, de Vienna, aut de alijs locis cogitaret, deii posset
 praesens Roma, seu Vienna, seu alibi: non quod ipsius loci situ
 corporum contineretur, sed quod ipsi suo modo, nunc cogitaret,
 praesens foret, non alijs: quia mens aut spiritus non alibi a Deo
 conservari videtur, quae ubi cogitat.

Quaeritur de circa cognitione Angelorum, utrum Angeli
 cognoscant visibilia sicut et invisibilia?

Probabile est, multas ipsi a Deo nactus notitias res
 sicut visibilia sicut invisibilia fuisse gestas; sed Angelos
 beatos longe plenas fuisse adeptos, ubi Deum intuitivie
 id est, facie ad faciem, et veluti defixis mentis oculis
 ipse intuetur videre coeperunt. In Deo enim, sicut
 in Lumine quodam intelligibili, vident quaecumque, ipsi vult Deum
 revelare. Ideoque indigentia nostra, et praesens illorum,
 quocumque, ipsis inter medijs, ad Deum dirigimus; bonaque
 opera nostra cognoscunt, ut Tobia olim testatur est Archan-
 gelus Raphael his verbis: quod orabas in lacrymis, et
sepeliebas mortuos, et dereliquebas prandium tuum, et mortuos
abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego
obtuli oratione tua Domino. Sciebas in cogitatione nostras
ipsi ignotas esse putabat. Scio, nisi eas, ad illos dirigimus.
nam Solus Deus est scrutator cordium, ut his verbis docet Je-
remias: Prava est cor omnium et inscrutabile: quis cognoscit
illud? Ego Dominus scrutans cor, et probans renes.

Quod malos Angelos seu cacodamones spectat, longi pau-
 ciora norunt, quae Beati Angeli, nec sanctas cogitationes
 nostras penetrant, nisi ad eos dirigantur; sed illas conjectu-
 ris tantum, sicut ex operibus, aut motibus nostris raocinando aspe-
 qui conantur. Angeli quippe, non sicut ac hoies raocinanti,
 seu unum ex alio colligunt, ut constat ex tentatore qui ad
 Christum auehit, ut ex ipsius responsis inferre posset, verusne
 esset Dei Filius nec ne?

Quaeritur q. qua ratione angeli se se invicem alloquantur?
 R. angeli loquuntur nihil aliud esse, quam ipsius cogitatione
 ad alterum angelum directa. Etiam si Deus hanc legem
 inter hos constituit, ut ex occasione quorundam Ignorum
 seu Solorum manifesta fuerint eorum cogitationes, nihil
 quoque obtinere videtur, quo minus ex sola angeli in-
 tentione seu voluntate, eorum ex occasione, ipsius cogitatio
 alteri angelo, imò in homini pateat. Neque ulla alia
 nobis occurrat commodior Angelica loquendi explicandi
 ratio, quam si ad causas occasionales, et constituta à Deo leges
 confugiamus. Nam ea quoque ratione, ut iam diximus, cor-
 pora ab angelis moveri videntur, quatenus sui commu-
 voluntas aut desiderium est causa occasionalis, ut corpus atque
 secundum Dei beneplacitum moveatur. De quorundam certi
 quidam corporum nostri motus, qui volentarii appellantur,
 quando habentur ex natura sua, sive Dei instituto cum
 nostra voluntate autibus generantur; ita aliorum corporum
 motus, secundum decretum domini, Angelica voluntate generari
 causa occasionalis subsequi possunt.

Haec de angelis dicta sufficiant, plura de iis com-
 diis in theologia tradentur.

Capitulum Tertium

De Mente humana.

Varia de mente humana disquiri solent, qua singulis
 Paragraphis hoc ordine discutemus. I. quid sit mens
 humana, et quae illius natura? II. an demonstrari possit
 immortalis? III. De intellectu, voluntate, aliisque mentis
 facultatibus. IV. de habitibus naturalibus humanae
 mentis agemus.

§ Primus

Quid sit mens humana, et quae
 illius natura, seu essentia.

Mens humana, seu animus humanus vel anima rationalis: haec
 est idem significans: est substantia quaedam spiritalis et
 cogitans ad imaginem et similitudinem Dei creata,

et corpori destinata, eiq; regendo accommodata et sub-
stantialiter unita. Non em alia ratione Deo similis
dicimur et ad ipsius imaginem creati, nisi quia ad rationem
seu mentem nobis gustat, qua ipsius cognoscendi et aman-
di capaces efficiimur.

Quod mens humana sit substantia, ab oibus illis admitti-
tur, qui pro nobis substantiam intelligunt id, quod est substantia qua-
runda proprietate, aut notionem: sed vero mens humana
sit primum substantia omnium cogitatum, qua in nobis reperi-
untur, ratio debet esse substantia. Nam quamvis nunc
sciamus, in quo consistit illius natura consistat, ambigere
non possumus, quin sit in nobis substantia aliqua cogitans,
qua mente humana seu ad rationem nuncupamus.

Admirare cogitatur intelligitur spiritus ille interior et con-
suetudo, per quod certi sumus eorum omnium, qua agimus aut
patimur. adeo ut dicere, quod mens humana sit substantia
cogitans, idem sit ac dicere, quod in ipsa sit substantia
omnium cogitatum, volatum, appetitum, sensatum,
qua in illa reperiuntur.

Quaeritur hic, num mens humana sic definita a corpore
distinguitur sitque spiritualis seu immaterialis. pro qua sit
Conclusio.

Mens humana a corpore distinguitur, adeoque est spiri-
talis, seu immaterialis.

Prob. Quorum attributa primaria et essentialia diffini-
guuntur inter se, illa in se a se invice distincta. At
attributa essentialia et primaria mentis humana et corporis
inter se distinguntur. ergo et ipsa a se invice distincta.
Major patet ex his, quae sunt in logica, sed hinc patet etiam
de rei aliis attributis essentialibus et primariis sequenti
sumus

minor Prob. attributum essentialis primarium mentis humana
est cogitatio, ruber ipsius definitione patet: attributum vero
primarium essentialis corporis est extensio seu sollicitas et
impenetrabilitas, prout in physica explicabimus.

ai cogitatio et extensio seu imperetabilitas aut So-
litas a se invicem distinguuntur. Enim vero,
 quid comae habet cogitatio cu extensione aut imperi-
 trabilitate seu soliditate, qua corpus afficiunt. go
 et mens huaa a corpore realiter distinguitur.

Confirm. 1. Illa inter se epitler distinguuntur quia
 epitler diversa sunt proprietates: estiaru em seu re-
 nu epitliu diversitas q proprietates nobis duobaxat
 innotescit; inq; aliud signu habemus ad iudicandu reru
 naas esse diversas, quia quia in ipsis desitue propie-
 tate adverteimus: n em alio modo observamus gla-
 cie et igne inte se differre, nisi quia ignis calefacit,
 glacies au refrigerat; aut oculu a pede esse quid diversa,
 nisi quia oculu intuemur, et diversa obta distinguimus;
 pede autem gradimur, et sustinens corpus. De mentis huaa
 et corporis sunt realiter diversa proprietates; imo aude mus dicere,
 ulla esse attributa, ullaq; proprietates, qua magis inte se oppo-
 nantur, qua mentis huaa et corporis proprietates. qua em
 magis inte se opposita sunt, qua cogitare et extendi. qu-
 namq; relatiu habet esse corporeu et cognoscere, qua semi-
 litudo afferri pt inte ceptu et motu. aut inte volutate
 et figura? go duindu, mente et corpus esse penitus
 diversa, ac proinde si corpus habeat extensioe, quod
 res cogitans haberi debeat oi extensione, quod id est ac
 esse spirituale et imaele. na noie Entis Spiritalis seu
 imaealis nll aliud illgitur, qua id, quod partes n habet,
 et extensioe desituitur.

Confir. 2. Illud spirituale et imaele est, cuius operatio-
 nes sunt spirituales, et nulla proptus ma pendant. ai operati-
 nes mentis huaa, ut sunt illis et volitio, sunt spirituales,
 et a nulla proptus ma pendant; Illis em et volitionis
 plane extensioe includunt, utraq; em optime quipimus,
 nulla facta ma mentione. Item quotidie experimur,
 hois cogitationes reddi obscuriores, quo plus habent cu corpo-
 re comerij, et vice versa fieri subtiliores, et distinctiores,

Quo magis se à corpore subtrahit, ut manifestum fit in
extasi et raptu, ubi mens à corpore quodammodo ab-
stracta, sublimia meditatur, et diffusa oia videt, ¶
go mens huius est spiritualis ad cogit. immortalis.

Consis. 3. Mens huius ingentes rerum imagines in se
complectitur, v.g. Terra Caelitudine, Coelum immensitate
et diffusa undequaque corpora; Linea Caelitudinis ex-
pente perspicit; punctum, quod oculis notari nequit, et
oio individuum est, cernit; multaque alia ab omni protus
maà sejuncta concipit, ut veritate, Sapia, unitate,
pulchritudine; Sciam illa propria illgit; hancq; omnia
et similia atq; ulla sensum subsidio, atq; pura et ab oi-
maa immuni illare percipit. go diffia imaalit fit necesse est.

Obj. 1. Cantur idea, qua sul cogitatio et extensio
involvunt, ut si idea doloris, coloris, ¶. aliaq; sunt
idea, qua sine extensione aut corpore percipi n̄ possunt.
go et mens, qua illas ideas percipit, esse sul cogitans
et extensa.

R. Pico. Quamvis huiusmodi idea involvant cogi-
tatione sul et extensio, n̄ tñ sequitur, quod cogitatio
re et extensio unum sit cu extensio, s̄ solum compositio;
si ut cogitatio et extensio, seu fortia cogitans et ex-
tensa unum quosdam constituant, quatenus in eo varia co-
gitationes et extensionis modificationes reperiuntur, qua
sul atq; uno actu p̄ sunt nec n̄ in ab imaginatione attri-
guntur. Et sane, si res accurati perpendatur, ap-
parebit illas sunt ac imaginabiles ideas, in quibus
extensio cu perceptione quæritur, n̄ll aliud nobis ex-
hibere, qua cogitatio et extensio sul existere, sive nos
ex mente et corpore esse compositos. adeo ut hæc duo
nullatenus sibi opponantur; ne qd iudicium de rebus
illis sequatur ideas, quas sunt nupimus, ipsiq; fit gforme;
et tñ rei cogitantis naa fit bimode ac naa rei exten-
sa distincta.

Obj. 2. Ideo mens à corpore diffusa dicitur, qia diverse
habet ab eo conceptu. cu hæc ratio alla est. go ¶.

Prob. m. Iustitia et misericordia dei &c. Habent diversos
 conceptus, et in prout jam supra annotavimus, ubi de
 Deo agebamus, oergz illi tuerentur, amba deo veni-
 unt, atqz idē sunt. Item motus et figura, aliqz
 miles rei extensa modi, habent in diversos conceptus,
 et in reperiuntur in eodē facto, npe corpore. qd
 ex eo, qd conceptus rei cogitantis sit diffusus à conceptu
 rei extensa, n sequitur, quoniam possunt uni et eidem
 menti convenire.

P. D. M. primi arg. Ideo mens à corpore diffusa
 dicitur, quia habet conceptum ab eo diversum realiter,
 quate su ad conceptu, C. quia habet conceptum ab eo
 diversum qz abstractum illud est et inadeguatum. H. e.
 Iustitia et misericordia dei in deo n ut dua res com-
 pecta quiescunt: Iustitia em sine iusto illigi n
 pot, sicut nec misericordia sine misericordia, ac provide
 id nisi moduliter distinguantur, possunt esse in uno
 deo. At quate illigimus corpus seu substantiam mate-
 riam extensam, partibilem, figuratam, in excludit
 oia eorū, quae menti quiescunt. Et extra illigimus
 mentem esse substantiam qz sitam, quae plerū, quae vult,
 quae dubitat, Atqz ab ea removere, quae ad corpo-
 ris naturam pertinet. Et sic cogitatio et extensio sunt
 incompatibiles, id est, n possunt simul stare seu esse
 in eodē facto.

Similiter figura et motus n possunt quiescere, nisi in
 materia extensa; nam sicut motus recipitur in corpore
 habente figuram, ita n possumus illigere figuram nisi
 in materia apta ad motum. Magnū igitur est discrimen
 inter motum et figuram, et inter rem extensam et cogi-
 tantem; subiecto em oī facto mobili, nulla amplius
 superest nobis idea figurae aut motus, id de ratione
 modi sit, ut quamvis substantiam sine illo concipi possit,
 n in modo sine illa. quia igitur possumus rem
 cogitante quiescere, nisi nullū esset corpus in rerū
 naturā, res cogitans realiter diffusa ab facto extenso,
 ac qz sequens est spiritualis.

Cum mens huius sit corpori destinata, atq; illi regendo accommodata, prout in illius definitione expressimus; modo ergo exponendum est, quomodo corpori sit conjuncta.

Præ ipsa et experientia docemur, mentem et corpus notum ita sibi esse juncta, ut mens vim habeat corpus movendi, et vice versa corpus vi possit agendi in mente, adeo, ut ex cogitationibus quibusdam mentis quidam in corpore motus excitentur, et vicissim occasione quorundam corporis motuum in mente cogitationes orientur. at quâ ratione et modo hæc eveniant vix ac ne vix quidem capere valimus. Multi meta hæc comminiscuntur, sed quæ æq; sunt captu difficiliâ, si tamen non difficiliora, ac ipsa mentis et corporis junctio, nec non mutua in se se agendi vis. Aliqui ad accidentia realia, qualitatesq; occultas à Substantia ipsa distinctas refugunt, exemplo gravitatis occultæ, ut inepte satis arbitrantur, qualitatis illius, quæ quamvis corpus non sit, tamen in corpore, Capite nre, agit illud ferendo deorsum. Sed huiusmodi accidentia et occultas qualitates jam à nobis alibi explorata fuere et adhuc magis in se ipsa explodentur. Alij volunt mentem, quamvis re ipsa extensa non sit, nec corpus, virtute tamen esse extensam, quæ ratione optimè ead applicari corpori, et in illud agere posse arbitrantur. Verum hoc æq; per se intelligi potest ac prius: mens enim nec re ipsa, nec virtute extensa intelligi potest, quamvis virtute possit in corpus, cui juncta est, agendi. Alij alia comminiscuntur, quæ ne in utilibus referendis quibuslibet Epus perdere videamur, referre omitteremus.

Verum antequam mentem nostram hinc de re aperiamus, opera præteritum erit notabile; tota difficultate, quæ habemus in concipienda illa conjunctione, seu, ut vulgò ajunt, unionem mentis et corporis ex parte nostra potissimum oriri, qui, infantia nostra præiudicia secuti, existimavimus, impossibile esse huiusmodi concipere, quomodo res materialis et corporea cum spirituali et incorporea conjungi possit, resq; inextensa rei extensæ presentem esse, nisi sibi in extensa concipiatur.

Porro autem duarum quæ sunt rerum, mentis scilicet et corporis: hic est de Vano, quod nos mens nos corpus esse dicunt nobis sermo non est: simplex dicitur genus conjunctionis, seu, ut ajunt, unio illæque valemus: una inter corpora intrudit; altera est, quæ duas mentes copulante, et postrema dicitur illa, quæ mens et corpus coniungente, seu uniantur; omnis autem conjunctio seu unio aliquid simile habet, et, ut loquuntur, dependentiam seu solutio involvit, quæ ratione et respectu duas diversas res in unum quodammodo transeunt. Nam eo ipso censentur conjuncta, seu unio: duo enim corpora dicuntur esse unita, quod ita se vicinia, ut unum in alterum agere, et vicissim illud ab altero id pati possit, non quod sit necessitas, ut ambo seculum et semel agant, et patienter; sed sufficit, si unum agat et alterum patienter. Eodem modo duas mentes inter se uniantur, quod ipse affertur et ipsi communes, atque ita ordinantur, ut neutra aliquid velit, aut diligat, nisi alterius causa. ad eundem modum dicimus ad materiam esse unita corpori, quod aliqua corporis operatio dependet à mentis cogitationibus, et est reverso, quod aliqua cogitatio dependet ab operatibus seu potestis motibus ipsius corporis: et hæc vi pati, quod sola est optima ratio conjunctionis seu unionis, utriusque.

Cum mens hanc definitur fortea cogitans, deducitur, quod ipsa spiritus, atque jam à primo creatur sua instanti, et in utero materno, nec non in dum dormimus, cogitabit. Ratio est, quia cogitatio est ipsius primarium esse attributum, quod, prout alibi jam expressimus, ab ipsa natura quæ separari potest, quoniam ipsa destruitur. quemadmodum corpus sine extensione, seu impenetrabilitate aut soliditate, quod est illius primarium esse attributum esse aut quæsi non quirit: ubi enim solida et impenetrabilis extensio, ibi et corpus seu materia, et ubi illa soluta, et corpus seu materia destruitur. Ita non ubi cogitatio ibi et mens privatio est, ac vicissim; et ubi cogitatio soluta, ibi non mens abesse oio debet, et vicissim.

Adde q
 duo se
 esse ut me
 ne esse mi
 fideles
 quod est
 unitatis
 illi; quo
 sed ob
 sua mem
 non affe
 ratione q
 coram al
 ite quo
 aut in
 fieri sig
 fides, v
 f. illa
 q. hanc
 plus in
 quæ ut
 diu mens
 fuit in
 forte amo
 non cogit
 fuit: que
 instantibus
 fuit ip
 animalis
 cerebro
 existenti
 illis mar
 occupant
 quæ e cor
 vii que d
 illud cer
 ad res, de
 memoria

Adde, quod mens. *Potatus*, adeo ut cogitatio in omni presens re actuali, seu illi tradita, se presens esse debeat; adeo ut mente seu ad reale sine actu sine cogitatione esse implicet; quem actu sine cogitatione, si ab ea sustuleris, nihil in ea possit remanere absolute remanens. *Lusus* est, per quod existit, sed mens dicitur ab corpore, seu materialitatis negatio efficitur, adeo quod nihil; quo nihil absurdius excogitari potest.

Sed obicitur: *Quia* seu mens nec in primo creaturis sua momento atque in utero materno, imo nequidem in infantia sua primordiis; nec in somno cogitare dicitur, cum tunc nullam cogitationem quae sit, cogitatio nullam, a nobis habitam recordemur; ubi enim ille, qui eorum recordatur, qua vel in sua infantia aut in somno, ne dicam, in utero materno cogitare fingitur. quod mens humana non satis apte dicitur *potata*, *Salte* *se*, cogitans.

Quia aliud enim est nos quosque esse cogitationem nostram, et aliud eam in posterum meminisse: plus enim requiritur, ut rei alicujus recordemur, quam ut illius simus quosque. ut enim recordemur: quamdiu mens corpori conjuncta est: requiritur, ut illius species in nostro cerebro aliqua vestigia relinquant, ad quae postea animum advertendo, eam eorum recordemur. Ut autem cogitemus, sufficit, si nostra perceptis, seu cogitationis quosque simus; quod non solum nobis dormientibus accidit, sed et ipsis infantibus in utero materno. Enim vero licet mens nostra somni tempore, negligentius cogitet, nec ob lapsos sensus animalis quosque, ut vocant, spiritus, rerum, quas cogitat vestigia cerebro satis imprimantur, non in omni cogitatione destituta est existimanda. Non enim dubium est, quia infantes, in utero materno metas habeant cogitationes, illorumque mentes occupentur in ideis caloris, fugoris, sibilatibus, doloris, quae a conjunctione illius cum corpore proficiuntur; quamvis, quae cogitaverint, non amplius recordentur, quia in illorum cerebello nulla possunt inveni vestigia, per quae mens ad res, de quibus cogitavit, recordandas determinat: nam memoria non in sola mente, sed maxime in impressis cerebro

vestigijs conripit, ut infra explicabimus; sed quia mollius
 est formam cerebelli, nec satis tenax; sed in quibus ab orbita
 sua et ex omni parte circumstantibus corporibus, sed
 debiliore tenetis corpusculi habitu, agitur. ex quo
 fit, ut tot diversa impressiones confundantur, à se se
 mutuo deleant. ergo nisi mens nostra ab initio sua
 creatis cogitaret, minime in Luana cogitaret memor
 esse potest, antequam formior fuerit cerebri substantia, et spe-
 cietur aut vestigiolum in deo impressum tenax.
 Nec id mirum videri debet, sed in nobis ipsis, aetate iam
 adulta, nulla remaneat eorum memoria, quae non a doctori-
 bus vix maternum uterum egressis ea perceptis et memo-
 ria vis quodque reperitur, quae plurimum, carent adulti.
 Certum namque est, et quotidianae experientiae confirmatum,
 infantes rerum omnium, quae sibi exhibentur, nomina, dolus,
 ac discrimina percipere, idque merito ante, quod ea verbis
 exprimere possint. quod ipsa in vigilantibus vigere
 ratione demonstrat; quamvis ob insipientiam ad huc corporis
 consuetudine et incertos motus ad ea eandem dubitantes atten-
 dere non possint.

De haecenus deductis habetur aperte, dari ideas menti
 nostrae innatas, id est, nobiscum natas et ab ortu nostro
 nobis congenitas, quibus nihil aliud ullaquam, quam
 lumen illud naale, quo Deus mentes nostras illustrat,
 seu verum, quae clare ac distincte percipiuntur, speciebus
 naaler informat. Cum enim, sicut demonstravimus,
 de natura seu essentia mentis nostrae sit, ut se et à primo
 sua creatis momento cogitet, vis autem cogitatio sit
 de re aliqua, nec non idea noie nihil aliud ullaquam,
 quae res cogitata, quatenus habet quoddam esse obiectum in
 mente, prout Schola loquuntur, sive, ut brevius dica-
 mus, quod quid in nostra cogitatione versari potest, manifestum
 est dari ideas menti nostrae innatas, seu congeritas.

§ II

Utrum mens humana possit demonstrari

immortalis?

Mentis humanae non sicut ac rerum omnium spiritualium, vita in cogi-
 tatione consistit; non enim aliter vivere non spiritalis, quae per cogi-
 tationem; nec proinde interire potest, nisi cogitare desinat.

Quamdiu am existunt, cogitabris compotus esse illtguntr; abq
ita lamdiu vivere censendi sunt, quamdiu existunt. hanc
certitudo est metaphyca; na n tm n aliter esse pt, pnce aliter
cogitari.

Cum go quairitur, utrum mens hois, si immortalis, id
plane est, ac si quairatur, utrum mens hois, postqua est
a corpore sejuncta, pergat existere, si em existat vivere
ijca necesse est; cu ipius vita, utpote quae in cogitab
ne consistit, ab ejus existea separari n pot.

Illud am fide certu est, mo fidei (hna fundtu); ani
mos nostros n interire, ubi corporis carere liberantur,
sed immortales esse. hinc etus dicitur Mattheo. 10 v 28.

Abite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, ad am
n possunt occidere. et Coa. 12 v 25. qui odit aa
sua in hoc mundo, in vita aeterna custodit ea.

Cum am n sola auctoritate, sed in ratne hoc loco agn
du sit, cumq, Lateranensi Giulio Sub Julio I et Leo
ne X celebratu c hlos oes se pne q, exisset, ut ad
ista capitale, in hna religne veritate dem pranda
oes ingenij vires et industria adhibeant. hinc nstrarum
partium esse arbitramur ex innris peni ratatq, quas
veteres et eventiores Philo attulerunt, efficaciores profere.

Prinis in velut certu oio statuendu est, mente nstra
m a corpore separata a deo deffui posse, et ad nihil
redigi: cu em Deus cuncta ex nihilo produxerit, oia
pariter, si vellet, in nihilu redigere posset. At vero hic
illud em inquiritur, utrum scil mens huana, postqua
a corpore est soluta, superstes esse natura sua exiat.
pro quo sit.

Argtu 1° Metaphyca.

Ha fortia est immortalis, qua a corpore sejuncta subsistit
et vivit. Si mens huana a corpore sejuncta subsistit
et vivit. i^{mo} qd subsistit; cu sit fortia a corpore procul
diffita, qua proinde nec corpore ad subsistendu indiget,
nec aliunde p se in ppria pernicie ruat. Ea vivit; na
cu sp cogitab, ejusq, vita in cogitabre sit posita, minime
subsistere potest, quin vivat. go mens hois est immortalis.

Aegh^{um} ^{um} phyicum

Mens huana n̄ est deterioris q̄ditnis, quā alia inferioris ordinis sortea, puta corpus aut pars corporis. ai corpus à mente relicto, ut pars corporis à sua comparte separata, subsistere potest: certa namq̄ est, certitudine physica, ramū v.g. à trunco avulsum, in gubito, aut in pulvere comminuto trunco, debere remanere: certitudine metaphysica ite gstat, sed rea: tad p̄ se ipsa deficiere n̄ potest, sed tm̄ si Deus quersu suū suū ad existendū ip̄i. subduxerit: Deus vero hunc quersu n̄ subducit uni parti, alterā, à qua minime pendet, pereunte: unde Eul. C. 3. § 14, didici? ait, quōd oia opera, quae fecit Deus, perseverent in perpetuum. q̄ soluto corpore Deus menti quersu non desinat ad subsistendū, sed tm̄ mentē ipsā quae corpus conservat, ad hoc tm̄ discrimine, quōd corpus, ulpote ex partibus compositū, varias mutationes subeat, seu varijs speciebus aut formis afficiatur; Mens vero, quae simplex est, integra semper, et incorrupta remaneat.

Aegh^{um} tertium Morale

Regari n̄ potest huic universo tm̄ rei publicae bene constituta supremo aliqua potestate gubernatore, à q̄ singula regantur; et qui iustas criminibus poenas, delictamq̄ virtuti mercedē rependat. ai id fieri n̄ potest, nisi mens post mortē superstes remaneat: nā hīc videremus insonites locupletis indigere et opprimi; improbos vero dominari, et delictijs affluere. q̄ mentē huic immortalē esse necesse est.

Deniq̄ eodē argto uti possumus, quo Deū existere supra demonstravimus. Eorū quippe deploranda est amentia, qui, sine ulla emolumentispe, facultē suā in certissimū discrimen adducunt. sed qui mentē huic immortalē esse inficiantur, hāc animi dementia et coecitate laborant. nā est mens inheritui potest obnoxia, ut falso sibi persuadere conantur, illa ipsos, tm̄ fluctat fiducia merces mare: ut: q̄dōdē hunc oī suū et vita est orbati.

dolori urendi succurre, vel, Deo volente, in sine hujus-
modi maâ, eodem dolore cruciari possunt. Vide in ea,
qua in loca nostra part. 1. C. 4. pag. hæc de re
jam annotavimus.

P. Q.

Obj 1. Juxta Celsiast C. 3. v. 19. unus est interitus
hois et jumentorû. ai jumentorû aa interit. qd
A hois. M. unus C. qm ad moriendi nfitate C.
qm ad moriendi modû. N. M. C. homo et jumentu
interiunt, sed diversimodè: dum em hois moritur
aa seu mens ejus à corpore qd separat, sed n perit,
verû pergit subsistere: at ubi jumentu moritur, aa
illius perit, et ad nihil redigitur.

Obj 2. Deus solus habet immortalitè, ut ait aply
i. Tim. 6. v. 16. qd mens hois n est immortalis.
R. D. a. Solus Deus habet immortalitè à se ipso C. ab
alio, n. Sicut et coa. hois egd n habet immortalitè
à se ipso, sed ea à Deo accipit, estqz immortalis ab inthe-
co diutaxat, qia à se ipso interiiri n pot, n vero ab
extero, qonia ab extero non pio, Deo sul, in nihilu
unde eductus est, redigitur. quare in Synodo 6. Occu-
menicâ mentes hois diutaxat n naâ, sô graa Dei
immortales, qia n à se ipsis, sô à divina voluntate et
graa immortalitè consequuntur.

Obj 3. animus nascitur cû corpore aut in Ore,
qd perit n cû corpore.
R. R. coa, quamvis em nascatur animus cû corpore
sicut in corpore, et in substia a corpore distincta,
et diversa peritibus ab eo ratnis, ac proinde in soluto
corpore subsistit.

Inst 1. da belluarû interit, qia nascitur cû corpore.
qd in animus hois perit cû corpore, si nascatur cû
corpore.

R. N. R. q. ant. Non em ideo belluarû aa perit, quâ
cû corpore vel in corpore nascatur, verû aliunde
ratis ipsius interitus getanda videtur; ne qia

Instit. 1. quod habet initium, habet et fine. Si mens
 huana habet initium, ergo et fine, seu soluto corpore interit.
 R. N. d. p. t. em aliquid habere initium, p. creaturæ
 suæ, quoniam habeat fine. Sic corpus ipsum seu materia
 habet initium, p. creaturæ ipsius, nec in fine ha-
 bet, sed se existere exigit, licet sub diversis for-
 mis et figuris, nec redigitur ad nihilum, nisi Deus
 ei quiescenti suum ad existendum denegat. ergo a for-
 tiori mens huana, utpote corpore seu materia longe
 nobilior, se existere pergit, nec ad nihilum redi-
 getur, nisi in Deum ei quiescenti suum ad existendum
 subtrahat.

Instit. 2. mens crescit in pueris, viget in ju-
 venibus, deficit in senibus. p. terea in corpore
 sano est sana, in aegro aegrotat, in temulento
 turbatur, ac citius deinde corporis mutatur est obnoxia. ergo
 vel corpora est, vel certe se pendet à corpore, ut eo soluto
 non subsistat.

R. d. a. mens crescit in pueris @ p. aetatis prima, quæ
 habet, ut corpore quiescente, esto. p. se ipsa, suamque
 naturam, p. a. et eod. Ideo igitur mens crescere videtur
 in pueris, vigere in juvenibus @, quia Deus hanc legem
 inter et mentes sancivit, ut nullæ ferè mentis sint cogi-
 tationes, quas statim non consequantur aliqui spirituum in or-
 ganis corporis motus, et viuisim. Unde quo magis ex-
 plesata sunt illa organa celerior, et expeditior spi-
 rituum motus, crescere aut vigere videtur mens ipsa,
 quod facilius et promptius, imo fortius ad cogitandum
 detrimetur. Cum vero turbantur aut deficiunt spiri-
 tus, turbantur quoque ob eandem rationem, vel deficere videtur
 cogitatio. Quare in Lethargo, phrenesi, et ebrieta-
 te, non mens ipsa, sed cerebrum cadit, quod est effusio mentis
 instrumentum: hinc non animus sed cerebrum curari
 debet. At ubi mens à corpore est soluta, nullis huius-
 modi corporis motibus est agitata, sed eadē eodem statu
 permanet: nec proinde colligi potest eadē soluto corpore inte-
 rire, aut in nihilum abire, cum à corpore non pendeat ad sub-
 sistendum.

§ Tertius.

De actu, voluntate, alijsq; mentis huius
facultatibus.

Suo jieretim in substantia cogitante occurrunt munera,
illigere scilicet et velle; dilasq; prom in ista facultates
pripuas distinguere necesse est, nimirum vim illigendi
et volendi; prior illius dicitur, posterior voluntas.
quoniam illius magis receptivæ seu activæ, quæ illigendi
facultas facultas, et voluntas potius volendi actus, quæ
potia potia.

Philosophi illi, quos Stoici vocant, has duas facultates a
mente re ipsa distinguere contendunt; verum, ut nobis videtur,
perperam. Quoniam nihil illius nos cogit ad hujusmodi
facultates a mente ipsa severendas, si mens sola citra
reale illa distinctæ illius et voluntatis muneribus de-
fungi possit. Si mens sola illius et voluntatis
functio obire circa reale hujusmodi facultate ab
ipsa distinctam: mens enim illius cogitare am est
illigere et velle. adeoq; illius et voluntas reali distinctione
a mente ipsa non debent severari. Enim vero illius nihil
est aliud quam mens illigens seu receptiva; voluntas vero
est eadem mens volens.

Actus porro distinctæ facultatis huius mentis Emo,
almodum actus receptivus; estq; ut diximus, mens ipsa,
prout receptiva, seu illigens.

Quomodo autem illius seu huius mens receptiva in actus liquet.
Peripatetici ex suo Principe Aristotele, ut ajunt, dupli-
ce distinguunt illius, agente seu actante seu actante
vel passibile. Priore dicunt esse eum, qui res potestatis
illigibiles actus illius, fabricando nimirum species illius
res, seu ideas, hoc est, spirituales rerum imagines, illius
quædam ad phantasmata, seu quædam illius illius
corporeas in phantasia depictas: posteriore vero vo-
cant eum, qui species illius illius, seu ideas ab illius illius
formatas receptivus, res illius illius.

Verum notandum, voce gracia Nōis, qua hīc adhibet
Aristoteles, Mente iffa seu ad ratiōem, n̄ vero illud pro
quali mentis facultate sumptū exprimit; hōis
mente nōra agente seu ac patiente dici et haberi
nōl veltat: est em̄ agens, quatenus se ad agendum de-
sumrat, quō seu voluntas dicitur; est vero p̄tiens,
quatenus intelligit, ac illud noiat.

Cetero hōis igitur hōi voluntate qd̄ nōra seu mente,
quatenus vult, agere decernunt: sed cū nulla vim
in ob̄tis ad im̄tendas in seū organa sensibiles sui
efforū species, nec in sensibz vel hōantia ad eas
species formandas agnoscant; sed p̄cepta in nobis
passiva esse volunt; adeō ut illud nōffer ideas,
seu species intelligibiles rerū à se p̄ceptarū non cūdat
sed p̄cipiat. Ajunt em̄, vel illud anteq̄m eas spe-
cies cūdat, res ipsas p̄cipit, vel ignorat? Si p̄cipit, jam
intelligibili carū specie seu idea est informatus, nec
proinde nova specie ad eas p̄cipiendas indiget: qd̄
si eas ignorat, fieri n̄qua poterit, ut carū specie repre-
sentativa p̄cipit cogit. P̄cipiat hōi, fabricat; cū
rei ignota nlla fingi possit imago, aut species, aut idea,
ut oēs norunt. qd̄ geludunt, illud in nobis extare
videt illud agens.

Unde n̄ deducunt, hūa mente à solo Deo rerū ideis
informari: cū em̄ ipsa nec eas fabricet, nec à rebus
seu ob̄tis in ea im̄ttantur, Superest, inquirunt, ut illa
à Deo ijs informari dicatur. Nisi forte quis dicere
velit, malis cogitator, n̄ à Deo dūntaxat, sed à ma-
ligno hōsse im̄itti. Quamvis dici n̄ possit, nlla p̄-
cepta sine idea ratione sui mala esse: si e. g. idea
furti, adulterij &c. p̄ se mala n̄ est; cū ipsi Dei ministri,
dū alios ab adulterio vel furto deterrent, ideas illas
habere debeant, n̄ seius ac fures et adulteri; sed p̄
amor vel depideriū aut ap̄ensur voluntatis, que vel
iustis ideis timoratur, s̄ex ijs capit ob̄tamentum,
vel hujusmodi idearū seu p̄ceptarū ob̄ta cupit, aut
prosequitur, malus est dicendus. Ap̄ensus aut ille

à Deo in nobis n̄ efficitur, sed est actus proprius voluntatis nostrae. Quod si mens illis ideis immoretur tm̄, n̄ vero ipsa acquiescat, sed cogitatio illius à felicitate morosa nuncupatur.

Primo quia de voluntate altera, ut iam diximus, mentis huius facultate, differamus, pauca huius addenda videntur de memoria, phantasia, et ratione, ut quae ad illud pertineant, vel saltem ei affines sint.

igitur memoria in homine est facultas ad reālis seu huius mentis, qua rerum prius cognitarum recordamur.

Philosophus est aliud, quod ipsa mens, prout occupat vestigia in cerebro residuorum, et motus spirituum aaliū, p̄ haec vestigia discurrentium, ad certa rerum p̄cepta determinatur, ut alibi, n̄pe in physica exponetur.

Phantasia, seu imaginandi vis in homine est facultas, qua mens huius res corporeas sub imaginibus corporeis percipit; aut potius est ipsa mens, seu ad reālis, quatenus ex impressis cerebro vestigiis et spirituum aaliū, ea vestigia fluentium motu ad aliquid corporeum sub imagine corporea cognoscendum excitatur.

ratio denique hoc loco est vis ratiocinandi, seu unum ex aliis inferendi: et proinde n̄ illud solum, seu mente quatenus percipit; sed in voluntate includit, de qua modo in aliqua veniunt dicenda.

Voluntas igitur altera mentis facultas definitur, facultas, qua bonum generatim ab illius exhibitione mens prosequitur, et malum aversatur. seu est ipsa mens, quatenus bonum cognitum prosequitur, et à malo recedit.

Enim vero, quod iam supra annotavimus, voluntas n̄ est res aliqua sive exhibitio ab ipsa mente, et ab illius re vera distincta: sed quatenus huius mens, quatenus illi: ḡit, illius dicitur; ita quatenus vult, voluntas vocatur, sicut voluntas est quid re ipsa ideis ac facultas percipiens, n̄pe illius. cum illius et voluntas nihil aliud sint, prout iam dictum, quae mens ipsa, quae diverso modo spectata, vel illius, vel voluntas nuncupatur.

Quonia in aliud est cupere, aliud velle; nec quinquamens u voluntate prosequitur aut fugit, quin prius alga, factem qfura, ipius cognitio sit informata; hinc illius ceptio pravia dicitur voluntatis motioni, sive ut Schola loquuntur, factus voluntati facte quodammodo praferre cupitur. poro quamquam voluntas huaa sic exfluata naturalis a nfitate quada interna ad bonu generatim feratur, circa bona privata in oio indifferens est et libera.

Libertas am huaa, prout hic a nobis spectatur, nll est aliud, qua ipsa voluntas, quatenus in boni prosecutione et fuga mali a nfitate facta externa, sed in natura interna est imunitis.

Duplex am hic dicitur libertas, sicut externa, qua dicitur coactis; et interna, qua est naturalis quada et nra in bonu propensio et a malo aversio: duplex proinde est voluntatis libertas: una a coactione, altera a nfitate naturalis inclinatis.

Libertas a coactione est imunitas voluntatis ab oio vi externa, tam in boni prosecutione, qua in fuga mali: vim am externa seu coactione dicimus, qua ab externo primum aliumi extra propria ipsius inclinatione inferitur, ut cum quis trahitur ad suppliciu. ubi observandum, nlla vim posse inferri voluntati quoad ipsius actus interiores et proprios, v.g. quoad amore vel odium: n ptem cogit ad amandum extra propria inclinatione, aliqui re eandem amaret et n amaret vellet et nollet sicut, seu vellet nollet et invita, quod sane involvit repugnantia. sed ea in vim pati potest, quoad motus exteriores et corporeos, quos sicut causa casualis in corpore suscitatur: v.g. detineri potest aliquis involtus, dum cursu meditatur, vel pelli et moveri, dum quiescere ambulat.

Unde liquet voluntate esse libera quoad actus proprios et interiores, sive, quod idem est, se actu voluntatis esse se libera a coactione, quia liberatur sit, et a voluntate extra ulla vim externa proficiuntur; in se se liber est a naturali necessitate.

Enim vero libertas à naturali necessitate, qua liberum arbitrium
 sive libertas electionis dicitur, est ea, qua ad propriam
 necessitatem suam externam, de qua modo dictum est, secundum in-
 ternam amolitur. Est autem necessitas interna, sive natura,
 aut naturalis inclinatio, propensio quaedam voluntatis
 ad bonum nostrum prosequendum et malum nostrum fugiendum.

Unde non sumus liberi à necessitate naturali et interna circa
 amorem boni et odium mali generationis; quia non possumus
 non amare bonum generationis sive felicitatem nostram, neque
 malum sive miseriam non odire.

Sed bona privata voluntate nostra ad se nostram non alliuunt:
 ideoque libera habemus eorum eligendorum potestatem, sive
 ex multis unum pro alijs assumere possumus: imo si
 unum sit, illud assumere possumus aut relinquere, quod
 contra indifferetiam quamdam nequit intelligi. Sed de his alibi
 fusius.

Cum vero liberum arbitrium in voluntate positum esse Philo-
 sophi fateantur, mirum videri debet, iudicium, quod idem est
 ac arbitrium, illud non vero voluntati, sed esse in scholis
 attribui. Cum potius sit actus voluntatis, quàm illius:
 est enim, prout iam in Logica annotavimus, assensus vel
 dispensus, quo voluntas aliquid approbat vel improbat, sive
 quo se vel in parte affirmantem, per affirmantem negat, vel
 negantem, per negantem inflectit, prout idea, de quibus
 fert iudicium, sunt consentanea vel dissentanea.

Nec valet, si dicatur, quod iudicium sit cognitio; hæc autem
 pertinet ad intellectum, prout dicitur ab illis.

Item falsum est iudicium esse cognitionem, eum posteriori sit cognitionem
 seu perceptio: est enim assensus vel dispensus mentis aliquid approban-
 tis vel improbantis, quod utique prævia rei cognitionem requirit.
 unde nihil familiarius in sermonibus apud homines, quàm quod de rebus
 incognitis non sit iudicandum, sed prius ad rerum ideas attendendum,
 quod feratur iudicium.

Nec in quidquam efficitur, si dicatur, quod illud versetur circa
 verum, voluntas autem circa bonum sicut iudicium vero circa verum sit,
 adeoque ad intellectum pertinet.

Nam respondetur, quod equivoce illud solus versetur circa ve-
rum ut percipiendum, n̄ tñ circa verum ut affirmandum v̄ negandum.
Affirmatio gō veri et negatio falsi, sive conjunctio idearum
similium, et divisio repugnantium est re ipsa quædam pro-
secutio boni, quod voluntate, qua in bonum nititur, ad se
allicit.

Unum adhuc hīc circa iudicium notandum venit, scilicet iudi-
cium s̄p̄ esse voluntarium, licet n̄ s̄p̄ liberum libertate electi-
onis: nam ubi ḡn̄exio seu separatio attributi et s̄b̄i evidens est,
ibi, licet libentissime, in n̄ro voluntate factum in affirmatōe v̄
negatōe. Reus, verò accidit in eo iudicio, ubi s̄b̄i attributi
et s̄b̄i ḡn̄exio vel separatio est obscura; ibi em̄ voluntas
ex electione, seu libera d̄t̄minatōe affirmat vel negat unum
de aliis, quod si tunc falso iudicet, ea temerarie iudicium
elucere dicimus. unde ḡtra voluntate n̄qua iudicamus,
aut rei cuiusdam assentimus, vel dissentimus, nisi forte
oculenus, ex metu poena s̄c̄i vel s̄p̄e utilitatis, vel adulan-
di animo, vel affectu vindictæ, vel alia quavis iniusta, rone
at multa percipimus ḡtra voluntate, à quorū p̄ceptis liberi
s̄p̄e superemus: unde prava tñ iudicia nobis vitio vertun-
tur, n̄ pravarū rerū p̄ceptis seu idea, qua tunc mali d̄t̄n-
taxat s̄c̄i, si iis ḡn̄exus seu assensus noher, qui, ubi dixi-
mus liber est, acceperit.

Potest idem quem admodum illud, quatenus p̄ imagines corporeas
percipit, et fantasia noie donatur; sic voluntas, prout in bonum
sensibile nititur, aut à malo sensibili ex motu corporeo
oculene revocatur, appetitus s̄c̄i dicitur: inq̄, rursus
in appetitu concupiscente et irascente solus dividit.
unde eadē mens, quatenus quidpiam citra imaginē corpo-
rea illigit, factus; quatenus verò sub imagine corporea quo-
dammodo re aliqua contuetur, et fantasia noie, si oculene
motus spirituum alius res cuiusdam recordetur, memoria;
si unum ex alio colligit, ratio dicitur: simili modo, dum quid-
piam citra motionē corporea expetit, voluntas est: si oculene
motu corporeo, idq̄ p̄fectim in aliqua vehementiori
comotione, appetitus s̄c̄i vocatur; qui insup̄ vel
concupiscentis est, si n̄p̄e ad delectabile feratur, vel irascens,
si ad odiosum impellatur.

§ IV

De Habitibus huius mentis habitibus.

Habitibus nomine intelligimus facultatem aliquam, quae facultate ad agendum, se et immedie iuvat, atque definiri solet, quodlibet facultatis adventitia, quae facilius operatur.

Habitibus vero alij sunt Supernaturales, quos npe Deus nobis infundit sine nobis, ideoque dicuntur influxi, ut Fides, Spes, Charitas, dona Spiritus Sancti, gratia Purificans seu Radicalis, &c. de quibus hic non agimus: alij sunt naturales, qui repetitis actibus comparantur, unde in acquiritis vocantur. quare virtutes habitus acquiritis definiri et agendi facultas repetitis actibus comparata, iuxta ea, quae hinc de re ja in loca sequimus.

Habitus autem ille acquiritus vel spiritualis dicitur, cum npe iuvat facultate spirituale, tametsi ratione sua entitatis ad corpus corporeus, si facultate corporea ad agendum determinet; ut ergo, vel bonus est, et dicitur virtus; vel malus, et vitium nuncupatur.

Virtus habitus spiritualis, vel intellectualis, vel moralis appellatur. Intellectualis dicitur, qui mentis intelligentiae et cognitioni iuvat; ideoque intellectum maxime respicit, quia perceptio seu cognitio illius competit. Tales sunt intellectiva, Sapientia, prudentia, Fides, et Ars, de quibus ja alibi agimus; hincque habitus, quia boni sunt, virtutes intellectuales nuncupantur: error vero et haeresis, vocantur mentis vitia. Denique opinio, quae ex ratione probabiliter ducitur, et fides humana, quae non dumtaxat auctoritate et testimonio confirmata est, habitus indifferentes vocantur.

Habitus moralis inclinatur voluntate ad bonum vel ad malum morale: si ad bonum inclinatur, virtus moralis, si ad malum seu peccatum, vitium morale nuncupatur.

Ratione autem quare dicitur, in quo horum habituum spiritualium natura consistat, quod ut facilius intelligatur, in memoria revocandum est, quod ja saepe mulcavimus; scilicet mente nostra ex conditoris voluntate corporeis motibus, et quae occasione, determinari, ut videlicet motus corporis cogitatione, et quae occasione excitatur; ea enim est corporis et mentis societas, ut nulla sit cogitatio, quae non statim aliquis spirituum alium motus subsequatur, quemadmodum nullus in cerebro motus audit, quin

aliqua oriatur in mente cogitatio. Visam huius corporis motus p. Spiritum aaliud fluxu ffuit, ut in plura dicitur; qui Spiritus aales nihil aliud sunt, quam purior et subtilior sanguinis portio, qua in cerebri anfractibus de se cetera, nervos inde exortos subit, ac p. eos velut canales ad partes corporis partes deducitur. Cum gō sorpitis ex quarunda cogitatu ovafne ad easde partes deferruntur Spiritus aales, vias sibi paulatim latiores aperiunt, ac majores agunt sulcos, p. qos reversi, ijs ipsis, à quibz originē habuere, cogitatus ovafne praebent.

Hic probe notatis, clarū videtur, quod habitus Spirituales, tam intellectuales, ut scia & quae modales, ut iustitia & . seu qui mentē adjuvat ad veri cognitū, quae bonae proferunt, eū sit facultas ad ventilia ipsa mentē adjuvans ad illud et cognitū veri, si sit intellectus; ea vero vel ad bonū vel ad malū morale inclinans, si nō sit modalis: nō solum huiusmodi Spirituales qualitates huiusmodi menti inherens, sed magna ex parte in impressis cerebri vestigijs liberiori Spiritum aaliud fluxu, et oīd, ut vocant, impedimentorū remotiōe consistat.

Nam profectō, quod habitus intellectuales spectat; si est simplex mentis qualitates, seu affectus vel dispositio; tunc nec vi morbi nec diuturnitate Ignoris aboleri potest, eū nec mente afficiat morbus, nec res Spirituales corrumpatur. ac quōdā certimus habitus intellectuales, v. g. scia deleri. gō est dandū, quod intellectuales habitus nō sūt mera qualitates Spirituales menti inherentes, sed magna ex parte in impressis cerebri vestigijs consistant, à quibus mens in suo Spirituali habitu facilitatē sua recipit.

Pariter quoqz de habitu morali dandū videtur, quod nō p. ter bona, sed mala mentis qualitates, seu vel gstantē ordinis amorē, si habitus sit bonus, vel aversionē ab ordine, si malus sit habitus; adhuc facultate aliqua agendi requirat, quae in Spiritum motu et corporis dispositioibus sita est. Nam vocatā nōalē p. sola illius receptū ad agendū satis determinatur, nec ulla patitur mora intrā agendū, nisi ea, quae ab effectibz seu motibus corporis

117.
injicitur; unde vincenda ^{sem} est resista, qua à corpore oritur,
idq; p̄ q̄traria corporis affectu, qua in spirituum motu nati-
me est collocata. Quare, ut jam dictum, habitus moralis p̄te
mentis ipsius seu voluntatis dispositio, impedita quoq; in
cerebro vestigia, expeditos spirituum aaliu motus, et impe-
dimentoꝝ oiu remotione requirit.

Caput Quartum

De anima et cognitione Belluaru.

Si qua unquam q̄stio belloru mentes agitarit, ^{sem} maxime
ea est, qua de aa et cognitione brutoru instituitur, quamq;
presenti capite enucleandū pro viribus nostris, suscipimus,
quamvis circa ea certi aliquid definitum n̄ posse arbitremur.
Unde in id duntaxat incumbemus, ut scilicet relatis varijs
belloru circa ardua hanc q̄stione opinionibus, earuq;
quibus obnoxia sunt, expositis dissolutibus, n̄ll decer-
namus, sed cuiq; libertate relinquamus, ex ijs illa, qua
maluerit, salva tñ fide, amplectendi.

De veteru, et Ethnicoru belloru hanc in re opinionibus
non est quod hic metū dixeramus; cum em ipsa met hanc
mente et aa corporea affixerint, nlla ijs videbatur dissolutas
Belluaru, utpote hoitus longe imperfectionu, aa et corpo-
reas et musles habere. At postquam ista affirmu religio
huac mentis spiritualitate et immortalitate ubi detexit,
tñ quid de Belluaru aa sentiendū foret, bellorum
mentes exercuit.

Parig; usq; ad Cartesij, qui, ut sibi jam adnotavimus, circa
mediu p̄teriti seculi floruit, a tate, bruta aa male, qua
sensu, cognitione et perceptioe suo modo p̄vita esse, habere p̄
arbitrati. At Cartesius illoru opinionem evertere conatus
est, atq; docuit, Belluas esse meras nae machinas seu auto-
mata; nllamq; in ijs, p̄te organoru dispositioe, et corporis
configuratioe, spirituumq; aaliu fluxum, dari aa con-
sentit: qua opinione Kaufise videtur à Tiogene Cynico,
qui teste Plutarcho lib 13 de placitis belloru c. 20.
Belluas n̄ im̄ n̄ illigere, p̄m sentire negabat; et Stoicis

qui similitudine sua agnoscebant, inter asetus, hircos et
Belluinos, nec Leonis pariter irasci, sed quemdam duntaxat,
Languinis ac Spirituum fremitum pati autumabant,
prout referunt Seneca, lib. i. de ira, C. 3. et S. Aug.
lib. de quantitate aë num. 6. alias C. 30. Imo ante
Carterium jam anno 1554. hanc, qua Belluis ad se
adimit, opinionem traditam fuisse aperunt à Comerio
Pereira Medico Hispano in libro, quod ut Patris
sue et Matris non celebraret, Antoniana Margari-
ta inscripsit, nec in Lysis vulgavit in urbe Methym-
na Campestri, vernacule Medicina del Campo.

Quidam Carterij Scitabores, quantis ipsius opinio
difficultatibus obvoluta esset, et quomodo evidenti experientia,
atque cori non sensui esset gratia, perspicuum ha-
bentes, in animum induxerunt, ut fuerentur, Bellua-
rum corpora ab inanis orbe terrarum replentibus elemen-
tis, igne, aëre, aqua, et terra occupantibus malignis
Spiritus regi, hosque ea intrare, ut in ijs aë-
ries agerent, illudque fungerentur officio. Hancque
opinionem suam eo minus improbabile censeri debere ape-
runt, quod certum sit, mundum malignis Spiritibus abun-
dare, atque hujusmodi Spiritibus aëreas potestates et
Apostolo nuncupari. Quotidianam, inquit, in
locis experientia, malignos Spiritus Energum enorum cor-
pora, qua occupant, eo modo regere, ut illorum aë esse
videantur; quod non quomodo in dicitur, diabolo Belluarum
corporum non modo occupare, sed et iuxta mechanicam
reglas regere ita, ut eorum aë esse videantur.
Idque eo verisimilius, quod magni solis, imò et illi arbi-
trari sint, Angelos coelorum Sphaeras, Solem, Lunam, et
Planetas, verbo, astra omnia regere, nec non Sapientia sua
et industria ad, qua in magnis hisce corporibus deest,
supplere. Ad hocque non imple ajunt, quod ubique terrarum
et per elementa dispersi maligni Spiritus, quique pro
suo genio Belluarum corpora occupant, eaque secundum or-
ganorum ipsorum dispositionem et exigentiam moveant et
dirrigant.

Imo, quod in actum temerarium imo indecens videtur, huius
 sua opiniois pte alia, n' obfcurum in Erglio Mare. C. 9. pteri
 iudicium contendunt, in hestoria duorum millium porcorum, in qos
 Xhus Dnus integra de monu Regione introire amittit: qui
 ubi eos introissent, in mare fugientes acti sunt. Unde am hoc?
 nisi quia maligni Spiritus, qui prius ja horu porcoru corpo-
 ra occupabant, ac ad loco regebant, novos hos diabolios hos-
 pites, qui horu porcoru corporu imperium cu ipsis partiri,
 vel oio eos sua Statione et domiciliis eicere volebant molie-
 bantur, haud sustinere volentes, cu ipsis certare et velut
 digladiari coeperunt atq; inter pugnandum, sive ex impoten-
 ti furore, sive ex invidia, ne videlicet, si ab his novis hospi-
 tibus, qui forte virtus ipsos superabant, expellerentur, et illi
 proclaram hoc porcoru hospitium obtinerent, sed et una eo frustra-
 rentur, porcos istos, qui ad duoru millium nuda exinde bant, oes
 in mare deiecerunt.

Alij deniq; illi subtiliores qd, sed et audaciores, tucntur,
 belluaru aas esse substantias mere spirituales et ab oi ma peca-
 tas. hancq; sua opinione firmant ex belluaru operatibus,
 qua nisi substantia spirituali convenire videntur, ha ex incom-
 modis, quibz coeterea opiniois circa belluaru aas sunt obnoxia,
 prout surius exponemus. modo pmo propoenda nobis
 et argta, quibz Cartesiani opiniois sua fulciunt.

Prmo Cartesianoru argtu ex S. Scriptura deductu. In Genes.
 C. 1. v. 24. ubi agitur de creatue belluaru, hae duntaxat ha-
 bentur, Producat terra ad viventes. ai terra nihil nisi
 ma proferre pt, qua proinde cognitiois et sensus penitus
 expers est. qo belluaru aa oi cognitiois et sensu est defi-
 tuta. Ita Levitici C. 17. v. 13, et 14. hae legunt: Homo
quicumq; de filiis Israel, et de advenis, qui peregrinante
apud vos, si venatione, atq; aucupio cepit fera, vel ave,
quibus vesci licitum est, fundat sanguine ejus, et operiat
illud terra: aa em ois carnis in sanguine est.

His textibus Sacris gsonat illud, quod S. Augustinus, seu
 alius Patre in re opera S. Augustini, relatus, tom 6. Ab. de
 cognoscere vera vita C. 4 ait; scilicet, vita brutoru animalium
est Spiritus vitalis confans de aere et sanguine, calidus, immo-
bilis, sed sensibilis; memoria habens, sed illu carnis; et
carne moriens, in aera evanescens. qo tu ex S. Scriptura

In ex P. Aug. habere ad Brutorum consistere in San-
guine. Si Sanguis B. cognitio et sensus proprie
diti profus expers est, go et ad Brutorum, C.

2um argtu. Si Bruta ad haberent, qua cognitio et per-
ceptio capax est, In illa vel maalis seu corporea, vel spi-
ritalis, vel quidpiam aliud inter haec duo mediū npe sua
Substantialis Peripateticorum foret. Sed nhl horū dici pt
aa Brutorū. go Bruta n habent ad, qua cognitio et
perceptio capax est. Major est ageta atqz aariorū.
3um prob. Si maalis seu corporea dici n pt. em vero maalis
seu corpus ex se est inert, et ut ut sēde lingatur, nqa
In eo evēhi poterit, ut ad quidpiam percipiendū et cognos-
cendū aptū fiat, prout quibz, que praevia n dūm
peritus oboccarunt, facile agnoscit. Deinde si maalis
seu corpus cognitio et perceptio sive cogitatio capax lin-
gatur, nhl obest, quin et mente sua, seu ad hoīschim
veteribus Ethnicis et his maalis et corporea dicamus;
quod ex et elqui et ratni ipfi adversatur. go ad Brutorū
maalis seu corporea dici nequit.

2do sed nec spiritalis esse pt: na suae in immortalis esse
diagnoscetur; ideo em mente sua ad immortalē pōiamus,
quia spiritalis est, atqz dissoluto corpore, in quo minima
pendet, adhuc consistere exigit et pergit. go pari rāone
ad Brutorū, si spiritalis lingatur, soluto corpore, cui
alligata erat, consistere exigit et pergit, adeoqz est immortalis;
vel si nhl oīus mortalis, et soluto corpore suo interire co-
cipiatur, nhl obfate videtur, quin et mente sua pōitur
soluto corpore, cui inest, interire dicamus; nec ulla unqua
sue disparitatis ratio afferri poterit.

3. Neqz forma formalis Peripateticorum pt dici ad Bruto-
rū. Enim vero haec forma formalis nunqua est, aut concipi
valet. Nunqua est, na quod unquam est, vel est corp
vel spiritus. Si forma substantialis Peripateticorum nec corpus
seu maalis, nec spiritus, sed mediū quid inter utrumqz esse
concepitur ab ipfi Peripateticis, go n dūm paradoxū,
sed ad suā rāone oī alienū esse dignoscitur. Imo
haec forma substantialis nullatenus concipi pt, qui em quip pōit
forma alligata, qua quamvis e maalis seu corpore educatur,
atqz ideo maalis est, In neutiquam in ipfa maalis, aut vel

minima y
dicata
Substantialis
atqz
capax
est
In illa
lingatur
dici pt
ad Brutorū
maalis
seu corporea
dici nequit
em vero maalis
seu corpus
ex se est inert
et ut ut sēde
lingatur
nqa
In eo evēhi
poterit
ut ad quidpiam
percipiendū
et cognos-
cendū aptū
fiat
prout quibz
que praevia
n dūm
peritus
oboccarunt
facile agnoscit
Deinde si
maalis
seu corpus
cognitio
et perceptio
sive cogitatio
capax
lingatur
nhl obest
quin et mente
sua
seu ad hoīschim
veteribus
Ethnicis
et his
maalis
et corporea
dicamus
quod ex et
elqui
et ratni
ipfi
adversatur
go ad Brutorū
maalis
seu corporea
dici
nequit
na suae
in immortalis
esse
diagnoscetur
ideo em mente
sua
ad immortalē
pōiamus
quia spiritalis
est
atqz dissoluto
corpore
in quo minima
pendet
adhuc
consistere
exigit
et pergit
go pari rāone
ad Brutorū
si spiritalis
lingatur
soluto corpore
cui
alligata
erat
consistere
exigit
et pergit
adeoqz est
immortalis
vel si nhl oīus
mortalis
et soluto corpore
suo interire
co-
cipiatur
nhl obfate
videtur
quin et mente
sua pōitur
soluto corpore
cui inest
interire
dicamus
nec ulla unqua
sue
disparitatis
ratio
afferri
poterit
Neqz forma
formalis
Peripateticorum
pt dici
ad Bruto-
rū
Enim vero
haec forma
formalis
nunqua
est
aut concipi
valet
Nunqua
est
na quod
unquam
est
vel est
corp
vel spiritus
Si forma
substantialis
Peripateticorum
nec corpus
seu maalis
nec spiritus
sed mediū
quid inter
utrumqz
esse
concepitur
ab ipfi
Peripateticis
go n dūm
paradoxū
sed ad suā
rāone
oī alienū
esse
dignoscitur
Imo
haec forma
substantialis
nullatenus
concipi
pt
qui em
quip
pōit
forma
alligata
qua
quamvis
e maalis
seu corpore
educatur
atqz ideo
maalis
est
In neutiquam
in ipfa
maalis
aut vel

minima ipsius portio fuerit, nō autē sit maā. Id nō modo
 videndum est, sed et nullatenus capi potest. Deinde sicut haec
 substantia, cui maalis fingatur, nisi ad operabiles maales
 et corporeas se potest extendere, adeoque, cum cognitio et per-
 ceptio, seu cogitatio sint operabiles mere spirituales, id
 eas se extendere nō potest sicut illa substantia, vel si illarū capax
 fingatur, id desinet esse maalis. Quia autem brutorum nō potest
 dici forma substantialis recipiabiliorum. Quia à primo ad
 ultimum, Bruta nō habent ad, qua cognitio et perceptio recipitur.

Argumentum. Nulla est proportio inter corpus et sensum seu
 cognitionem aut perceptum, illud enim maale est sensus vero et cog-
 nitio seu perceptio mere spirituales est, at vero inter spirituale
 et maale nlla est proportio; atque ideo nullo pacto concipi
 potest, quod ex principiis pure corporeis seu maalibus, qualia sunt
 ea ex quibus brutorum ad composita diiuntur, reflectat
 quidpiam, quod sentire vel cognoscit. Quia bruta propria
 ad nō habent, verū nll aliud esse videntur, quā automa-
 ta seu machinæ à naturā effecta.

Argumentum. Si bruta sensu et cognitione seu perceptio sunt
 substantia tunc vel maxime ideo, quia sentiunt hōes oculos, aures,
 lingua et reliqua sensuum organa, quae ad rerū tactu corpore-
 ream, sensu et cognitione seu perceptio necesse requiruntur
 habent. Quia opera illorum sensuum propemodum operante
 sentiunt hōes, quia di ha rationes nll hic evincunt: nam ex ijs
 sequeretur, Bruta sentire, cognoscere et percipere sentiunt nos.
 Quia si valeat arguere, in in brutorum sentiendi, cognoscendi,
 et percipiendi modo ratio includetur, consequenter et ipsorum ad
 substantia realis; quod tamen nemo auderet asserere ob ea, quae inde
 sequuntur, incommoda et absurditates iam supra recensitas.

Deinde, si ex eo, quod bruta propemodum operantur sentiunt
 nos, inferri debeat, ea cognitio seu sensu et perceptio esse substantia
 tunc plane concedendum erit, eam modo propemodum operari
 sentiunt nos, sed nobis longe infertius, atque in multo exquisitiori
 percipiendi et intelligendi potere, Apote quae ea attingant,
 quae huius ingenio plane impervia sunt, cuius rei exemplum
 caecae, ut in terra alia taceantur, habemus, qui, ubi cognitio
 aequa praemittitur, graminis sive herba sibi conveniens, et
 ad sanitatem suam recuperandam oīd apta elegit: quod nullus
 hōo attingere potest; nō enim huius ratio ex figura vel exteriori

Hac sunt, qm arbitramur, pua Cartesianorum argta, qibz
 pbare conantur, belluas ad, qua sentit, cognoscet, percipit
 carere. Varias, inrup argta et rationes ex motu et figuris de-
 ductas proferunt, seu potius fingunt, ut sim obtund ex pugn-
 dis, et pene ratione in belluis arguentibz eazundem operibz
 et actionibz repetitaru eludant; atqz huius modi pugnatas
 belluanu actiones ad motu Legis rejiciant. sed hac ipso
 argta et ratione potius subtilis et arguta conjectura, sel
 verius mera fictiones, ut qua animo comprehendi n possunt,
 esse videntur, qua solida argta.

Nec in ostendendu, quod Cartesiani ullius sensu aliq
 in brutis admittant, sed tace dubitant, qui mece corporeus
 ipse terminabile. veru hic tace dubitant videntur,
 cu em corpus seu masa ex suapte naa sit iners, ita et
 sensus, qui mece corporeus et maalis, adeoqz minu corpus est,
 iners sit oportet. Unde sensus ille, que Cartesiani belluis
 tribunt, potius figura et imago sensus esse videtur, quam
 vere sensus; quem admodu artefacta automata illa, qua cotidie
 cernimus, sensu aliqde exhibere videntur, quangua certi
 sumus, ea re ipse n sentire. go Cartesiani hic se p se esse
 quid aliq pro vero sensu nobis obtundere volunt, ex qd ratione
 sensus dicitur, qua hoc pectus homo dicitur. Mode videndum
 quibus pceptis argumentis opinione sua feliciant ij, qui
 bruta sensu, cognoscere et pceptu p dicitur fuerunt, sit go.

Argum v. Isa. c. 1. v. 3. dicitur: Sos cognovit p pcepto
suu, et asinus pcepto sui sui. Et proverb. 6. v. 6. vade
ad formica o piger! et quidera vias eius, et asse sapia
et iteru ill. 34. v. 14. sicut pullus hirundinis sic amabo
meditabor ut columba. Item Math. 10. v. 16. Estote pru-
dentes sicut serpentes, et simplices sicut columba. ai
 hi alij p pcepta bruta sensu, cognoscere, et pceptu quam
 bellus tribuere videntur. go.

Argum 2. Non minus videtur certu bruta sentire,
 cognoscere, et percipere, qua certu est, ea oculis, auribus,
 et alijs ad sensu et cognoscere aptatis organo esse p dicitur:
 n am verisimile est, bruta oculos, aures et alia ad
 sentiendu et cognoscendu apta organa ab Autore naa

accipere, n̄ ut videant duntaxat, audiant, sentiant, cognoscant, et percipiant; sed lusus aut joci, aut in illusionis cupidam gratia, atq; ut solummodo videre, audire, sentire, & videantur et fingantur; sint, machinae, qua nihil videant, agant, sentiant, audiant, et cognoscant. Q. go Bruta Sentire, cognoscere, et percipere aliqua sunt praedita.

Arguēdo 3. Nihil est ferē, quod ab experia, à cui hoc sensu, et ab ipsa evictia magis abhorreat, qua sensu et cognoscere bellus adimere. Feri em̄ n̄ p̄t, ut canis venatorius, e.g. p̄ compendia viarum lepore insequatur, aut lepores ipsi p̄ varios flexus canes insequentes eludant; aut bestia alia alijs struant insidias, ut Lurca, qua ex praeda vivunt, si oī oīo cognoscere priverentur. hoc sane n̄qua venatores, qui ferarum artes et astutias nō sunt, in animu suu induxerint: n̄ em̄ eos fugit, qua vasti sint velares lepores pra junioribus, ut canibus p̄ varios cursus illudant; ut in sua recurrant vestigia, ut p̄ medias algos oves penetrent, quo vervecinus odor vincat odore pedu suoru; ut cervus dolens soleat sibi de seipso aliud supponere, nemo tanta solertia in automato bona fide p̄t agnoscere, qm̄ in equis, canibus, simijs, elephantis, et sibus penē animantibus carnimus. Quid em̄, lupus suspensio gradu canes in ipsis domoru liminibus dormientes opprimat; cumq; hi majores sunt, qua ut facile humeris imponi possunt, ventre discisso, intestina projicit, ut minus sint oneri; ut in cervos ita venantur lupi, ut stationibus dispositis recentes et integris virib; desepos excipiant. Quid quod canis olfactu aut visu perdue deprehensa tremula cauda motu venatoru admovent. An forte haec et alia pluma citra ulla cognoscere à brutis fieri possunt? afferant Cartesiani, qm̄ ipsis licet Quiescit, ex Spiritu aëlii et organoru motibus et dispositione deducta argta, n̄q; tñ p̄suadebunt, haec à brutis

ita ulla cognitio et perceptio potari. Sane dicitur qd, bruta
ad habere, qua sensus, cognitio et perceptio fit capax.

Electum 4. Si bruta et habere ad, qua sensus, cognitio
et perceptio capax est. Tunc Deus videretur nos fallere; ut
qui bruta nobis exhiberet, velut ferri, cognitio et perceptio
posita, qua in nullo minus haberent, qua huiusmodi sensum
et cognitio; sed non nisi insensibilia essent, nae automata
sive Machinae. Si Deus nos fallere n. p. qd bruta habent
ad, qua sensus, cognitio et perceptio capax est.

Haec sunt propria illorum arguta, qui dicuntur bruta sensu
et cognitio esse posita; quod qd opinio coram hominibus sensus
et genio magis accommodata videtur, qua Cartesianorum.

Verum in hoc n. live imo maxima haec opinio habet diffi-
cultate; quod n. p. quare n. huiusmodi belluarum
natura, vix imo ne vix qd describi possit.

Peripatetici, ut ja supra recensuimus, ajunt qdem,
ad esse sua substantia, id est, media quid corpus inter et
spiritum, q. verum ja hic et alibi hoc sua monstrum explosi-
mus, futurumq. adhuc in physica, ubi de principiis corporis naturalis
nobis sermo erit, refutabimus et deiciemus; adeo ut de ea hic
vel quidquam amplius loqui necesse haud sit, nisi quod ea nec
sit, nec concipi possit.

Alij, praesertim Gaspendiffa, ea male quod et corporeum
esse asserunt; in quo cum Cartesianis conveniunt, q. i. ut
vidimus, et ea vere corporea statuunt: at illi ab his dis-
crepant imo quod Cartesiani dicunt ea esse actuosa et subtilia
substantia ex purioris sanguinis portione in cerebri anfractibus
expressa, et in cerebro potissimum vigente: Gaspendiffa vero
velint ea esse quod tenuissimorum et maxime mobilium
et actuosorum corpusculorum ipsa similia, qua igne et calore
constituunt, adeoq. tenuissimum igne et flamma, qua quod
diu viget aut ardet, vita bellua constituit, qua, ubi flamma
haec extinguitur, morte oppetit. Sed in hoc a Gas-
pendiffa differunt Cartesiani actuosa sua

subtilemque fortia originem dicit sensus et cognitionis ex-
parte esse velint; Capendita vero flammula sua sensu
et cognitione tribuant.

Verum ut iam supra in primo Cartesianorum argto vidi-
mus, id à veritate ois alienum videtur, ex his sequi
duabus rationibz. 1° nullatenus quipi potest, quod materia
corpus, ut ut tenue et subtile fingatur, eorum eve-
ri possit, ut sensus, cognitionis et perceptio sui cogitati-
onis, quae merè spiritualis est, nec quidquam in corpore
contineat, capax efficiatur, atqz sic a se et cor-
porum esse desinat, nec in spiritus efficiatur.

2do si semel admittatur, quod materia bruti, quae materia
est et corpus, sit cognitio capax, nulli obviare vi-
detur, quominus mens humana in materialis et corporea
dicatur, ut patet. Et quo in diffinis spiritualitas abibi-
bit et immortalitas; quo argta illa, quibz haec illius
spiritualitate, quae immortalitate probare conati sumus?

Quid ergo hic agendum? quana amplectenda partes
in haec ancipiti negotio? quid si diabolica illorum opini-
oni manus daremus, quae statuit, eas brutorum tot esse
daemones seu malignos spiritus, qui belluarum corporibz
praesunt, eaqz, pro suo quicqz eorum genio, et dignitate
excellentes sicut et instantes excellentia et instantia, vi-
liores et plebei diabolici viliora et plebeia, atqz infi-
ma seu daemones vilissima et obiectissima carumdem
corporea sequuntur ac movent?

Profecto, si, quod sentimus, fateri velimus, haec opi-
nio duabus prioribz, si non verisimilior, parte plebior vi-
deri potest: haec enim Cartesianorum paradoxa, atqz in diffinis
in reliquo generi huius cepte impossibilia provel acerbantur,
atqz seu mentis suae spiritualitas sicut et immortalitas in
tuto collocata videtur.

Verum, ut supra recensimus, ac modo ferme obli-
scimus; superest adhuc alia opinio; eorum npe, qui bru-
torum aas spirituales esse, atqz ab ois materia severtas suentur.

hanc sua opinione hinc potestatem rationibus suentur, ^{127.} quod
ea sunt Brutorum operabiles, quibus tanta sagacitas, tanta
pruditia, itaque, si ita loqui fas est, sapientia proditur,
ut non nisi à proprio mente spiritali, et ab omni materia se-
creta provenire ac produci posse videantur; proinde
cuilibet sermo, atque remota omni partium studio, animu atten-
denti Equivo apparet.

2do hae semel stabilita opinione tolluntur via incom-
moda, et absurditates, quibus priores opiniones in-
volvuntur; Automata et machina Cartesianorum per-
fringuntur. Fœtae spirituales Peripateticorum eliminan-
tur. Papaveris flammula in fumos abit. ne Bruto-
rum ac sunt spirituales et ab omni materia secreta spiritus, quae
Brutis, non sensus, ac mentes humanis corporibus, vita et cognitio-
ne tribuunt, quamvis his sint longe imperfectiores.
Ea enim mentium humanarum est gradus, ut ratiocinatio,
quod ajunt, reflexarum, et circa verba sint capaces: non
ita Brutorum, ut quae sunt particularia percipiant, et
caeco velut impetu, quae infinitum vocare possumus, et
sine ulla ratiocinatio reflexarum ambagibus, ad ea
quae sibi provenire judicant, ferantur; neque aliud nisi rerum
corporearum sensum habeant. unde patet magnum harum
Brutorum aaru à mentibus humanis discrimen: haec quippe
non modo perfectum rerum corporearum sensum possident, sed
ad majora adhuc nata res spirituales, et ab omni materia
secretae clare percipiunt, ut puta Deum, Angelos, si ipsas,
Eius generatim, atque res ab omni materia vel ex seipso nata
vel ex mente ipsa abstractas.

Est vero longe inferior est Brutorum aaru gradus, ut quae,
quod iam diximus, sensitiva duntaxat sit, et nisi sen-
sibus sit accommodata, nec non sensibilibus et materialibus rebus
sua concipitur et percipitur; et quibus deficientibus, atque
corruptioni succumbentibus, ipsa quoque deficient et
corrumpatur, sedque pereat, necesse est, ut quibus solum
à Deo sit destinata, et à quibus velut pendeat.

Verū de mente huāa longe aliter dīperendū et
 sentiendū. Hae em̄ n̄ modo corporei sensibz suis
 praest, prout prout infinuavimus; sed insup ea
 ratione p̄dita est, ut Spiritalia cognoscat et percipiat,
 atq; a corpore, cuius graā minime creata est, se-
 junda adhuc p̄sistere queat, necn̄ tunc circa
 alia longe altioris ordinis vi sua naa occupetur,
 n̄pe circa mere Spiritalia et beatificia Dei visione
 aeterni remuneratoris sui, ad qua unice creata est
 si n̄pe, dum corporei juncta erat, ad ipsius voluntate
 se, corpuzq; suū, cui praerat, ac imperabat,
 comparaverit, seuis ut in libertate de nouo ser-
 uū vindicē experiatur.

Imortalis q̄o est mens huāa, seuis brutorū aa; Illa
 em̄ pp̄ Deū, et ut illo aeternū fruatur creata est; haec vero
 pp̄ corpus, cui soli destinata est, quod et ipsa interit.
 Illa ad imaginē et similitudinē Dei facta est, ut qua
 velut ipsius sit particula, atq; ratione illud assequatur; seuis
 ita, ut qua sensibilis duntaxat, et ad res mere sensibiles
 condita sit.

Et ita abest, ut haec opinio sapia dōna aduersetur, quin
 potius illa sum̄ opere comendat; si em̄ ex varietate crea-
 turarū sum̄ a Deo sapia admiramur et adoramus, tanto
 amplior cultus et admiratio nostra erit, quo amplior ve-
 rit̄ ab ipso conditarū varietate detexerimus. De his
 am̄ nos reputabimus, si iucamur eū, p̄ter variarū Spe-
 ciarū mentes et spiritus, quos ab ipso creatos aliunde novi-
 mus, insup brutorū aas creasse.

Nemo inficias ebit, varias angelorū species, quod alij
 alij sunt p̄stantiores a Deo creatas fuisse; demumq; men-
 te huāa paulo et angelis immorata, ut scripta verbis
 utamur, ab eo condita fuisse. Quidni n̄ dicamus quod,
 ut quoq; in feris spirituum ordo, ad majore universi de-
 core, aliquis esset, p̄ter mente huāa, insup brutorū aas

ipra longe inferiores condiderit. Itaq; Soluto corpore
 qd remaneret, atq; patria sua, coelum ipse, pro quo
 creata est, reverteret: ita vera una in suo corpore
 cui fuisse destinata fuerit, interiret, atq; in nihil abiit.

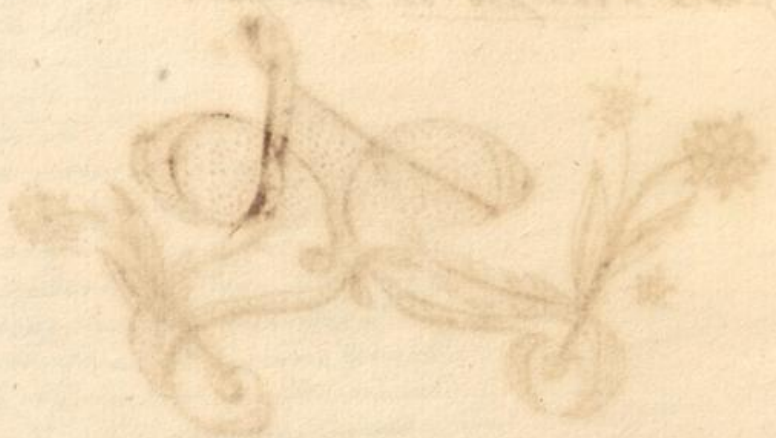
hae igitur sunt varia, qua circa Belluarum aas ut
 cum feruntur, opiniones et sententia; de quib; si quis
 mente nostra explicari velit, ei respondebimus, qd
 Plutarchus circa Sibi a Semetipso proposita qstia
 reposuit, qua dicitur em, cur pulli, qos Lupus sive
 infectatus est, alijs sint velociores, et postquam dixisset,
 id forte ex eo provenire, quod Lupus se quos
 apprehendisset, ac proinde velociores evaserint, vel
 quod melius alas pedibus addidisset, magnamq; perni-
 citate ijs impertisset, qua postea relinquerint,
 Tandem subiungit, ac res, inquit, ita forte se n habet.
 Cum em haec in re ulli certi a quoqua Statui posse
 ultro arbitremur; melius, ne si quid deerrare
 Ric vellemus, in illud Sophisma Laberemur, quod
 Schola n ead pro ead stuncupant.

130

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a botanical or scientific manuscript.]

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

[Faint, illegible handwriting in a historical script, possibly Latin or German, covering the majority of the page.]

[Faint handwriting visible on the adjacent page to the right.]